

MŪSU SPARNAI

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, Ill., 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Dail. Aldona Kregždaitė	PAVASARIO SULAUKUS (viršelis)	
Eugenius Gerulis	LAIKAS IR AMŽINYBĖ	2
M. Z.	PAGELTĘ MEDŽIAI, NUPURTĖ ŽEMĖ...	7
J. Sn.	VELYKINIAI SVEIKINIMAI	7
Algirdas Budreckis	BOGUSLOVAS RADVILA	9
V. A.	LAIMINGI	15
Dagys	SUDIE, SAULUTE	16
Jonas Kutra	LIETUVIŲ KALBA XVII A. REFORMATŲ VEIKLOJE	18
Arėjas Vitkauskas	MIRŠTANČIAM DVARE, PO ŠAKOMIS	22
V. A.	PADĖKA, GIMTINĖ, UŽSITEŠUSI LOPŠINĖ	23
Jurgis Jašinskas	FANATIZMAS IR TOLERANCIJA	24
Arėjas Vitkauskas	EISIU, GYVENIMO DŽIAUGSMAS	34
V. A.	SVAJA, TĖVIŠKĖ, AUTO PRO TĖVIŠKĖ	35
V. K.	KUN. ST. NEIMANO SUKAKTIS	36
Kun. Povilas Dilys	PENKIASDEŠIMT METŲ DIEVO TARNYBOJE	38
* * *	PREZIDENTO M. TAMULĖNO ŽODIS	41
Red.	KUN. PETRAS PALŠIS	42
Red.	VALENTINAS ŠERNAS-PROFESORIUS	43
M. Tamulėnas	KOSTAS TAMULĖNAS-IŠRADĖJAS	44
V. A.	BOBŲ VASARA, ŽEMAITIJA	46
L. Knopfmileris	SKAUTŲ SAJUNGOS JUBILIEJUS	48
Aleksandra Vaisiūnienė	IŠ I PASAULINIO KARO PRISIMINIMŲ	52
Jokūbas Kregždė	MES IR BROLIS JURGIS	54
V. Karosas	BIRŽAI MANO JAUNYSTĖS METUOSE	63
Kun. S. Neimanas	OLGA KREGŽDIENĖ	73
J. P.	ALGIRDAS UNDEŽENAS	74
Aleksandra Vaisiūnienė	DAGYS DEJUOJA IR DAINUOJA	75
V. Karosas	LIETUVOS REFORMATŲ RAŠTIJA	77
J. Kregždė	NAUJAS RADINYS, NEIŠKREIPTAS JANONIS, NAUJI LEIDINIAI	84
J. Ktr.	SPAUDAŲ PAVARČIUS	87
* * *	MŪSŲ SPARNAI	87
* * *	SKAITYTOJŲ ŽODIS	89
* * *	K R O N I K A	91

LEIDĖJAS
REDAKCIŅĖ KOMISIJA

Lietuvos Evangelikų Reformatų Kolegija
Petras BRUŽAS, Eugenius GERULIS, Jokūbas KREGŽ-
DĖ, generalinis superintendentas kun. Stasys NEIMANAS,
Jonas PALŠIS, Arvydas RAMONIS

REDAGUOJA

Jokūbas KREGŽDĖ, 2439 W. 51st St., Chicago, Ill.,
60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

Jonas PALŠIS, 5718 So. Richmond St., Chicago, Ill.,
60629, U. S. A.

KAINA

AUKA

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai ger-
biami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia
redakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪŠŲ SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1979 BIRŽELIS

Nr. 46

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios gener. suprint. kun. Stasys NEIMANAS su ponia kurt. Kazimiera, Moterų Draugijos pirmininke, dvigubą sukaktį – 50 m. kunigystės ir 80 metų amžiaus, atšventė 1979.V.6

Nuotr. M. Nagio

EUGENIJS GERULIS

LAIKAS IR AMŽINYBĖ

Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė, Dievo Tėvo meilė, Šventosios Dvasios draugystė tesie su mumis!

Mato evangelijos 8-tas skirsnelis nuo 23 iki 27 eilutės teigia: "Jėzui kopiant į laivą, Jį sekė Jo mokytiniai. Ir štai jūroje pazus miegojo. Tuomet jie priėjo ir pažadino Jį, tardami: "Viešpatie, gelbėk, mes skęstame!" Jis sakė jiems: "Kam esate baimūs, jūs mažatikiai?!" Atsikėlęs Jis sudraudė vėjus bei jūrą ir radosi didelė tylą. O žmonės stebėjosi, sakydami: "Kas per vienas yra šitas, kad net vėjai ir jūra Jo klauso?!"

Per apsireiškimą Jonui Dievas sako: "Aš žinau tavo darbus, tu esi nei šaltas ir nei karštas. O kad būtumei šaltas arba karštas! Kadangi tu esi drungnas, nei šaltas, nei karštas, aš tave išspiausiu iš savo burnos" (3, 15-16).

Čia Dievas kalba trumpai ir aiškiai. Kokie esame mes? Karšti, šalti, ar drungni? Patikrinkime kiekvienas save: ar esame pabudę - atgimę krikščionys, o gal esame krikščionys tik iš rutinos, iš metrikų. Kaip galėtume save ištirti? Metodų yra įvairių. Pabandykime patį lengviausią. Kai mes išgirstame Aliaska, Madagaskaras ar Tasmanija, - tie žodžiai mums nieko ypatingo nesako. Bet kai išgirstame žodžius: Lietuva, Vilnius arba Biržai, - mūsų širdys lyg pabunda, nes šie žodžiai yra suaugę su visa mūsų asmenybe, tai yra lyg mūsų pačių dalis.

Panašiai yra ir su religiniais išsireiškimais. Kai mes užgirstame, pvz.: "Vardan Dievo Tėvo"... , "Viešpats teapšviečia tave Savo veidu"... , arba "Aš esu Kelias, Tiesa ir Gyvenimas"... -

vieniems tie daugel kartų girdėti žodžiai yra gal net nuobodūs, arba jie jiems nieko ypatingo nesako, nieko neatskleidžia; gi kitiems minėti žodžiai sudrebina širdį ir protą, nes jie junta tų žodžių gilią prasmę bei likiminę reikšmę. Iš to pavyzdėlio galime matyti ar mes esame šalti, karšti ar drungni. Jei abejojame, šaukimės Dievo pagalbos, nes Psalmėse skaitome: "Arti yra Viešpats visiems, kurie šaukiasi Jo; visiems, kurie Jo šaukiasi nuoširdžiai" (Ps. 145, 18).

Šiandien švenčiame ketvirtąjį Gavėnios sekmadienį. Kas yra Gavėnia? Gavėnia, tai Kristaus kančios apmąstymas, pasninko laikas, 40 dienų laikotarpis prieš Velykas; tai kūno ir dvasios religinis susidrausminimas, pasiruošimas tinkamiau sutikti Velykų rytą prisikėlusį Kristų. Šimtmečiams slenkant, Gavėnios ilgumas buvo daug kartų keičiamas.

Gavėnios užuomazgą jau randame apaštaly laikais, kada prieš Velykas būdavo pasninkaujama tik vieną arba dvi dienas. Apie 250 metus Gavėnia buvo pratęsta į vienos savaitės ilgumą, tačiau dviejų dienų arba 40 valandų Gavėnia vis dar buvo plačiai praktikuojama iki 4-to šimtmečio.

Ne 40 valandų, bet 40 dienų Gavėnią pradėdame rasti nuo 325 metų, tai yra nuo Nicėjos bažnytinio susirinkimo. Bet šis prailgintas terminas ne visur ir ne iš karto prigijo. Pačioje Romoje 450 m. Gavėnia tęsėsi tik 3 savaites.

Nuo 7-to šimtmečio, kai įsigalėjo Kristaus kančios ir kryžiaus kultas, 40 dienų Gavėnia tapo visuotinai priimta, pagerbiant Kristaus 40 parų pasninką tyruose, neužmirštant ir Mozės bei Elijaus 40 dienų pasninkų. Apskaičiuojant Gavėnios kalendorių, Vakarų krikščionys prie Gavėnios pasninko nepriskiria sekmadienių, viso šešių; o Rytų krikščionys nepriskiria sekmadienių ir šeštadienių. Todėl Vakarų krikščionys Gavėnią pradeda pusseptintos savaitės prieš Velykas, o Rytų krikščionys - 8 savaites prieš Velykas.

Senovėje Gavėnios pasninkas buvo labai griežtas, o prasižengėliams - bausmės didelės. Nuo 1915 metų Gavėnia labai sušvelnėjo. Griežčiausiai Gavėnios prisilaikydavo Rytų krikščionys. Iš Vakarų krikščionių stropesni buvo katalikai. Lietuvoje Gavėnios metu jų bažnyčios neskambindavo varpais, negrodavo vargonais, nepuošdavo altorių. Būdavo draudžiama puotauti, šokti, dainuoti. Valstybinis radijas transliuodavo tik religinę arba klasikinę muziką.

Žodis Gavėnia į lietuvių kalbą atklydo iš gudų kalbos. Apžvelgę Gavėnios istoriją, grįžkime prie Evangelijos. Šiandien girdėta evangelija mums kalba apie laivą, audrą ir išsigelbėjimą. Visa tai primena mums mūsų pačių gyvenimą. Mūsų tikslas - persikelti per audringą gyvenimo jūrą ir pasiekti amžinybėje Tėvo namus. Daugelis pradžioje bandome keliauti, pasitikėdami vien savo jėgo-

mis. Bet anksčiau ar vėliau įsitikiname, kad be pagalbos iš Aukščiau mes vieni patys minėto tikslo atsiekti negalime, turime šauktis Dievo pagalbos.

Neperseniausiai atšventėme Naujuosius Metus. Besikeičią metai primena mums laiko slinkti. Įvairios sukaktuvės, gimtadieniai mums sako, kad žingsnis po žingsnio mes visi artėjame į amžinybę. Kas yra toji amžinybė? Kaip mes ją įsivaizduojame? Ieškant atsakymo randame, kad amžinybės klausimas nėra taip jau paprastas. Neįsileisdami į įvairias filosofines nagrinėjimo plonybes, prisiminsime tik, kaip amžinybę suprato senovės graikai ir hebrajai. Graikams amžinybė buvo už laiko ir erdvės ribų. Šią samprotą yra pasisavinusi ko ne visa Vakarų kultūra. Augustinui amžinybė yra sustojęs laikas. Hans Kūng irgi galvoja panašiai kaip graikai. Ir senovės lietuviams amžinybė buvo "anapus", atseit - anapus laiko ir erdvės ribų.

Gal daugelis nustebinsime, kad tuo tarpu hebrajinė arba biblijinė samprota apie amžinybę yra visai skirtinga. Tą ypač pabrėžia Oscar Cullmann. Čia amžinybė yra laiko ir erdvės ribose. Apie tai mums kalba Šventraštyje pranašai: Isajas, Jeremijas, Hosea, Zacharijas, o taip pat ir Psalmės, Povilas bei Jonas.

Islamo amžinybės samprota turi panašumų į hebrajinę.

Ar vienaip, ar kitaip mes suvokiame amžinybę, vienok šis svarbus klausimas mums visuomet lieka aktualus, nes tai yra mūsų pačių ateitis. Šiuo reikalu žmonės visuomet domėjosi, kaip dabar, taip ir Kristaus laikais. Vieni siekė informacijų viešai, kiti net slapta. Štai Nikodemas slapta, naktį atvykęs pas Kristų, teiravosi apie Dangaus Karalystę ir kaip atgimti iš naujo. Kartą Kristui išeinant į gatvę, vienas žmogus pribėgęs ir prieš Jį atsiklaupęs viešai klausė: "Gerasis Mokytojau, ką aš turiu daryti, kad paveldėčiau amžinąjį gyvenimą?" Kristus atsakė: "Sek mane". Bet nuliūdęs žmogus Jo neskė, nes jam žemiški reikalai buvo svarbesni už amžinuosius.

Ką gi reiškia Kristaus žodžiai "Sek mane". Ar mes esame tikri Kristaus sekėjai? Koks yra skirtumas tarp teoretinio tikėjimo ir praktinio pasitikėjimo Kristumi? Atsakymą gal padės mums surasti sekanti istorija.

Kartą žymusis pasaulio akrobatas Blondin ryžosi pavojingam žygiui: viela pereiti virš Niagaros krioklio. Tūkstančiai smalsuolių susirinko pasižiūrėti. Blondin atsargiai, žingsnis po žingsnio,ėjo viela virš mirtingai kriokiančios bedugnės. Žmonės, užčiaupę kvapą, stebėjo drąsuolio kiekvieną judesį. Blondin, pasiekęs antrąją krantą, staiga apsisuko ir, žiūrovų didžiausiam nustebimui, viela grįžo atgal, iš kur savo žygį buvo pradėjęs. Milžiniškos ovacijos liudijo, kad visi buvo pilnai įsitikinę akrobato talentu, drąsa ir su-

gebėjimu. Tada Blondin paklausė žmonių, gal kas norėtų atsisėsti jam ant pečių, o jis virš krioklio pereisias trečią kartą. Išgirdus šį pasiūlymą, žmonių entuziasmas dingo. Neatsirado nė vieno, kuris išdrįstų. Tada Blondin paklausė: "Ar tikite, kad aš galiu vieną iš jūsų pernešti į antrąją krioklio pusę?" Visi šaukė: "Tikime". "Tad kogi laukiate, kodėl neateinate pas mane?" Žmonės tylėjo. Kaip minia - visi juo tikėjo, kaip individai - niekas nesiryžo. Daug pašauktų, maža išrinktų. Pagaliau, atsirado vienas, kuris užlipo ant Blondinpečių ir be jokio vargo buvo perneštas virš bedugnės į antrąją krantą.

Ar ne panašiai mus kalbina Kristus, sakydamas: "Dėkite savo naštą ant mano pečių, aš jus saugiai pernešiu per mirties bedugnę pas mūsų Tėvą, nes aš esu Kelias, Tiesa ir Gyvenimas."

Kaip mes reaguojame į šį Kristaus kvietimą? Mes, kaip ana minia prie krioklio, visi keliame Kristui ovacijas, bet kai reikia asmeniškai su Kristumi susitikti, delsiame. Visi tikime, kad Jis gali mus išgelbėti. Tikime, kad Jis yra Dievo Sūnus, kad gimė iš mergelės Marijos, gyveno be jokios nuodėmės, kentėjo ir mirė ant kryžiaus kaip auka už mus nuodėmininkus. Tikime, kad Jis buvo palaidotas, kad prisikėlė, kad grįžo pas Tėvą, kad ateis antrą kartą. Tikime į visus šiuos istorinius faktus, pažadus. Bet ir velnias į visa tai tiki. Velnias tiki ir dreba, rašo Šventraštis. Reiškia, tokio tikėjimo negana. Šalia mūsų tikėjimo reikia ne vien žinoti apie Kristų, bet kartu reikia Jį asmeniškai pamilti, susirišti su Juo, pilniausiai pasitikėti ir atsiduoti Jam, kaip savo Gelbėtoju ir Viešpačiui. Toks yra mums skirtas Dievo planas. Tokia yra Dievo valia. Per mirties bedugnę mus pernešti gali tik Kristus!

Girdėjome apie kelionę per audringą jūrą, girdėjome apie pavojingą kelionę virš Niagaros krioklio. Pabaigai, prisiminkime nuostabiausią kelionę nuo žemės į mėnulį. 1971 m. vasarą astronautas James Irvin buvo septintasis žmogus vaikščiojęs ant mėnulio, bet jis buvo pirmasis žmogus ten važinėjęs automobiliu! Būti astronautu - reiškia būti ne vien drąsiam, moderniam ir išsimokslinusiui vyrui, bet kartu ir tvirto tikėjimo žmogumi. Minėto astronauto didelį tikėjimą matome iš Psalmės, kurią jis pasirinko sau kaip maldą savo kelionės į mėnulį proga. Tai 121-ji psalmė ir ji taip skamba: "Aš pakeliu savo akis į kalnus! Iš kur ateina man pagalba? MANO PAGALBA NUO VIEŠPATIES, kuris sutvėrė dangų ir žemę! Bene Jis leis svyruoti mano kojai? Nejaugi snaudžia mano Sargas? Viešpats yra mano sargas, Viešpats mano dešinėje yra lyg šešėlis, kurio nenusmeigs nei dienos saulė, nei mėnulis naktį. Viešpats saugos mane nuo viso pikto, sergės mano gyvybę. Viešpats pasergės mano išėjimą ir mano įėjimą dabar ir per amžius!"

Kaip nuostabiai didelis ir tvirtas tikėjimas yra šio astronauto, nors jis savo akimis Viešpaties niekada nematė. Koks lėkštas buvo tikėjimas anų žmonių prie Galilėjos ežero, kai jie matydami Viešpatį, klausė savęs: "Kas per vienas yra šitas, kad net vėjai ir jūra jo klauso?!"

M E L S K I M Ė S :

Gerasis Dieve! Mes Tave mylime, tikime ir garbiname! Tu - mūsų laimės pilnybė. Savo Žodžiu ir Dvasios veikimu Tu priminei mums laiko, erdvės ir amžinybės perspektyvoje mūsų gyvenimo kelionės tikslą. Tu, Dieve, ne tik primeni gyvenimo tikslą, bet kartu duodi tiems, kurie Tavęs prašo, priemones tam tikslui siekti - tikėjimą ir meilę, viltį ir jėgą. Tu, Dieve, davei mums ne vien tikslui siekti priemones, bet kartu ir patį Gelbėtoją - Jėzų Kristų! Tu nuolatos gaivini ir stiprini mus per Šventąją Dvasią! Dėkojame Tau, Viešpatie, už tokią begalinę Tavo meilę bei rūpestį. Be Tavo pagalbos mes esame menki ir silpni žmonės, todėl padėk mums Tavo planus pilniau suvokti ir Tavo valią stropiau vykdyti. Palaimink mūsų širdyse tai, ką Tavo Dvasia šiandieną mumyse pasodino. Duok, kad tikėjimo reikaluose nebūtume drungni, kad gilindamiesi į Tavo Žodį kasdieną augtume ir neštumė vaisius, kurie pasilieka amžinai Tavo garbei. Mokyk mus netrokšti jokio kito džiaugsmo, kaip Tavo malonės; jokio kito pelno, kaip Tavo malonės dovanų; jokios kitos garbės, kaip Tavo išsūnijančios vaikystės. Savo šventa valia valdyk viso pasaulio vyriausybes, kad jos su dievobaimingu išmanymu darytų visa, kas gera Tavo akivaizdoje. Ugdyk ir stiprink tarp visų tikinčiųjų ekumeninę bendrystę. Globok ir laimink Bažnyčias, mokyklas ir šeimas; apdovanok jas savo ramybe. Laimink vaikų auklėjimą ir neleisk šeimose mirti mūsų gimtajai lietuvių kalbai. Duok, kad kasdieninis Šv. Rašto skaitymas ir bendra šeimos malda grįžtų į mūsų namus.

Išlaikyk jaunimui skaisčią širdį, vesk ją tikrojo mokslo keliu. Pastok kelią blogiui ir papiktinimams. Ugdyk mumyse pareigingumo supratimą bei pagarbą ir meilę vienių kitiems. Laimink mūsų gerbiamą ir mylimą vyriausią kunigą Stasį Neimaną, švenčiantį gražią 80 metų amžiaus sukaktį. Globok mūsų parapiją, kolegiją, "Mūsų Sparnus". Padėk mūsų tikėjimo broliams ir sesėms tėvynėje ir ištrėmime. Pasigailėk alkanų ir skurstančiųjų, kurių tiek daug yra pasaulyje. Pasigailėk visų pavergtųjų, kurie kenčia dėl laisvės stokos. Padėk visiems ligoniams ir apleistiems. Laimink Ameriką, pasigailėk Lietuvos, pagelbėk žmonijai. Apšviesk visus savo tėvišku veidu ir duok mums visiems savo ramybę dabar ir per amžių amžius dėl Jėzaus Kristaus, mūsų Išganytojo. Amen
Chicago, 1979. III. 25

* * *

Pageltę medžiai,
Suvytę gėlės,
Žaliuos iš naujo
Pavasarių!

Sugriš paukšteliai
Toli viešėje,
Lapos berželiai,
Kvėpės alėja;

Žydės purienos,
Žydės vasilkos,
Žydės žibutės,
Kaip melsvas šilkas...

Ir visa žemė
Bus tikras rojus -
Žiedai akyse,
Žiedai po kojų...
1929 m. M. Z.

* * *

Nupurtė žemė sniego rūbą -
Visur toks giedras ūpas!
Palengva debesėliai skubūs
Padangę visą supa.

Greit užlynos lietutis šiltas, -
Gėlelės kels galvytes:
Visur žiedelių bus pripilta,
Priberta, pribarstyta...

Ir mes nebūsim tokio džiaugsmo
Dar niekados patyrę,
Kada puikiausias choras paukščių
Aidės plačiai iš girios,

Kada skambės dainoms ir juoku
Laukai, palaukės žalios,
Kada sodelyje žieduotam
Per dien dūzgės bitelės...
1931 m. M. Z.

VELYKINIAI SVEIKINIMAI

Apaštalas Povilas-Rymui,
Velykų proga:

Su Kristumi esam numirę,
su Juo ir gyvi;
įstatymu esam rinktiniai,
kad būti laisvi-
nors tektų kentėti, numirti
už pareigas šias;
už dvasios naujausią būtybę,
per amžių kovas...

Apaštalas Povilas-Rymui,
Velyjų proga...

* * *

Ar įstatymą paneigiam?
Saugok Dieve-jį tik teigiam!

* * *

Dieviškoji karalystė -
tai ne valgis, ne gėrimas;
ji-kančias ištvėrt sprendimas,
ji-džiaugsme, tiesoj, ramybėje!
Lietuva, 1977m. Velykos J. Sn.

Biržų pilies griuvėsiai 1976 m.

BOGUSLOVAS RADVILA

Lietuvos reformatų istorijoje yra gerai žinomi pusbrolių Radvilų, - Mikalojaus Juodojo ir Mikalojaus Rudojo darbai XVI amžiuje. Sekančiame amžiuje ir vėl du Radvilos pusbroliai iškilo. Apie Lietuvos didįjį etmoną Jonušą Radvilą buvo daug rašyta, tačiau apie jo iškilų pusbrolių Boguslovą mūsų istoriografijoje mažai parašyta. O visgi jis buvo vienas įdomiausių XVII a. Lietuvos veikėjų.

Boguslovo tėvas Jonušas Radvila (1579-1621) buvo Kristupo I Perkūno sūnus. Jonušas pasižymėjo, kaip rokošininkas (sukilėlis) ir Lietuvos reformatų veikėjas. 1612 m. mirus žmonai Sofijai Olelkaitei, Jonušas vedė Brandenburgo kurfiursto Jono Jurgio dukterį Elzbietą Sofiją, įtraukdamas Radvilas į Hohenzollernų šeimą. Jis turėjo vienintelį sūnų Boguslovą, gimusį 1620 m. Dancige. Uo-
lus reformatas Jonušas Radvila kovojo su jėzuitais Dancige, kurie rėmė Habsburgų politiką. Jėzuitų tarnai jį nudėjo 1621 m. Dancige, kardu perkirtę jam galvą.

Vienerių metų Boguslovas tapo paskutinis Biržų - Dubingių Radvilų giminės palikuonis. Vaikystę jis praleido daugiausia Vokietijoje, vėliau, atsidūręs dėdės Kristupo II Radvilos globoje, mokėsi pas reformatus Kėdainiuose ir Vilniuje. Jis taipgi lavinosi prie Vladislovo Vazos dvaro Varšuvoje. Būdamas 15 metų jis lydėjo dėdę, etmoną Kristupą II Radvilą į karą. 1637 m. buvo išrinktas į seimą atstovauti Ašmenos pavietą. Jam būnant užsienyje, Lietuvos urėdai jam buvo skiriami: 1638 m. paskirtas Lietuvos vėliavininku, o 1646 m. Lietuvos arklininku. Žinoma, tos pareigos buvo daugiau garbės žymeniai be tikrų pareigų.

Jaunystėje Boguslovas važinėjo po užsienius tapdamas tikru kosmopolitu. Kaip daugelis to laiko didikų, keliavo po Vakarų Europą. Boguslovas buvo aukštas, plačiais pečiais. Bet jo galva buvo maža pagal kūno proporciją. Jo veidas atrodė jaunas. Jis atrodė 10 metų jaunesnis negi iš tikro buvo. Turėjo romėnišką nosį ir didelės akis, kurių žvilgsnis buvo tviskus ir išdidus, tarsi aro žvilgsnis. Jo burna maža. Viršutinėje lūpoje buvo nudažyti ūseliai. Jo oda buvo balta ir delikati. Tikras dabita, - jis mėgdavo rengtis, kaip XVII amžiaus didikas. Jo rūbai buvo aksominiai ir šilkiniai. Dažnai nešiodavo blondinį peruką ir garbanodavo savo ilgus plaukus. Jis buvo išūlus, išdidus ir baisiai savimi pasitikėdavo. Prancūzų karališkas dvaras jį praminė chercheur de noises (ginčyla). Tikras nenuorama, - jis net buvo patekęs į Paryžiaus Bastiliją. Jis gerai miklino aštrų liežuvį ir aštrų kardą.

Pirmas įspūdis, - Boguslovas esąs moteriškas puošėiva, bet jis buvo ir narsus. Vokietijoje, Olandijoje ir Prancūzijoje pasižymėjo kariškais žygdarbiais, ginčais, nuotykiomis ir dvikovomis. Jis tarnavo olandų kariuomenėje, kaip protestantas savanoris. Jis narsiai puldavo kautynių įkarštyje ispanų pėstininkų pulkus, vadindamus terceros. Jis kardu atėmė iš priešo vėliavą ir patranką. Vadovaudamas Oranžo princų pulkams, jis paėmė pabūklų baterijas, kurių senesnieji karvedžiai vengė, kaip neįveikiamų. Vėliau Reino srityje, vadovaudamas prancūzų muškietininkams, jis išblaškė Habsburgų sunkius raitelių eskadronus, 30-ties metų karo veteranus.

Paryžiuje, dvikovo metu, Boguslovas sužeidė žymiausią prancūzų ponų fechtuotoją princą de Fremouille. Kitą kartą narsusis fechtuotojas baronas von Goetz klūpodamas prašęs, kad Boguslovas jo nenudurtų. Kai Boguslovas sužeidė baroną Grotą, jo pusbrolis Jonušas Radvila jį papeikė, kodėl jis kaujasi su žemesnio luomo vyrais. Baliaus metu Louvre, prancūzų karališkojo dvaro akivaizdoje, jis sudavė markizui de Rieux per veidą todėl, kad anas su juo kalbėjęs "nepagarbiai". Nenuorama Boguslovas, dažnai užsimaskavęs, stodavo dvikovon Prancūzijos ir Vokietijos miestelių užėigose.

Retkarčiais, kai grįždavo Lietuvon, jis bardavosi su Sapiegomis ir su jais medžiodavo. Medžiotojai surasdavo jam piktus lokius miškuose, kuriuos jis nukaudavo su trumpą medžiokline ietimi.

Karyba buvo Boguslovo pašaukimas, bet jis taigi buvo greitos orientacijos ir kupinas subtilumo. Nors impulsyvus, jis skaitėsi su padėtimi ir mokėjo išvalgiai apskaičiuoti galimybes. Jis tiko intrigoms ir diplomatinei painiavai. Prancūzijos ministras pirm. kardinolas Mazarinas syki pasakęs, kad intrygose ir miklume Boguslovas Radvila neturįs lygaus visame prancūzų karaliaus dvare. Diplomatijoje Biržų-Dubingių kunigaikštis parodė kantrybės ir išatvermės.

Boguslovas taipgi turėjo daug "meilės aferų". Gražių damų vyrai bijodavo mūsų kunigaikščio. Dėl tų "meilių" jis ilgai nesivėdė, nors dėl jo turtų ir dvarų daugelis Europos didikų būtų mielai jį priėmę į žentus. Prancūzijos karalius ir karalienė, Lenkijos karalienė Marija Liudvika, Oranžo princas ir Boguslovo dėdė, Brandenburgo kurfiurstas Fridrichas Vilhelmas mėgino jį apvesdinti, bet anas brangino savo "laisvę". "Man nereikia kraičio", - sakė Boguslovas ciniškai, - "o kitų malonumų turiu ir be vedybų".

1648 m. jis grįžo į Lietuvą ir dalyvavo Jono Kazimiero Vazos elekcijoje, vadovaudamas karališkajai gvardijai.

Jis dalyvavo Rzeczpospolitos karuose su kazokais ir su Maskva. Kai 1651 m. Jonušas Radvila vėl išvedė Lietuvos kariuomenę į

King. *BOGUSLOVAS RADVILA*
1620 - 1669

Ukrainą malšinti kazokų sukilimo, jo pusbrolis vadovavo dragūnų pulkui, kurį lavino "prancūzų mankšta", t. y., jo kariai galėjo kovoti kaip raiteliai ir kaip pėstininkai. Karininkais jis paskyrė prancūzus ir olandus veteranus. 1654 m. birželio 28-31 d. Berestečkos kautynėse jis pasižymėjo, vadovaudamas Lietuvos samdytai svetimšalių kariuomenei.

1655 metai buvo tvano metai Rzeczpospolitoje. Karaliaus Jono Kazimiero dinastinė politika privedė Lietuvą-Lenkiją prie prapulties. Pietuose Bagdono Chmielnickio kazokai laimėjo. Rytuose maskoliai skverbėsi į Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją. Švedai ruošėsi pulti iš šiaurės. 1655 m. birželio mėn. Smolensko žemėje ties Šepelevičiais, milžiniška maskolių kariuomenė sudavė smūgį etmono Jonušo Radvilos vadovaujamai Lietuvos kariuomenei. Tose kautynėse Boguslovas neteko savo raitelių. Žuvo beveik visi Lietuvos kariuomenės pėstininkai. Tais pat metais polockiečiai savo vaivada išrinko Boguslovą Radvilą, kurį karalius patvirtino, bet Boguslovas tos vietos ir pareigų niekad nepriėmė.

Boguslovas rėmė savo pusbrolio Jonušo separatistinę politiką prieš karalių Joną Kazimierą. Prancūzų diplomatas Caillet buvo pastebėjęs, jog Boguslovas Radvila esąs atsargus ir gudrus, bet ir "nelabai mėgstąs Lenkiją" (goute peu la Pologne). Maskoliams už-

ėmus Vilnių, Boguslovas pasitraukė su Jonušu į Kėdainius. 1655 m. Jonušas ir Boguslovas Radvilos ir Vilniaus vyskupas Tiškevičius kreipėsi į švedų kariuomenės vadą Magnus Gabriel de la Gardie, siūlydami sąjungą prieš maskolius. Boguslovas buvo tarpininkas. 1655 m. jis pasirašė Kėdainių aktą. Suvažiavimui išsiskirsčius, jis išvyko pas švedų karalių Karolį Gustavą į Prūsus.

Kai dalis Lietuvos kariuomenės sukilo prieš etmoną Jonušą (Gosievskio konfederacija) Balstogėje ir palaikė Vitebsko vaivadą Povilą Sapiegą, Boguslovas išvyko į Pagirį, į Tykocino pilį, iš kur jis ruošė išpuolius prieš konfederatus. Tykocine jis laukė dėdės, Brandenburgo kurfiursto paramos. Bet dėdė, Fridrichas Vilhelmas Hohenzollernas, valdęs Prūsus 1640-1688 m., siekė nepriklausomybės nuo Rzeczpospolitos politikos. Tupėdamas Brandenburge, jis stebėjo įvykius, leido švedams užimti Prūsų dalį žygiams į Lenkiją. To pasėka buvo, kad konfederacija prieš Lietuvos didįjį etmoną stiprėjo.

Boguslovas atsiliepė į pusbrolio kvietimą atvykti į Kėdainius, atkeldamas pro Tilžę ir Tauragę. Jonušas jį paskyrė valdyti Tauragę, o pats išvyko į Tykociną. Boguslovas tvarkė Tauragę, kaip koks karaliukas. Žemaičių ir Prūsų ponai dalyvaudavo jo puotose, medžioklėse ir riterių turnyruose.

1655 m. gruodžio 31 d. Jonušui mirus ir Tykocinui kritus, Kėdainių akto šalininkai buvo sukrėsti. Boguslovas išvyko į Karaliaučių tartis su švedų karaliaus ministrais ir su dėdės atstovais. Po to, grįžęs Tauragėn, jis pasitelkė žemaičių, prūsų ir švedų karius ir su 6000 vyrų kariuomene žygiavo atvaduoti Pagirį. Bet Povilo Sapiegos pajėgos jo kariuomenę sumušė ties Jonava. Boguslovas spruko atgal į Tauragę su 400 kareivių. Teko pasitraukti į Prūsus. Jis nuvyko į Pomeraniją, pas švedų karalių. Jis dalyvavo nesėkmingame švedų žygyje atgauti iš lenkų Varšuvą.

Jonušo Radvilos lavonas išbuvo Tykocine apie metus, kada jį drauge su jo turto likučiais, atsiėmė Boguslovas ir slapta palaidojo Siedlcuose.

1657 m. seimo amnestuotas už pasirašymą Kėdainių sutarties su švedais, jis buvo pakviestas administruoti atsiskyrusius nuo Lenkijos Prūsus. Po Bydgoščio-Vėluvos sutarčių (1657 m.) jis tapo Prūsijos generalgubernatoriumi, bet jis neatsisakė ir nuo Lietuvos arklininko urėdo. Jis ir toliau dalyvavo Lietuvos ir Lenkijos politiniame gyvenime, seimuose gindamas bajorų laisves, nors Prūsijoje rėmė absoliutinę kurfiursto politiką.

Visai keista padėtis buvo Boguslovo švedų-lenkų karo pabaigoje. Iš vienos pusės kurfiurstas Fridrichas Vilhelmas jėga ir diplomatija stengėsi išsivaduoti iš Lenkijos valdžios. Kita vertus, Boguslovas, kaip Lietuvos didikas, rinko seniūnijas ir dalyvavo tėvy-

nės politikoje. Mums atrodo tai, kaip valstybinės minties išsigimimas ir nevalstybingumas, bet baroko epochos veikėjams asmeniniai interesai dažnai užimdavo pirmą vietą. Boguslovas savo atsiminimuose ir kitiems patarė užsieniuose ieškoti tvirtesnės atsparos, nes Rzeczpospolitai žlugus, tokiu būdu būtų galima išsiversti. Jis patarė ne tik studijuoti užsieniuose, bet ir įsigyti tarnybų pas Vokietijos ar Prancūzijos valdovus.

Pagal 1660 m. gegužės 3 d. Olivos taikos sutartį tarp Švedijos ir Lenkijos, Lenkija neteko Prūsijos lėno. Boguslovas pastoviai apsigyveno Karaliaučiuje. Boguslovui administruojant, Prūsijos santykiai su Lietuva buvo gana artimi. Ėjo gyva prekyba su Lietuva. Jeronimas Roth suorganizavo visuotinį pasipriešinimą Prūsijoje prieš Brandenburgo politiką. Otto von Schwerin ir Boguslovas Radvila palaikė savo kurfiurstą. Šią vietinę rezistenciją numalšino pats Fridrichas Vilhelmas 1662 m. spalio mėn.

1657 m. Boguslovas pradėjo atgauti savo dvarus Lietuvoje. Jis vedė Oną Mariją, Jonušo Radvilos vienturtę dukterį, tuo būdu sujungdamas Biržų-Kėdainių-Dubingių-Slucko Radvilų turtus ir dvarus. Kadangi teisių nebuvo prisilaikoma, Boguslovui teko Biržus užimti jėga. 1659 m. rugpiučio 20 d. jo kariuomenės majoras K. Karlikas išvarė Gosievskio įgulą iš Biržų. Boguslovas atstatė Biržų pilį 1659-69 m. Matyti iš 1665 m. pilies komendanto Karliko laiško Boguslovui, kad Biržų pilyje buvo net 85 patrankos ir 6595 patrankų sviediniai. 1659 m. seimas iš Boguslovo atėmė Baro ir Lubomlės seniūnijas ir jas atidavė Kijevo vaivada J. Vinovskiui, o jam pažadėjo kompensaciją kitame seime. 1661 m. už tai jam užrašė Bransko seniūniją.

1667 m. vasario 27 d. jis susilaukė dukters Liudvikos Karolinos, kurios globėju mirdamas pakvietė Brandenburgo kurfiurstą. Liudvikos Karolinos Radvilaitės didžiuliai turtai ir jos piršlybos sudaro įdomų, bet jau atskirą epizodą XVII a. Lietuvos istorijoje.

Boguslovas turėjo apie 500 gražiai įrištų tomų savo bibliotekoje. Jo knygų ekslibrisas buvo seniausias Lietuvoje. Mirdamas paskyrė savo biblioteką Berlyno karališkajai bibliotekai. Jis buvo parašęs savo autobiografiją lenkų kalba su lotyniška priemaiša: *Xięcia Boguslawa Radziwilla Żywot, przez niego samego napisany.*

Susitaikęs su karaliumi ir su nauju etmonu Povilu Sapiega, Boguslovas dalyvavo Vilniaus ir rytų Lietuvos išvadavime. Karaliui Jonui Kazimierui vadovaujant, Vilnius buvo išvaduotas nuo maskolų 1661 m. gruodžio 4 d. Gruodžio 2 d. karalius buvo pasikvietęs Boguslovą pasitarti dėl puolimo. Karalius liepė Boguslovui duoti visuotinio puolimo įsakymą. Boguslovas norėjo atsisakyti nuo tos garbės, kadangi toji privilegija buvo Lietuvos didžiojo etmono, t. y. Povilo Sapiegos, bet jis turėjo vykdyti karaliaus valią. Savo atsi-

minimuose Boguslovas aprašė apie maskolių kapituliacijos Vilniuje priežastį: "Pati Maskva (maskoliai) pripažino, kad taip greitos ekspedicijos priežastis buvo mano žmonių atvykimas prie Vilniaus, nes mano atvykimo į Vilnių išvakarėse, eidamas nuo Verkių, savo žmones išrikiavau vienoje linijoje paliai kalnus ir kiekvienam iš dragūnų, raitelių, laisvų tarnų liepiau uždegti po 8 laužus. Tatai maskoliai iš pilies matė. Čia pat iš ryto, priėjęs prie pilies, ištęsiau savo žmones kuo ilgiausia eile, ir ši karo gudrybė labai ir labiausiai man pavyko".

Maskoliai pasidavė Boguslovui atgabendami supančiotą savo karvedį, kraugerį kunigaikštį Miaseckoj ir jį perdavė lietuviams. Gruodžio 10 d. Miaseckoj galva buvo nukirsta.

Paėmus Vilnių, karalius nesugebėjo išnaudoti laimėjimo. Jis nutraukė lietuvių kariuomenei avansą vidury žiemos. Jo neapgaltas pasitraukimas iš Gudijos Vilniun buvo katastrofiškas. Lietuvos kariuomenė susikonfederavo ir sukėlė maištą. 1662 m. Boguslovas dalyvavo komisijoje tartis su susikonfederavusia kariuomene.

Jono Kazimiero viešpatavimo antroje pusėje, iškilus elekcijos vivente rege (rinkimų karaliui gyvam esant) klausimui, Boguslovas vengė atvirai prisidėti prie vienos ar kitos partijos, bet mielai priimdavo Prancūzijos ambasadoriaus gausiai švaistomus dukatus.

1668 m. Jonui Kazimierui atsistatydinus, buvo tarpuvaldis - interregnum. Dėl bendros Rzeczospolitoje netvarkos ir intrigų, gana ilgai užsitęsė tarpuvaldis. Atsirado net keletas kandidatų į karalius ir didžiuosius kunigaikščius.

Interekso vietą užėmė Pacas. Mat Pacai savo pusėje turėjo beveik visus Lietuvos atstovus, o prieš juos buvo Radvilų galybės likučiai, kuriems vadovavo Boguslovas.

1669 m. elekcinis seimas prasidėjo gegužės 1 d. Varšuvoje. Boguslovas Radvila tą dieną pačią įvažiavo Varšuvon su didele gausybe bajorų, savo draugų klientų, tarnų ir su keliolika vėliavų kareivių, turtingais ir spalvotais drabužiais aprengtų. Jis su saviimi turėjo 8 000 žmonių, labai gražiai išpuoštų. Lietuvos lauko etmonas Mykolas Radvila jį pasitiko išvedęs savo svitą ir 16 vėliavų raitelių. Radvilų pasitikti išėjo beveik visas seimas, pertraukęs tos dienos sesiją.

Boguslovas Radvila, kaip Prūsijos kurfiursto ministeris, oficialiai rėmė imperatoriaus ir kurfiursto peršamą Neuburgo princą, Pilypą Vilhelmą, bet pats pretendavo į Lietuvos-Lenkijos sostą. Kai Pacų kandidatas, prancūzų remiamas princas Kondė atkrito, jie su Lietuvos atstovų dauguma perėjo į Mykolo Kaributo Vyšnioveckio pusę. Boguslovas pralaimėjo rinkimus, nes kaip reforma-

tas, jis nebuvo populiarus katalikiškos Lietuvos ir Lenkijos bajorijos tarpe.

Griždamas į savo nuolatinę rezidenciją Karaliaučiu, jis pakeity pasimirė 1669 m. gruodžio 31 d. Jis buvo tik 49 metų amžiaus. Jo mirties data sutapo su Jonušo Radvilos mirties 14-tomis metinėmis.

Bibliografija:

1. Konstantinas Avižonis, Bajorai Valstybiniame Lietuvos Gyvenime Vazų Laikais, 2-troji laida, Roma 1975
2. Kazimierz Bartoszewicz, Radziwillowie, Krokuva 1927
3. T. Działynski, Żywot Księcia Bogusława Radziwilla, Poznanė 1840
4. Bernard Kalicki, Bogusław Radziwill, Koniusz litewski, Krokuva 1878
5. L. Kondratowicz (Władysław Syrokomla), Przyczynki do historii domowej w Polsce, Vilnius 1858
6. Edward Raczyński, "Xięcia Bogusława Radziwilla, Żywot przez niego samego napisany, "Żywot sławnych polaków XVII w., Poznanė 1841
7. Vanda Sruogienė, Lietuvos istorija, Čikaga 1956
8. Adolfas Šapoka, Lietuva ir Lenkija po 1569 metų Liublino unijos, Kaunas 1938
9. Vincas Trumpa, Boguslovas Radvila, L. E. XXIV, Bostonas 1961
10. K. Waliszewski, Polsko-Francuzskie Stosunki w XVII wieku, Krokuva 1889

LAIMINGI

Gražiau, kas darbavos
Gerovei gimtinės,
Netaupė širdies:
Neslėgs tiems krūtinės.
Laimingi, kam teko
Palaidotiems būti
Žmonių širdyse:
Jos saugos jų būtį
Ir piktžolės tako,
Negoš kapuose!

V. A.

DAGYS

SUDIE, SAULUTE

Man nesakyki, saule,
Man nekalbék, saulute,
Kad aš tavęs nepalydėjau,
Kai tu pas mus viešėjai
Ilgiausią metų dieną
Ir išvykai, ir pradingai
Palikusi mane žvalgytis vieną.

Tas vakaras žavingas buvo toks ramus, -
Saulėlydžiais žydėjo gelsvas-ružavas dangus,
O apačioj po juo gulėjo ežeras, lyg karstas
Tamsus, pajuodęs, tik ant jo paviršiaus žarstė
Saulėlydžiai žarijas, kaip žuvis judrias,
Kurios ten šokinėjo, lakstė, -nardė į gelmes
Ir blykčiojo ant tojo ploto neramaus-
Pavakarinio ežero tamsaus.

O atspindys nuo saulės tęsės, džiugino akis,
Tartum ugninis takas, slinkdams per vilnis
Artyn manęs pi bėgo degdamas ir gęsdams,
Bet savo nerimo didingo tuókart neprarasdams.

-Sudie, skaisti saulute, aš liūdnam kartojau,
Nors tu gesai per amžius ir vėl suliepsnojai...

-Sudievu, mano vaike, -man tu atsakei
Ir už vandens paviršiaus tyliai užlindai,
Tiktai dangus paraudęs švietė dar skaisčiai,
Bet pamaži pilkėjo, -geso spinduliai...

- Tu nemanyki saule, negalvok saulyte,
Kad aš tavęs išsižadėjau, nors ir nematyti
Šviesiausio tavo veido, -amžių skaistumos,
Ir nūn padovanotos mums ilgiausiosios dienos.

Aš palydėjau saulę laimingon kelionėn,
Kas palydės mane, kai baigtos bus karionės?
Kai nebebus nei linksma, nei graudu,
Kada užgesę bus jau sūkuriai jausmų?
Tik tu, skaisti saulute, žvelgsi iš aukštai,
Ar toluoj liūdėsi, jeigu dings rūkai,
Bet man nebereikės nušviesto tavo tako,
Nes pasakyta bus:- Tau visko jau užteko!

21-VI-78, Toronto

Aprauda kitus

Lietuvos ūkyje

LIETUVIŲ KALBA XVII A. REFORMATŲ VEIKLOJE

(Vietoje recenzijos)

Ingė Lukšaitė yra parašiusi įdomią knygą "Lietuvių Kalba Reformaciniame Judėjime XVII a.", kurią išleido 1970 m. Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Istorijos Institutas. Čia, pasiremiant Reformatų sinodų archyvais ir istorikais, yra surinkta tikrai daug medžiagos apie mūsų Bažnyčios plačią veiklą 17 amžiuje.

Pasinaudodamas I. Lukšaitės ir kitų duomenimis, noriu "M. Sp." skaitytojus supažindinti su mūsų turtinga praeitimi ir plačiu lietuvių kalbos vartojimu. Gimtosios kalbos vartojimas viešajame gyvenime ir raštijoje yra juk tautiškumo ir tautos kultūros pažymys.

Katalikų Bažnyčia pradžioje nesidomėjo lietuvių kalba, kol jos egzistencijai DLK-je neiškilo pavojus - Reformacija. Protestantai buvo už gimtosios kalbos vartojimą bažnyčiose ir mokyklose, jie stengėsi Liuterio pavyzdžiu pasirūpinti ir šventuoju raštu tautine kalba. Pirmųjų lietuviškų knygų atsiradimas yra susijęs su reformacijos plitimu gyventojų tarpe. Gimtoji šnekamoji kalba tapo reformacijos poveikyje ir bažnytine kalba.

Vienas iš pirmųjų reformacijos istorikų A. Vengerskis jau 1652 m. mini, kad lietuvių kalba buvo vartojama Naujamiesčio, Seirijų, Kėdainių, Papilio, Kurtuvėnų reformatų bažnyčiose. Atskirų faktų apie lietuvių kalbos vartojimą reformatų bažnyčiose pateikė J. Lukaševičius. Lenkų istorikai nieko nenori apie tai prisiminti ir reformatų bažnyčias Lietuvoje vadina lenkiškomis.

" Iš visų reformacijos srovių kalvinistai daugiausia davė lietuvių tautos kultūrai", - pabrėžia I. Lukšaitė (6 psl.).

Gaila, kad dar mažai tėra ištirta, kiek plačiai lietuvių kalba 17 š. buvo vartojama visuomeniniame gyvenime, mokyklose, koks buvo DLK-os didikų ir bajorų, kurie rėmė ekonomiškai reformacijos judėjimą, santykis su lietuvių kalba.

Svarbiausias DLK sluoksnius - magnatai 17 š. jau beveik visi buvo sulenkėję. Lietuvos bajorai kalbos atžvilgiu nesutarė. Svarbus buvo plačiausio gyventojų sluoksniu - valstiečių ir miestelėnų nusistatymas. Stambesnieji žemvaldžiai reformatai reikalavo, kad jų žinioje esą valstiečiai eitų į savo tikėjimo bažnyčią, nors 17 šimtmetyje reformatų gyvenimo sąlygos vis daugiau sunkėjo.

Labai padažnėjo smurto veiksmai iš katalikų pusės prieš reformatus. 1611 m. buvo sudeginta Vilniaus reformatų bažnyčia, mokykla ir biblioteka su archyvu. 1620 m. sudeginta Gėluvos bažnyčia.

Katalikai per teismus pradėjo atsikovoti daugelį bažnyčių. 1640 m. seimo nutarimu buvo uždraustos reformatų pamaldos Vilniuje. Reformacija daugiausia išsilaikė Radvilų plačiuose dvaruose ir tose vietose, kur buvo vartojama lietuvių kalba.

Kristupas II Radvila ir jo žmona Ona Kiškaitė suteikė lėšų lietuvių reformatų bendruomenei Kėdainiuose ir pareiškė pageidavimą, kad ten būtų atskiras kunigas lietuvis. Jų sūnus Jonušas Radvila įsteigė Kėdainiuose spaustuvę ir ten buvo išleista "Knigos Nobaznistes Krikscioniszkos" ir pan.

Daugiausia iš visų Radvilų lietuvių kalbai dėmesio parodė Liudvika Karolina (1667-95), paskutinė Biržų-Dubingių Radvilų šakos kunigaikštystė. Jos dvare kurį laiką kunigo pareigas ėjo žinomas lietuvių reformatų veikėjas Mikalojus Minvydas. Nors pati Liudvika Karolina lietuviškai nemokėjo, bet veikiausiai paveikta to paties Minvydo, pripažino būtiną reikalą leisti tikiškinio turinio knygas lietuvių kalba. Ji rašė, kad jos dvaruose turi būti išnaikinta pasirodžiusi "pagonybė" (katalikų šventų paveikslų garbinimas). Ji aprūpino parapijas lietuviškais katekizmais. Paskyrė 500 florinų S. Bitnerio Naujojo Testamento vertimui į lietuvių kalbą (išleistas Karaliaučiuje 1701 m.). Mirus Liudvikai Karolinai, jos dvarai pamažu pradėjo pereiti į Nesvyžiaus Radvilų katalikų globą.

Lietuvoje buvo ir žymių reformatų bajorų, kurie išlaikė tradicinius ryšius su lietuvių kalba. (Jonas, Jurgis Bilevičiai). Vaitiekus Bilevičius 1601 m. baigė statyti Raseinių protestantų bažnyčią. Jo sūnus Jonas reikalavo Raseiniams kunigo, gerai mokančio lietuvių kalbą. Savo laiške sinodui (lenkų kalba, taip buvo rašomi ir visi sinodų protokolai) rašė, kad pavaldiniai buvo įpratę klausyti kartu su bendruomenės globėjais pamaldų lietuvių kalba. Galvojama, kad ir patys Bilevičiai klausė pamaldas lietuviškai.

Kitas žinomas lietuvių kalbos globėjas buvo Martynas Švobas, demokratiškai nusiteikęs bajoras. Jo lėšomis buvo pastatyta Švobiškio reformatų bažnyčia ir mokykla. Savo fundacijos rašte jis reikalauja "laikyti gerą kunigą, dievobaimingą, mokantį lietuvių kalbą". Jis skyrė lėšų "lietuvių tautos" alumnams. Pažymėtinas dar bajoras Sebastijonas Jaugelis Žmingaila, kuris savo testamente primena, kad Pamūšės bažnyčioje būtų katekistas, mokąs lietuviškai. Tai tik keletas pavyzdžių.

Iki 17 š. vidurio žinios apie reformatų sinodų rūpestį puoselėti lietuvių kalbą yra labai skurdžios. Rūpintis lietuvių kalba iš dalies vertė vis tankėjančios katalikų bažnyčios, kuriose buvo pradėti sakyti pamokslai lietuviškai. 1653 m. jau randame bene pirmąjį sinodo nutarimą dėl lietuvių kalbos - "koks nuostolis žmonių sieloms padaromas, kai nepaisoma kalbos... Rimtai įpareigojama, kad viešai ir asmeniškai neišlavintuosius atidžiai mokytų pažinti

Dievą ir Jo valią, ir pamokslus sakytų ne tik lenkiškai, bet ir lietuvių kalba".

Rimtai susirūpino sinodas lietuvių kalbos vartojimu reformatų bažnyčiose į 17 š. pabaigą. 1684 m. sinodas pakartotinai nutarė neįsiti į lietuviškas parapijas kunigų, nemokančių lietuviškai. Apskritai reikia pasakyti, kad sinodai per vėlai pradėjo rūpintis lietuvių dvasininkų paruošimu ir lietuvių kalbos vartojimu bažnyčiose.

Tuo metu sinodo administracija buvo padalyta į distriktus. Daugiausia lietuvių kalba buvo rūpinamasi Žemaitijos (centras - Kėdainiai) ir Užnerio (centras - Biržai) distriktuose. Kėdainiuose kunigavo lietuviškai Kr. Minvydas, S. Tamošauskas, J. Božimovskis, T. Ramza. Lietuviškos pamaldos Kėdainiuose išsilaikė ligi 1785 m. Kėdainių bažnyčioje matomoje vietoje buvo padėtas lietuviškas giesmynas. Bažnyčios vyresniesiems teko kovoti su vis giliau įsišaknijusiu požiūriu, kad lenkų kalba yra bajorystės pažymys. Vis dėlto Žemaičių distrikte, tarp buvusių 37 reformatų bažnyčių, 16-oje buvo vartojama lietuvių kalba, apie kitas dar tikrų duomenų neturima.

Užnerio distrikte svarbiausias reformatų centras buvo Biržai. Prof. J. Yčas teigia, kad Biržų reformatų bažnyčia nuo savo gyvavimo pradžios neįsileido lenkų kalbos. Kitos bažnyčios buvo Naujamiestyje, Salamiestyje, Švobiškyje, Radviliškyje, Papilyje (lietuvių kalba buvo išlaikyta per visą 17 a.) ir kt. Biržuose lietuviškai pamaldas laikė Jonas, Kristupas, Samuelis Minvydai (pastarasis ryškiausia 17 š. lituanistikoje figūra). Toliau paminėtini B. Chilinskis, J. Gerdvila, T. Kšivenskis. Biržuose reformatų skaičius į 17 š. pabaigą gausėjo. Kartais pritrūkdavo lietuviškai kalbančio dvasininko, būdavo kas iš kitur laikinai atsiunčiamas. Buvo net kreiptasi į Liudviką Karoliną paskirti Biržams net tris lietuviškai kalbančius dvasininkus. Turima tikrų žinių, kad lietuvių kalba buvo laikomos pamaldos 14-oje Užnerio distrikto bažnyčių.

Blogiau buvo su Vilniaus sritimi. Pačiame Vilniuje pamaldos vyko lenkų ir vokiečių kalbomis. Atrodo, kad Vilniaus miesto lietuviai reformatai mažai skyrė dėmesio miesto pakraščių gyventojams lietuviams. Iš lietuviškai mokančių dvasininkų trumpai ėjo Vilniuje pareigas Jonas Božimovskis (jaunesnysis). Vis dėlto yra žinių, kad Vilniaus, Trakų vaivadijose ir Žemaičių seniūnijose veikė 135 reformatų bažnyčios, kuriose lietuvių kalbos vartojimas taip skirstėsi: Vilniaus vaivadijoje - 5, Trakų vaivadijoje - 16 ir Žemaičių seniūnijoje - 16. Kai kas priskaičiuoja net 42 reformatų centrus su lietuvių kalba (H. Merčingas).

Reformacija su lietuvių kalba ypač glaudžiai buvo susijusi Rytų Prūsijos kunigaikštijoje. Ten daugelyje liuteronų bažnyčių buvo vartojama lietuvių kalba.

Prie palūžusio žilvičio Biržų piliakalnyje 1976 m.

Lietuvos reformatų dvasininkų kontingentas buvo labai mišrus: dalį sudarė atvykėliai iš Lenkijos arba kilę iš sulenkėjusių šeimų. Dalis atvykusiųjų liko svetimi lietuvių tautos kultūrai, tačiau kita dalis išmoko lietuvių kalbą, laikė lietuviškai pamaldas ir rūpinosi religinio turinio lietuviškais leidiniais. Buvo susidariusi ir lietuvių dvasininkų giminė, kaip Minvydų ir kt. (iš 7 Minvydų generacijos net 5 ėjo superintendentų pareigas).

Nors reformatų pastangos puoselėti lietuvių kalbą siejosi su tikybiniu interesu, bet iš tikrųjų jos prisidėjo ir prie lietuvių tautinės kultūros kėlimo.

Arėjas VITKAUSKAS

MIRŠTANČIAM DVARE

Seną dvarą tamsa jau apsupo,
paslaptinai dar sušlama medžiai aukšti,
žemė kvėpuoja giliai, -ją prilupo
lietučio botagai balti ir ilgi.

Pro atdarą langą dvasia man išklydo
paslankioti dvaro tamsiais pakraščiais, -
jai vis dar gaidys po nakties nepragydo,
ji vis dar gyvena šešėliais klaikiais...

Mintimi pasivaikščioju vienas po sodą,
sudarkė alėjas ten laikas, ir jis
pagamino čia ūpą tą liūdną, vienodą:
namuose, aplinkui, čia slenka naktis...

Fisharmonija, girdisi, valsą raudoja,
tirpsta valsas, kaip vėjas, kaip kvapas, name, -
sode vėjas naktinis slaptinai byloja,
man jis neneša mylimo aido, dar ne!...

Kalneliškių mokykla, Biržų aps.,
1929 V. 29

PO ŠAKOMIS

Kai darbas nuengia krūtinę,
Kai nori ramybės, tylos,
Vėl lygsvarą dvasiai auksinę
Tau miškas tikrai subylos!

Ošimas slaptingas, lyg tylą,
Tau lūpomis kalba gamtos,
Jėgų daug naujų vėl sukyla,
Akiračiai skleidžia šviesos.

Nuvargusį, kenčiantį žmogų
Miško platybė paguos:
Jis ras po šakomis patogų
Sau poilsį, laimės jis duos!

PADĖKA

Dėkingas tau, lemtie, -nelepinai manęs:
Įdavusi kraičiu kelionėn svajones,
Lydėjai vieškeliais, kaip motina sena
Visad giedra viltim už rankos vedina,
Kad tik ne nuoskaudos -mane tukantriai globiai!-
O vien tiktai širdies žmonėms išliktų lobiai!

GIMTINĖ

Tai žodžiai nužydėjusiai gimtinei,
Jos lengvo paukščio giesmei tolimai.
Ak, šviečia ugnimi pilki namai,
Nusilpsta žaibas ir anie griaustiniai.
Gimtinė mano-bičių avilys...
Gimtinė mano-žąsys plačiapėdės.
Pavargę tetos ir įkaušę dėdės,
Per dulkes miestan lekiantis arklys...
Aš ją globosiu savo mintyse,
Aš lauksiu jos pavasario, kaip draugo,
Regėsiu lauką, kur per karštį saugo,
Saulėgraža su šypsena šviesia...

UŽSITEĖSUSI LOPŠINĖ

Labai prašau: miegok, vaikeli.
Meškučiai miega jau seniai.
Užsnūdo jovaras prie kelio,
Ramybe dvelkia tvenkiniai.
Užmik. Greit piktos dvasios sėlins.
Jos godžiai žvalgos pro lapus.
Girdi, net žilas mėnesėlis
Pro langą kužda tau "labos"!...
Miegok. Atvėso jau nosytė.
Miegok. Lėlytė prie tavęs...
-Nustok liūliavus vieną sykį!
Leisk apmąstyti vestuves.

V. A.

FANATIZMAS IR TOLERANCIJA

PRATARMĖ

Visų pirma tenka pabrėžti teisybę, kad Didžiojoje Lietuvoje Rusijos carų valdymo gadynėje, laisvosios Lietuvos (1918-1940 m.) laikotarpiu ir šiandien, bolševikinės Maskvos okupacijos metu, mūsų gimtajame krašte Romos Katalikų Bažnyčios tikėjimo išpažinėjų buvo ir tebėra dauguma. Panaši padėtis yra ir įvairiuose laisvojo pasaulio kraštuose lietuvių išėivijos tarpe, gal tikiškyrus V. Vokietiją, kurioje gyvena daug iš Klaipėdos krašto pasitraukusių lietuvių liuteronų.

Lygiagreta yra neginčijamas faktas, kad mūsų tautos narių tarpe yra nemažai tų patį Dievą tikinčių ir Jį garbinančių, nors ir skirtingomis nuo katalikų apeigomis, - reformatų, liuteronų, metodistų ir kt. Jie visi kartu su katalikais yra vienos tautos, vienos kilmės - giminės ir, galima tarti, tarytum vienos šeimos tėvai, vaikai, broliai ir seserys. Tik pirma paminėti skaičiumi gausesni, o kiti - mažesni. Dėl to, rodos, nebūtų priežasties ir pagrindo iš pirmųjų pusės pasireikšti mažesniųjų atžvilgiu paniekinimui, dažnu atveju net fanatizmo bei aiškios neteisybės skelbimo formoje tiek raštuose, tiek ir kasdieninio gyvenimo eigoje. Vienok tokie skaudūs reiškiniai buvo matomi tolimesnėje ir artimoje praeityje, o ne vieną kartą tebesikartoja ir šiandienybėje. Tiek iš pasauliečių lietuvių intelektualų tarpo, tiek ir iš Romos Bažnyčios dvasinių tarnų pusės.

Šiuos žodžius rašantis, ne pagiežos ar keršto vedamas, vien skaudžią neteisybę jausdamas ir dėl to gilų liūdesį savo širdyje nešinas, pateiks čia viešumai tik t a i m a ž y t ė d a l e l y - t ė k o n k r e č i ū f a k t ū, rodančių didesniojo brolio mažesniajam padarytas ir tebedaromas moralines skriaudas.

Šis liudijimas bus trijų dalių. Visų pirma bus paliesti faktai, įvykę Amerikoje (U. S. A.); antra - nusikelta į pokarinę, po II-jo Pasaulinio karo, Vakarų Vokietiją ir čia pasižvalgyta lietuvių pabėgėlių-tremtinių stovyklose; trečioje dalyje bus parodyta Lietuvoje pasireiškusi fanatizmo forma ir lygiagrečiai tarp katalikų ir reformatų kai kur buvusi t o l e r a n c i j a, rodanti galimą dar-
nų tarpusavio bendravimą.

Amerikoje (U. S. A.) gyvenančių lietuvių istorikų triūso ir pasišventimo nuopelnu turime anglų kalba išleistą puošnų 476 psl. veikalą: - L I T H U A N I A 700 Y E A R S ". Tai penkių Lietuvos istorikų: A. Geručio, A. Budreckio, J. Jakšto, St. Lozoraičio

ir J. Puzino kūrinys.

Prof. Juozas Jakštas tame veikale, ilgokame 101 psl. rašinyje, pavadintame "Lithuania to World War I", pavaizduoja Reformacijos iškilimą, o po to jos sunykimą, taip pat to laikotarpio jėzuitų ordino veiklą, tą Reformaciją Lietuvoje sunaikinusią. Be abejonės, prof. J. Jakštas yra tam tikro Lietuvos istorijos laikotarpio specialistas ir tuo pačiu neginčijamas autoritetas. Užtat tame rašinyje pateiktus jo duomenis tektų priimti kaip nešališką liudijimą, kuriuo ir būsimieji Lietuvos istorijos nagrinėtojai galėtų remtis.

Vienok su to autoriteto pateiktais duomenimis ir išvadomis nuosekliau susipažinus, tenka labai nuliūsti. Dėl to, kad tuose išvedžiojimuose aiškiai pastebimos spragos, praleidimai ir nutylėjimai, gal būtų, tikslu vienus - reformatus aptemdyti, o antruosius - jėzuitus apšviesti tokiais pagarbos spinduliais, kurių skaistybėje jie nėra užsipelnę stovėti. Prof. J. Jakšto rašinyje pateikti duomenys nėra sukaupti vienoje vietoje, bet išblaškyti tai vienur, tai kitur, įjungiant juos į to meto Lietuvos politinius, ekonominius ir kitokius įvykius. Tas eiliniam skaitytojui sudaro nemažų keblumų.

Norėdamas palengvinti šio rašinio skaitytojams, duomenis apie to meto Reformaciją ir jėzuitų ordino veiklą, tą Reformaciją sunaikinusią Lietuvoje, surinkęs į vieną vietą pateikiu anglų kalboje, o autoriaus (J. Jakšto) sąmoningai ar netyčia padarytus nebaigimus sakyti ir "persūdymus" įvardiju lietuviškai.

R e f o r m a c i j o s p r a d ž i a i r j o s i š s i p l ė t i m a s b e i v ė l i a u s u n y k i m a s L i e t u v o j e š i t a i p a t p a s a k o t a s :

"Closer ties with the West brought the teachings of the German Martin Luther into Lithuania. The new religion spread rapidly, especially among the German immigrant in the cities. A good example of this reformation occurred in East Prussia in 1525, when the former Grand Master of the Order, Albrecht Hohenzolern, became a secular duke. Albrecht's reformation in East Prussia and, in connection with it, the spread of education, had its effects upon Lithuania. Especially meaningful was the establishment of Koenigsberg University in 1544, which became the center of Protestantism not only for East Prussia, but also for the neighboring states. Lithuanians who planned to attend foreign universities did not remain indifferent to the University of Koenigsberg. In 1545, two Lithuanians who advocated Lutheranism held professorships at the university. They were Abraham Kulvietis and Stanislovas Rapolionis. Martynas Mažvydas (d. 1563), the publisher of the first Lithuanian book, studied at the university upon invitation of Albrecht himself.

Political ties with Poland bent the Lithuanian nobles toward the other branch of Protestantism, namely Calvinism. Calvinist Pro-

testantism had greatly influenced the nobles of Poland Minor, and the Lithuanian nobles followed their example. Judging from the county of Ukmergė, where, in 1563, all the nobles were recorded as Calvinists, we may state that Calvinism had become quite common among Lithuanians during the middle of the sixteenth century. Two nobles were primarily responsible for the tremendous influence of Calvinism. They were Mikalojus Radvila the Black, palatine, marshal and chancellor of Vilnius; and his cousin, the palatine of Trakai, Mikalojus Radvila the Red. Being, in effect, the actual rulers of Lithuania, they managed to influence other nobles to follow their example in religious matters.

Once the nobles had accepted Protestantism, the common people were forced to follow their example; the economics and laws which made them dependent upon the nobles did not allow otherwise. Moreover, many common people had always considered Catholicism as more or less of a formality imposed by Poles, and had clung to their old pagan customs. Ordered to do so by the nobles, they attended Calvinist services, just as they had previously attended Catholic services. Very often the same churches were used, because the nobles, exercising their rights of patronage, frequently changed the churches that they took away from the Catholic hierarchy into Calvinist prayer houses. The Catholic priests were removed from their posts or had to become servants of the new religion.

As it had done previously under Catholicism, the Polish influence filtered into Lithuania under Calvinism, too. The Radvilas and other nobles invited Calvinist scholars from Poland, and disseminated publications in Latin and Polish, though not in Lithuanian. (Calvinist books were printed in Radvila's Nesvyžius printing office. The Lithuanian printing office of Brasta put out a Polish translation of the Bible, dedicated to Sigismund August. (Thus, in the middle years of the sixteenth century, Lithuania was well on its way to becoming a Calvinist nation. The great influence of Calvinism is revealed by the Charter of 1563, which gave equal rights and privileges to members of all religions. (It should be noted that of the twenty-one Charter signatures, only three belong to Catholic bishops and not one belongs to a Catholic noble)" (75 - 77 psl.).

" The cultural and religious change in Lithuania occurred as a result of two Western movements: the Renaissance and the Reformation. They reached Lithuania through Poland and were first felt by the aristocracy. Young nobles became attracted to Western universities. Where as they once attended the University of Cracow (newly re-established by Jogaila), they now began to turn their attention to centers of learning such as the Universities of Bolog-

na and Padua"... (84 psl.).

" With the Reformation well under way, Radvila established a printing office in Bresta and in Nesvyžius, where Polish and Byelorussian books were printed for the purpose of disseminating Calvinism. Of the many publications of this office, the most famous is the Polish translation of the Holy Bible (Biblia Brzeska). After Radvila embraced Catholicism, he donated the Bresta printing office to the Jesuits (pabraukta mano, J.), who moved it to Vilnius. There, the Society of Jesus printed academic books which exerted a great influence upon Lithuanian culture throughout the sixteenth century, as well as in later years. (Katekizmas 1595 and Postile 1599) by Mikalojus Daukša were among some of the works published" (85 psl.).

"The University of Koenigsberg played an important role in the cultural and educational progress of Lithuania at the beginning of the sixteenth century. From Koenigsberg, the teachings of Luther spread into Lithuania and the first well-known advocates of humanism emerged-among them the priest Abraomas Kulvietis, who established a college - the first Lithuanian institution of higher learning - in Vilnius in 1539. Attacked by the Bishop of Vilnius for disseminating Lutheran ideas from the pulpit of Saint Ann's church, Kulvietis withdrew to Koenigsberg. Here he made the acquaintance of another well-known Lithuanian humanist, Stanislovas Rapolionis, and the two became professors at the University. Both men are now considered influential in the development of Lithuanian literature: both did translation of hymns, and both were assigned to prepare the first Lithuanian Catechism by the Prussian Albrecht. Unfortunately, the completion of this project was interrupted by their deaths in 1545 and had to be carried out by Martynas Mažvydas, who published the Catechism in 1547. Although this Catechism is the first book to be published in the Lithuanian language, it is believed that excerpts from the Bible, the Gospels, the Epistles of Saint Paul, and various hymns had been published in Lithuanian at an earlier date. (A few years ago, the text of a prayer published in 1503 was discovered in the library of Vilnius University, and there may have been texts reaching back as early as the first years of Lithuania's Christianization).

The Koenigsberg office printed the first Lithuanian church materials, and thus spread Protestantism throughout Lesser and Greater Lithuania" (86 psl.).

Perskaitę čia anglų kalboje pateiktą mūsų vieno žymiausių istorikų rašinio ištrauką apie Reformaciją ir jos žymiausius re-

mėjus Lietuvoje Radvilas, gauname bendrą vaizdą, kad toji Reformacija ir jos skleidėjai buvo Lenkijos tuometinio gyvenimo sekėjai. Neabejotina, kad panašų vaizdą susidaro ir svetimšaliai - anglai, kuriems tas veikalas - "LITHUANIA 700 YEARS" yra paruoštas ir pateiktas. Tik pažvelkime į to vaizdo susidarymo faktus: "As it had done previously under Catholicism, the Polish influence filtered into Lithuania under Calvinism, too. The Radvilas and other nobles invited Calvinist scholars from Poland, and disseminated publications in Latin and Polish, though not in Lithuanian. (Calvinist books were printed in Radvila's Nesvyžius printing office. The Lithuanian printing office of Brasta put out a Polish translation of the Bible, dedicated to Sigismund August)" (76-77 psl.). Tur būt, pirmą kartą Lietuvos istorijos moksle išgirstame teigimą, kad anais laikais lietuviai reformatai, kaip kad prieš juos buvę katalikai, buvo lenkomanai...!

Netenka net abejoti, kad istorikui J. Jakštui labai gerai žinomas vieno iš Radvilų šeimos narių posakis lenkams:

"Ateis laikas, kai mes (lietuviai) jus pro langus išmesime!..."

Lygiai taip pat tam mokslininkui gerai žinomas faktas, kad Brastos Bibliją paruošti ir išversti į lenkų kalbą buvo pakviesti ne vien lenkai, bet ir kitų tautybių tos srities specialistai: prancūzai, italai, o vyriausiuoju to veikalo paruošimo redaktorium buvo numatytas lietuvis mokslininkas, Karaliaučiaus universiteto profesorius, teologijos daktaras Stanislovas Rapolionis, lietuvių rašytinės literatūros pradininkas, buvęs pranciškonų vienuolis (J. Kregždė, "Lietuvos Reformatų Raštija", 37 psl.). O taip pat tas mūsų istorikas J. Jakštas, rašydamas teigimą apie tuometinių reformatų "lenkiškumą" ir imdamas to teigimo pavyzdžiu Brastos Bibliją, neprivalėjo užmiršti teisybės, kad reformatai tuo metu rūpinosi ne vien paprastų dvasinio-religinio turinio knygų lietuvių kalba leidimu, bet ir tinkamu krikščioniškojo mokslo pagrindinio veikalo - Biblijos išvertimu bei lietuvių kalboje išleidimu. Kaip pavyzdį, tuo reikalu besirūpinančių, tenka paminėti Samuelio Boguslovo Chilinskio (1631-1668 m.) pastangas išversti į lietuvių kalbą Bibliją ir ją išspausdinti. Kuri, deja, pilnai nebuvo išspausdinta, kadangi reformatų Sinodas, susipažinęs su tuo vertimu, nebuvo patenkintas pakankamu vertėjo lietuvių literatūrinės kalbos mokėjimu.

Kaikurie istoriko J. Jakšto teigimai sukelia tiesiog nusistebėjimą ir tuo pačiu verčia abejoti jo objektyvumu ir neapdairumu.

Pavz.: "With the Reformation well under way, Radvila established a printing office in Brasta and later in Nesvyžius, where Polish and Byelorussian books were printed for the purpose of disseminating Calvinism. Of the many publications of this office, the

Suprask mane

Dramatiškas momentas

— — — — — *DAGYS*

most famous is the Polish translation of the Holy Bible (Bible Brzeska). After Radvila embraced (atsivertė arba pripažino) Catholicism, he donated the Brasta printing office to the Jezuits. (85 psl.). Lietuviškai šis posakis yra toks: Kai Radvila atsivertė arba pripažino katalikybę, jis Brastos spaustuovę atidavė jėzuitams, kurie "who moved it to Vilnius", - ją perkėlė į Vilnių. "There, the Society of Jesus printed academic books which exerted a great influence upon Lithuanian culture throughout the sixteenth century, as well as in later years. (Katekizmas (1595) and Postile (1599) by Mikalojus Daukša were among some of the works published" (85 psl.). Lietuviškai tas teigimas skamba taip: "Čia Jėzaus bendruomenė spausdino akademines knygas, kurios turėjo didelės įtakos Lietuvos kultūrai šešioliktajame amžiuje ir vėlesniuose metuose. Mikalojaus Daukšos Katekizmas (1595) ir Postilė (1599) buvo vieni tokių leidinių". Tas tiesa, o kodėl šia proga praeita nepamirėjus reformatų beveik tuo pačiu laikotarpiu išleistų veikalų: Merkelio Petkevičiaus Katekizmo, išleisto 1598 m., ir Jokūbo Morkūno Postilės, išspausdintos 1600 metais? Argi šitie leidiniai nėra turėję jokios kultūrinės ir religinės įtakos lietuviams tik dėl to, kad jie parašyti reformatų?

Antrą kartą atsigręžkime į Jakšto pasakymą: " After Radvila

embraced (atsivertė arba pripažino) Catholicism, he donated the Brasta printing office to the Jesuits".

Ar taip buvo?

Tiesa, Mikalojus Radvila Juodasis: "Supratęs poleminių raštų, atsišaukimų ir teologinių veikalų svarbą, 1558 m. Lietuvos Brastoje savo lėšomis įsteigė pirmąją DLK-joje spaustuvę protestantų raštams spausdinti. Radvila Juodasis kalbos reikalų nesiejo su valstybės interesais. Norėdamas patraukti prie reformacijos tiek Lietuvos, tiek ir Lenkijos diduomenę, sumanė išleisti Bibliją lenkų kalba" (37 psl.). . . "Kalvinizmui skleisti tarp stačiatikių kng. Radvila Juodasis įsteigė antrąją spaustuvę savo gimtiniame mieste Nesvyžiuje, kur protestantiškus raštus spausdino kirilinėmis raidėmis" (J. Kregždė "Lietuvos Reformatų Raštija", 40 psl.).

Taigi, Mikalojus Radvila Juodasis įsteigė ne vieną, bet dvi spaustuves, skirtas reformatiškiems veikalams spausdinti. Jis pats buvo reformatas ir tokiu (1565 m.) mirė, nei pripažinęs, nei atsivertęs į katalikų tikėjimą. Užtat istoriko J. Jakšto pasakymas angliškai kalbančiai visuomenei, kad "After Radvila embraced Catholicism, he donated the Brasta printing office to the Jesuits, who moved it to Vilnius" (85 psl.) yra jo paties išsigalvojimas.

Bet kaipgi pagaliau atsitiko su tos spaustuvės atidavimu jėzuitams? Apie tai labai aiškiai paliudyta J. Kregždės veikale "Lietuvos Reformatų Raštija", 42 psl. :

"Garsiojo kng. Mikalojaus Radvilos Juodojo sūnus paniekino savo tėvo atminimą. Vyriausias sūnus Mikalojus Kristupas Radvila - Našlaitėlis, po tėvo mirties, jėzuito Petro Skargos-Pavenskio 1567 m. buvo atverstas katalikyben, kuris patraukė katalikyben ir savo mažamečius tris brolius" ("Jurgį 12 metų, Stanislovą 11 ir Albertą 5". . . L. E. XXIV t. 394 psl.), "iš kurių tarpo Jurgis buvo tapęs kardinolu. Radvila Našlaitėlis pasidarė uoliu kataliku. 1567 m. (dviem metam praslinkus nuo tėvo mirties, J.) jis uždarė Lietuvos Brastoje tėvo įkurtą spaustuvę. Vėliau spaustuvę perkėlė į Vilnių ir atidavė vysk. Protasevičiaus atkviestiems jėzuitams, o taip pat ir turtingą kng. M. Radvilos J. biblioteką. Lukiškiuose prie Vilniaus veikusių reformatų bažnyčių uždarė ir ją nugriovė. Brastos spaustuvės išleistus leidinius, ypač brangią Bibliją, Vilniaus vyskupui Jurgiui Radvilai, Mikalojaus Juodojo sūnui, įsakius, supirkinėjo ir degino. Istorija mini, kad Radvila Našlaitėlis išleido daugiau pinigų Brastos Biblijai supirkinėti ir naikinti, negu jo tėvas jai išversti ir išspausdinti. Jėzuitų vadovaujama tamsioji katalikų reakcija visai išnaikino Brastos Bibliją Lietuvoje ir Lenkijoje". ("Lietuvos Reformatų Raštija", 42 psl.).

Analoginių, tik atvirkščių, fanatizmo pavyzdį turėjome ir šiame šimtmetyje Antano Sniečkaus asmenyje. Jis, stambaus ūkio sa-

vininkų ir dievotų katalikų tėvų sūnus, jų norėtas išmokslinti kunigu, besimokydamas Voroneže Martyno Yčo vardo gimnazijoje, iš katalikybės pervirto į ateistinių bolševikų-komunistų tikėjimą ir tapo uoliausiu "religijos" išpažinėju. Jis pirmosios ir antrosios maskvinio bolševizmo Lietuvos okupacijos laikais sąžiningiausiai vykdė visus Maskvos įsakymus, kuriais pasiremiant lietuviai buvo masiniai (areštais, trėmimais į Sibirą, žudant Lietuvos jaunuolius partizanus pokario metu ir pñš.) naikinami. Net jų pagimdžiusi motina II-jo Pasaulinio karo eigoje turėjo pasitraukti į Vakarus, kur (V. Vokietijoje) 1948 m. Hanau ir mirė.

Pasikartojo Radvilos Juodojo anų (1515-1565) metų šeimos tragedija: Romos Bažnyčios šturmininkai-jėzuitai, vadovaudamiesi šūkiu: " Tikslas pateisina priemones", naikindami Reformaciją Lietuvoje, sugebėjo atversti į katalikybę vieno didžiausiųjų reformatų tikėjimo rėmėjo ir skleidėjo vaikus ir juos išnaudoti savo tikslams. O po kelių šimtų metų, mūsų gyvenamu laikotarpiu, tarytum Likimo sprendimu, atsivėrė panašus puslapis nuoširdžių katalikų šeimoje, kurios narys tapo didžiausiu katalikybės ir jos tarnų - kunigų persekiotoju bei savos tautos naikintoju ateistinių Maskvos valdovų naudai.

Tiesa, tarp anų laikų atsivertėlių ir šiuolaikinio laikotarpio fanatiko - Antano Sniečkaus - likimų yra šioks toks skirtumas: pirmieji mirė apsupti jiems tarnavusių pagarba, iki šiol tebereiškiama, o Antanas Sniečkus buvo pažemintas, nebepataikęs į Lietuvos okupanto dirigavimą, dėl to susijaudinęs gavo širdies priepuolį ir amžiams užsimerkė. Nors jis vis vien ateityje bus jiems tarnavusių prideramai šlovinamas.

(Apie A. Sniečkų ir jo šeimos bei giminių likimą galima plačiau pasiskaityti L. E. XXVIII t., 206-208 psl.).

Baigiant pastabas apie istoriko J. Jakšto pasisakymus ir nebaigtus pasakymus, esančius angliškoje "Lithuania 700 Years" knygoje, liečiančius Reformaciją ir reformatus, tenka dar stabtelti prie Abraomo Kulviečio ir jo bendradarbių.

Angliškame tekste skaitome: "... From Koenigsberg, the teachings of Luther spread into Lithuania and the first well-known advocates of humanism emerged - among them the Abraomas Kulvietis, who established a college - the first Lithuanian institution for higher learning - in Vilnius in 1539. Attacked by the Bishop of Vilnius for disseminating Lutheran ideas from the pulpit of Saint Ann's church, Kulvietis withdrew (pasitraukė) to Koenigsberg. Here he made the acquaintance (susipažino arba buvo pažįstamas "kepurine" pažintim) of another well-known Lithuanian humanist, Stanislovas Rapolionis, and the two became professors at the Univer-

sity" (86 psl.).

Tiesa, kad Abraomas Kulvietis buvo Vilniaus vyskupo Povilo Alšėniškio puolamas už pirmosios Lietuvoje aukštesniosios mokyklos (kolegijos) įsteigimą ir kaltinamas už anglo reformatoriaus Wicliffo (1320 - 1384) idėjų skelbimą šv. Onos bažnyčioje Vilniuje, bet visai nepaminėta ir neišryškinta tikroji jo pasitraukimo iš Lietuvos priežastis.

Abraomas Kulvietis, tikriausiai, nebūtų pabūgęs vien to vyskupo puolimų. Jis buvo ištremtas Lenkijos karaliaus ir Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Žygimanto Senojo (1467-1548) dekretu, kuriame buvo paskelbta:

" Gerbiamas Kristuje tėvas ponas Vilniaus vyskupas Povilas sužinojo, jog kažkoks lietuvis Abraomas iš Kulvos, mūsų pavaldinys, ir pats nuo šventosios Romos katalikų bažnyčios vienybės atsisiria, ir kitus, kiek tik galėdamas, traukia naujais mokslais į savo klaidą... nutarė kuo didžiausiu rūpinimusi ir uolumu iširti Abraomo gyvenimą, papročius, mokslą, ir ištyrė, ir iš tam tikrų ir vertų pasitikėjimo prisiekusių žmonių liudijimo sužinojo, kad jis atvirai tiek žodžiais, tiek darbais išpažįsta svetimą mokslą, Romos katalikų bažnyčios pasmerkta; jis netgi stengiasi, kad su juo kartu ir visi kiti žmonės didžiojoje kunigaikštystėje jo bedieviškam įsitikinimui nusilenktų. Jis taip pat sužinojo, kad šis išėlęs baisiais keiksmiais puola senosios šventos katalikų bažnyčios įstatymus, pasninkus, mišias, eucharistijos priėmimą ir jos šventą vartojimą, visas bažnytines apeigas, kunigų šventinimus, šventoves, iškilmes ir net katalikiškos administracijos vyresnybę, ir daug neatsargių žmonių ir nesuvokiančių žmonių yra suvedžiojęs". Toliau tas valdovas savo dekrete įsako Abraomui Kulviečiui ir jo bendrininkams tuojau atsiduoti to vyskupo teismui, išpažinti jam savo erezijas ir priimti už tas erezijas to teismo skirtas bausmes.

Toliau tame Lenkijos karaliaus ir kartu Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio sprendime - dekrete tęsiama:

" Jeigu jis (Abraomas Kulvietis) šių teismų tarnų, vykdytojų nebūtų surastas, arba jeigu nebūtų galima atvesti į teismą dėl to, kad jis būtų pasislėpęs, norime, kad jis būtų ištremtas iš visų mūsų valdomų kraštų, taigi ir pagal tą aukščiau nurodytą sąlygą šiuo raštu ištremiame ir nutariame konfiskuoti visą jo turtą, kokį jis turi, kilnojamąjį ir nekilnojamąjį, - dalis jo turės atitekti mūsų išdui, dalis ponui vyskupui, dalis bažnyčiai prie Vilniaus pilies sutinkamai su visu kanonų nustatymu, kad šio

maištingo žmogaus bausmės kiti būtų atgrasinti nuo tokios rūšies klaidingų mokslų, kurie kaip matome, labiausiai klestinčias krikščioniškas valstybes išjudina iš pamatų" ("Lietuvos TSR istorijos šaltiniai", 165-166 psl.).

Į tą fanatiko Lenkijos ir Lietuvos valdovo dekretą, paremtą vien fanatiko Romos Bažnyčios tarno liudijimais, Abraomas Kulvietis parašė ilgą pasiaiškinimą Žygimanto Senojo žmonai, karalienei Bonai, argumentuotai atremdamas primetamus jam eretinius nusikaltimus, kartu atsisakydamas atvykti į kaltintojo - vyskupo Povilo Alšėniškio teismą, pabrėždamas, kad niekas neturi teisės priversti kaltinamąjį dalyvauti paties kaltintojo teisme, bet sutikdamas savo nekaltumą įrodyti visuotiname Bažnyčios susirinkime. Karalienė Bona Abraomui Kulviečiui į jo pasiaiškinimą neatsiliepė ir dėl to žinodamas jam, kaip Romos Bažnyčios Lietuvoje įgaliotinio apšauktam eretiku, ruošiamą sudeginimo laužą, buvo priverstas būti tremtiniu iš gimtojo savo krašto, kartu su savo buvusiais Vilniaus kolegijos bendradarbiais: Jurgiu Zablockiu (Jurgis iš Eišiškių), Stanislovu Rapolioniu ir vėliau, pirmosios lietuvių kalbos knygos autorium Martynu Mažvydu.

Sunku pateisinti tokių istorinių faktų perdėtą sušvelninimą - "pasitraukė" angliškai kalbančiai visuomenei skirtame veikale. Ir tokių sušvelninimų apstu tame veikale, liudijant apie jėzuitų ordino veiklą Lietuvoje naikinant išsiplėtusią reformaciją. (Žiūr. "Lithuania 700 Years", 86-89 psl.).

Nesinori įtartai istoriką J. Jakštą sąmoningu Lietuvos istorijos kai kurių faktų klastojimu. Greičiausia tas jo raštuose atsiranda dėl neapsižiūrėjimo ar dėl užsimiršimo. Tik keista, kad tokie neapsižiūrėjimai jam pasitaiko nebe pirmą kartą. Šį mano tvirtinimą paremiu Lietuvos karų dėl Nepriklausomybės istoriko plk. K. Ališausko liudijimu:

"... Kas liečia "susimaišymą" - tai Jakštas... šovė pro šalį bent 100 varstų. Ginčas vyko ne dėl Vilniaus užėmimo, bet dėl internuotų bolševikų Rytų Prūsiose, kurie laisvai žygiuodavo per Suvalkiją pas savuosius. Pražygiavo - praėjo gan daug, tai daug kas matė. Lenkų (užsienio reikalų ministeris, J.) Sopięga - įteikė notą šiuo reikalu (Tautų Sąjungai, J.). Siūlau pasiskaityti Liet. Enck. XV tomo, 338 psl., II skiltį apačioje, kur rašoma apie "susimaišymą". Parašyta ne sąmonė, iškraipytas tikrasis vaizdas..."

(Pabraukta mano, J. Ištrauka paimta iš K. Ališausko 1970 m. balandžio 9 dieną, Chicagoje rašyto laiško).

(Bus daugiau)

EISIU

Gegutė kukavo, čiobrai kvėpėjo,
Alksniai paunksnį teikė svetingą;
Raudona aguona laukinė žydėjo,
Priminė širdį ji nelaimingą.

Kaitrūs troškimai širdyje bujojo.
Degė, kaip žiedas ugningas, aguonos;
Nyki dvasia apie laimę svajojo,
Viltys taip alko gyvenimo duonos!

Saulė motutė tik viena bučiavo
Veidą ir kaktą, ir kaklą, ir plaukus,
Bet ir meilioji dingo už klevo,
Vakaro ūkaną pirmą sulaukus.

Eisiu aš, eisiu, kur saulė nuėjo,
Eisiu-gal bėgančią laimę pavysiu...
Eisiu, kur nėra audrų, nėra vėjo,
Eisiu-kol miško glėbyje paklysiu!

GYVENIMO DŽIAUGSMAS

Apie laimę aš svajoju-
o tiek saulės pajūry;
kur prie mano bangos kojų
lūžta šokio sukury!...

Koks šiandieną aš turtingas!
Niekis bankai čia visi!
Rockefelleri galingas,
lygintis čia negali!

Aš ant smėlio, kaip ant aukso,
vėją sveiką vis geriu, -
skaidrią ateitį sulauksiu,
viltis-kaip žvaigždes-žeriu!

Pažiūrėk, koks nors marsietis:
štai, prie jūros stoviu aš...
Turtingesni dar pilietį
žemėje vargiai kas ras!

Nėra nei vienos monetos
man kišenėje seniai,
bet-ant skrendančios planetos
tokį džiaugsmą ar matei?!

Palanga, 1931. VIII. 30

SWAJA

Dar kartą Kirdonys, dar kartą Spalviškiai,
Dar kartą Gulbinai,
Upytės ir Tatulos senvagės ryškios
Į širdį sugrižta. Tenai
Bėgiojau ir mokiaus, ganiau ir akėjau,
Ir pasakų tėvo klausiaus:-
Kaip žlugtą prie upės velėja skalbėjos,
Kaip slibinas taikos arčiau
Prislinkt išsižiojęs. Kas jo nebijotų,
Apylinkės kaimuos nėra...
Galvojau tada devyngalvį nudobti,
Pakilęs anksti su aušra.

TĖVIŠKĖ

Gimtinė žemė rožių akimis,
Jos kelias jau nebeina su mumis,
Ir jos dangus iš lėto užsitraukia
Ties mums vieniems tematoma riba.
Gimtinė žemė-moterų kalba
Ir vyras žilas, apeinąs palaukę...
Ir griausmas, ir spalvotas debesis,
Ir viesulas, kur baisiai dulkes neša,
Ir toks skaudus, toks savas ilgesys akių,
Kurios tave mylėjo mažą.

AUTO PRO TĖVIŠKĖ

O tėviške! Svajonių uoste!
Štai aš ir vėl tave regiu.
Vėl ašaros ant mano skruostų-
Kaip gailios rasos ant rugių.
Jau pralėkė gimta trobelė,
Pilna laukimo ir darbų,
Ten motina, ten tėvas bąla,
O aš skubu, skubu, skubu...
Vaizdai gimtinės dvasių kelia.
Štai takas klony plačiame...
Sustok, vairuotojau!
Prie kelio-naujitelaitė karčiama!

V. A.

KUN. ST. NEIMANO SUKAKTIS

1979 m. Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios gener. suprnt. kun. St. Neimanui sukanka 50 metų kunigavimo ir 80 metų amžiaus sukaktys. Kolegija pavedė suprnt. kun. P. Diliui suorganizuoti bendrą abiejų sukakčių minėjimą.

Komitetą sudarė kun. P. Dilys ir kurt. : Jonas Dagys, Stasys Dagys, Halina Dilienė, diakonas Eugenijus Gerulis ir Emilija Palšienė. Komitetas į minėjimo suruošimą įdėjo nemažai darbo.

Gener. suprnt. kun. St. Neimano pagerbimas įvyko š. m. gegužės 6 d. lietuvių reformatų bažnyčioje ir vėliau salėje. Iškilmingas pamaldas pravedė: diakonas E. Gerulis, kun. K. Burbulys, senj. kun. A. Trakis, suprnt. kun. P. Dilys, gener. suprnt. kun. St. Neimanas, dr. kun. E. Fricke ir turėjęs pamaldose dalyvauti kun. J. Juozupaitis, kuris atvykęs vėliau, tarė sveikinimo žodį akademijos metu.

Pamaldos praėjo pakilioje nuotaikoje, perpildytoje bažnyčioje savųjų ir svečių dalyviais. Pamaldos buvo paįvairintos solo giedojimu. Aldona Buntinaitė išpildė komp. Vl. Jakubėno giesmę "Tyloj Tu Švenčiausias". Kitą giesmę, St. Moniuškos "Maldą", išpildė Bronė Variakojienė. Abiems solistėms akompanavo žymus muzikas Arūnas Kaminskas.

Iškilmingos pamaldos užtruko arti dviejų valandų. Po trumpos pertraukos, toje pačioje bažnyčioje, įvyko akademija, skirta kun. St. Neimano 50 metų kunigavimo ir 80 metų amžiaus sukakčių minėjimui.

Akademijos programą pravedė kurt. V. Karosas. Akademiją pradedant, duetas iš A. Buntinaitės ir Br. Variakojienės, palydint fortepijonu A. Kaminskui, išpildė William Howard Dvane "Sveikiname".

Kun. Dilys savo paskaitoje "Penkios dešimtys metų Dievo tarnyboje", suglaustai apibūdino kun. St. Neimano gyvenimo būdą, jo kantrybę ir ištvermingą darbą savo pašaukime. Gimęs kunigo šeimoje, kurios protėviai nuo reformacijos pradžios buvo tvirti savo tikėjimo gynėjai, Jubilatas paveldėjo reformacijos tradicijas ir jos dvasią, kurioje subrendo jo asmenybė, išlikusi skaidriu nusi- teikimu ir vėlyvaus amžiaus sulaukus.

Kun. St. Neimano gyvenimas, kaip ir mūsų visų, buvo žiauriai blaškomas atūžusių Lietuvon pasaulinių karų, bet sunkios audros nenutolino Jubilato nuo jam Dievo skirto gyvenimo kelio- tarnauti savo artimiesiems.

Sinodas, už jo nenuilstamą darbą ir nuopelnus reformatų Bažnyčiai suteikė jam superintendente titulą ir jau kelintą kartą yra perrenkamas į generalinio superintendente postą.

Galime būti dėkingi Dievui, kad mums atsiuntė kun. Stasių Neimaną, kuris, nežiūrint tamsėjančių horizontų, nepraranda optimiz-

Iškilmingas pamaldas pravedė kunigai (iš k. į d.): Jubilatas gener. supnt. St. Neimanas, senj. A. Trakis, supnt. P. Dilys, K. Burbulys, E. Fricke, J. Juozupaitis, E. Gerulis. Pamaldas pagražino: muzikas A. Kaminskas, solistės — Br. Variakojienė ir A. Buntinaitė Nuotr. M. Nagio

mo ir vilties į mūsų tautos ir tikėjimo ateitį.

Po paskaitos sekė sveikinimai žodžiu ir raštu, kurie, užsitęsus programai, buvo sutrumpinti. Žodžiu sveikino, įteikdami jubiliatui dovanas: Kolegijos prez. M. Tamulėnas, jnr., parapijos pirm. Halina Dilienė, senj. kun. A. Trakis, kun. J. Juozupaitis. Tenka išskirtinai paminėti kurt. inž. Viliaus ir Bronės Variakojų sveikinimą, kurie įteikė ta proga savo darbo originalią dovaną - stalinę lempą. Sveikinimų raštu buvo virš 50, bet dėl laiko stokos nebuvo viešai perskaityti.

Kun. St. Neimanas, būdamas geroje nuotaikoje, savo padėkos žodyje dar kartą pareiškė, kad neprarandąs tikėjimo, kad gėris nugalės blogį, kaip mums skelbia ir moko Evangelija. Ne savo noru sulaukęs dvigubos sukakties ir tuomi apsunkiņęs rengėjus ir dalyvius, už ką nuoširdžiai visų atsiprašo ir dėkojo.

Akademija buvo užbaigta pasigėrėtinai puikiai atliktu A. Buntinaitės "Man Dievo šviesa" (27-ji psalmė), akomponuojant muz. A. Kaminskui.

Po akademijos dalyviai susirinko parapijos salėje prie Moterų Draugijos puošniai paruoštų stalų. Dar virš poros valandų, geroje nuotaikoje, buvo tęstas minėjimas. Pakeltos šampano taurės, sugiedoti tradiciniai "ilgiausių metų", trumpai tartas Jubilato žodis ir malda, - užbaigė įspūdingą minėjimą. V. K.

KUN. POVILAS DILYS

PENKIASDEŠIMT METŲ DIEVO TARNYBOJE

Mielas Jubiliate, didžiai gerbiama kunigo Stasio Neimano Šeima, brangūs šios šventės dalyviai!

Jau trečią kartą, ir visuomet gegužės mėnesį, renkamės pagerbti mūsų generalinį superintendentą kunigą Stasį Neimaną. Pirmą kartą, dar senoje bažnyčioje, Spaulding Ave. gegužės 3 d. 1964 metais, Jubilato šešiasdešimt penkių metų amžiaus proga, antrą kartą šioje vietoje, švenčiant keturiasdešimt penkis kun. Stasio kunigavimo ir septyniasdešimt penkis metus amžiaus.

Šiandien Dievas leidžia mums būti čia ir dėkoti Jam, kad brangus mūsų Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios generalinis superintendentas kun. Stasys Neimanas gali kartu su mumis švęsti auksinį jubiliejų - penkiasdešimt metų Dievo tarnyboje.

Taigi, mielas Stasy, Tu jau dešimt metų peržengei Šventojo Rašto apibrėžtą biblinį amžių - septyniasdešimt metų ir gali šiaudien žiūrėti atgal į savo ilgą gyvenimą ir į pusės šimtmečio vei-

Viršuje: Jubilatą sveikina Kolegijos prezidentas kurt. M. Tamulėnas, jnr., Chicagos reformatų parapijos pirm. kurt. H. Dilienė.

Antroje nuotraukoje — akademijos metu kalba suprnt. kun. P. Dilys.

Trečioje nuotraukoje — iškilmingo minėjimo dalyviai pietauja

Nuotr. M. Nagio

kimą Dievo garbei tavo mylimoje Bažnyčioje. Tegu bus leista mums, Tavo jubiliejaus dieną, lydėti Tave ir kartu džiaugtis Tavo laimėjimais ir užjausti Tave liūdesyje.

Neabejotinai Tavo tėvų, kunigo Adolfo ir motinos Marijos Neimanų, namuose viešpatavo religinė, pilna pamaldumo atmosfera ir tas prisidėjo prie to, kad Tu jau nuo vaikystės dienų buvai susidomėjęs religiniais reikalais. Mes šiandien, šioje vietoje, galime tai kilniai protestantiškai šeimai išreikšti padėką už išmintį auklėjant vaikus religinėje dvasioje, net jeigu tuo metu aplinka nebuvo tokiam žygiui palanki. Neužmirškime, kad tada inteligentų sluoksniuose viešpatavo materialistinė, tik gamtos dėsniais paremta, pasaulėžiūra.

Sunkūs pergyvenimai I Pasaulinio karo metu Sibire, kada kunigas Stasys žmonių žiaurumo ir neteisingumo liudininku buvo, galėjo lengvai kelti jubiliato širdyje abejones dėl Dievo gailestingumo ir net visai atitraukti jaunuolį nuo Dievo, tuo labiau, kad aplink jį buvo smarkiai skleidžiama ateistinė propaganda.

Grižęs į Lietuvą jaunas Stasys nusprendė studijuoti evangelikų teologiją ir tapti kunigu. Čia reikia pabrėžti, kad tokiuose kraštuose kaip Lietuva ir Lenkija tarp pasaulinių karų, toks žygis reikalavo iš jaunų žmonių nemažai drąsos ir pasiaukojimo. Mes tada ne vieną kartą girdėdavome perspėjimo balsus, kad būti kunigu tokioj neskaitlingoj Bažnyčioj, kaip Lietuvos Ev. Reformatų, arba Vilniaus krašto Ev. Reformatų, nesiūlo ateities. Mes buvome raginami rinktis kitą profesiją. Vis dėlto Stasio apsisprendimas buvo galutinas ir jis įstojo į Evangelikų Teologijos fakultetą Kauno Universitete. Nauji vėjai viešpatavo tada protestantiškame teologiniame pasaulyje. Šveicarijoje Karolio Bartho "Laiškas Romėnams" 2-ji laida paveikė mus, protestantų kunigus ir studentus, kaip atominė bomba, rašo savo prisiminimuose Villem Wissert'Hooft. "Dabar mes žinome", jis rašo toliau, "kur stovime ir kur einame". Be to, pažiūros Emilio Brunnero, Eduardo Thurneyseno, Friedricho Gogarteno ir kitų teologų įtaka nugalėjo to laiko teologijos studentų širdis. Tokioje dvasinėje atmosferoje pribrendo ir Jubiliato teologinis samprotavimas. Tas davė jam stiprybę tolimesniam veikimui Bažnyčioje. Kaip jau pabrėžiau, Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia buvo neskaitlinga, bet vis tiek ir ji turėjo atsakomingą misiją, - neleisti užgesti Reformacijos idealams tarp lietuvių.

Kunigo Stasio Neimano veiklos metai Lietuvoje, Vakarų Europoje ir čia, Amerikoje, liudija apie didelį jo atsidavimą Kristaus idėjai.

Mūsų laikų šveicarų teologas Gerhard Kuehlewein iš naujo pabrėžė kunigų tarnavimo Bažnyčioje svarbumą. Anot jo, Dievo Žodžio skelbimas ir iki šios dienos palieka to tarnavimo esminę dalimi. Kaip kunigas per 50 metų, paskui kaip superintendentas, o nuo

1967 m. kaip generalinis superintendentas, Stasys Neimanas savo pamoksluose tvirtai laikėsi Biblijoje apreikšto Dievo Žodžio.

Taip pat nuomonių skirtumams tarp mūsų iškilus, o juk kiekvienoje organizacijoje netobuli žmonės sukelia nesusipratimus, kun. Neimanas sugebėjo išlyginti savo patarimu, ar vėl per "Žodį" iš sakyklos. Už tai mes Jam šiandien esame dėkingi.

Taip pat dėkojame ir jo šeimai, jo žmonai Kazimierai, vaikams. Jie neabejotinai dvasiniai palaikė vyrą ir tėvelį, padėdami Jam, kur tik galėdami.

Šiandien mūsų tarpe savaime kyla pilnas neramumo klausimas, - o kas toliau? Kaip toliau tęsis mūsų Bažnyčios veikla? Tegu bus man leista pacituoti Goethe žodžius: "Mes be baimės eikime pirmyn, pirmyn į ateitį". Tu, Stasy, buvai ir palikai toks šiandien: be baimės Tu žengi pirmyn. Todėl, kad žmogaus veikimas negali būti visiškai tobulas ir yra visuomet surištas su abejonėmis. Mes, čia susirinkusieji, kunigo Stasio Neimano draugai ir pažįstami, dėkojame Tau, Kunige, kad Tu esi toks, koks esi, ir kad esi šiandien tarp mūsų. Mes, visų pirma, dėkojame Viešpačiui, kad Tavo veikimas Kristaus Bažnyčios labui, pasireiškė kaip tik tokioje, o ne kitokioje formoje.

PREZIDENTO M. TAMULĖNO ŽODIS

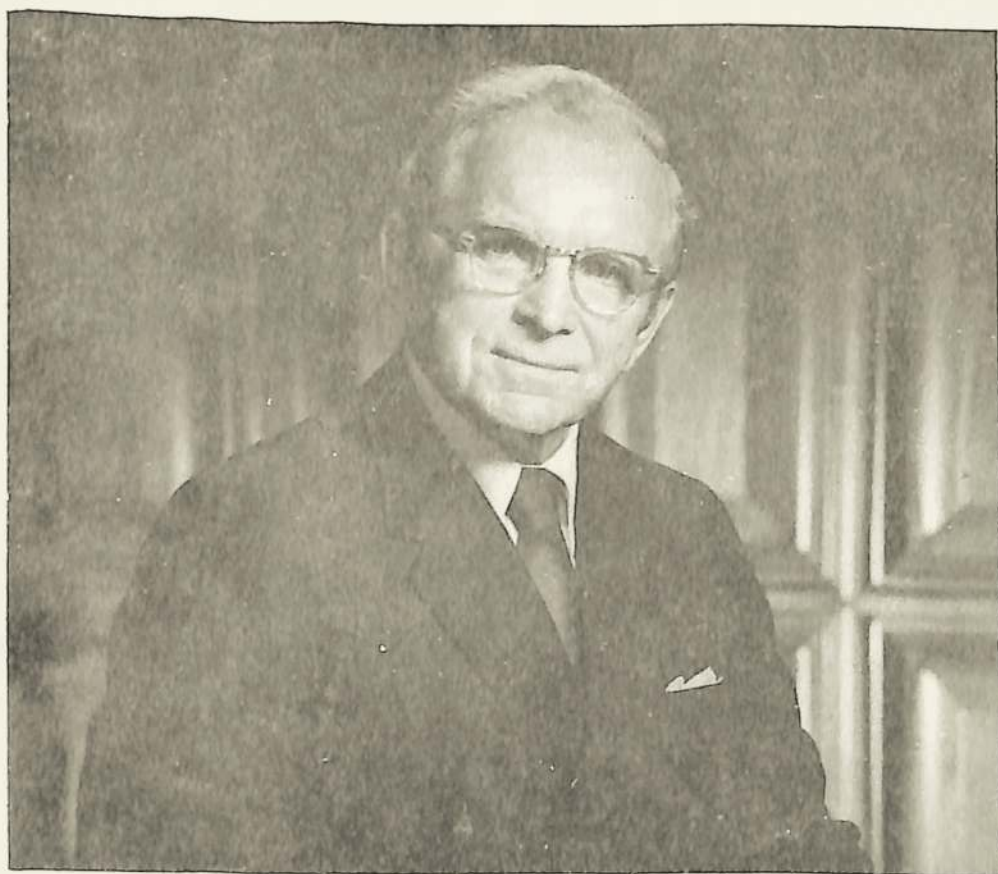
Šiandien švenčiame Jūsų dvi sukaktis - 80 metų amžiaus ir 50 metų kunigystės. Jūsų gyvenimo kelias nebuvo rožėmis klotas: I Pasaulinis karas, Tėvynės palikimas, klajonės po svetimą šalį. Iškentėjote daug nedaugelio ir vargų, bet būdamas geros sveikatos, viską atlaikėte.

Nuo pat mažens išaugęs religinėje dvasioje, turėjote pašaukimą studijuoti teologiją. Baigęs studijas, pradėjote dirbti Dievo žodžio tarnyboje. Kunigo darbas atsakingas, reikia daug takto, meilės ir pasišventimo. To pas Jus netrūko. Pamilote žmones, o Jus žmonės.

Mes, laisvajame pasaulyje esantieji lietuviai reformatai esame laimingi, kad Jus turime savo tarpe. Man su kun. St. Neimanu jau 15 metų dirbant Kolegijoje, radau Jo asmenyje malonų, tolerantišką ir nuoširdžiai besirūpinantį mūsų Bažnyčios reikalais.

Jūs, mielas kunige, savo kilniais darbais, kuriuos atliekate su nepaprasta meile ir pasišventimu savo tautai, Bažnyčiai ir artimui, mūsų tarpe sudarėte neužmirštamą savo ir savo darbų paveikslą. Šiandien, švenčiant Jūsų šias dvi sukaktis, Kolegijos ir "Mūsų Sparnų" vardu sveikinu Jus ir linkiu geros sveikatos ir su didele viltimi tikiu, kad Jūs dar daug metų mums tarnausite.

KUN. PETRAS PALŠIS

Rev. PETER PALCHES

" Mūsų Sparnų" skaitytojams jau pažįstamas kun. Petras Palšis 1979 m. balandžio 1 d. Osterville (Cape Cade) United Metodistų bažnyčioje iškilmingai atšventė savo kunigavimo 50 metų sukaktį.

Gimęs 1900 m. kovo 20 d. Lietuvoje, jau 1906-1911 m. su tėvais gyveno Anglijoje. Į JAV atvyko 1911 m., o į Rochfordą - 1912 m. ir čia išgyveno iki 1922 metų.

Baigė Cornell College 1927 m. ir Bostono U-te Teologijos mokyklą 1930 m. Diakonu buvo ordinuotas 1928 m. bal. 1 d., o kunigu (older) 1929 m. bal. 7 d. Vedė Lois Grand 1928 m. bal. 28 d.

Kunigavo:

Lithuanian Methodist Church, Brockton,	1927-34 m.
Franklin M. E.	1934-36 "
East Greenwich M. E., R. I.	1936-41 "
Memorial M. E. Church, Plymouth	1941-47 "
Comunity M. E., Osterville	1947-52 "

Priklausė įvairioms organizacijoms ir ėjo kapeliono pareigas Barnstable ligoninėje ir to paties vardo kalėjime. 1968 m. gruodžio 31 d. išėjo į pensiją.

Kun. P. Palšiui ir Poniai linkime daug laimės būsimose dienose.

Red.

VALENTINAS ŠERNAS - PROFESORIUS

Prof. dr. inž. VALENTINAS ŠERNAS

Valentinas Šernas, sūnus kurt. Petro ir Erikos, gimė 1938. XI. 3 Klaipėdoje. Su tėvais į Kanadą atvyko 1949 m. Toronto universitetą baigė 1961 m. įsigydamas bakalauro laipsnį iš inžinerijos, magistrų laipsnį 1964 m., o doktorato - 1967 m.

Persikėlęs iš Canados į JAV, pradėjo dirbti Rutgers universitete, N. J., mechaninės inžinerijos departamente, kaip assistant professor. 1971 m. buvo pakeltas į associate profesor, o 1979 m. balandžio mėn. į full (pilnas) professor.

Prof. dr. inž. Valentino Šerno sritys - šilimos mainų mokslai. Tyrinėjimų moksliniais straipsniais reiškiasi anglų technikinėje spaudoje. Dalyvauja įvairiose mokslinėse konferencijose su pas-kaitomis. Reiškiasi ir lietuviškoje veikloje.

Džiaugdamiesi sveikiname jauną profesorių kuratorių Valenti-ną Šerną ir linkime kuo geriausios sėkmės mokslo darbuose.

Red.

KOSTAS TAMULĖNAS - IŠRADĖJAS

Mūsų Bažnyčios narys inž. Kostas Tamulėnas dirba Gøteborge, Švedijoje, Volvo Co. Motorų Konstruktijos departamente kaip technišku projektų skyriaus vedėjas.

Jis yra padaręs keletą išradimų motorų srityje. Jo išradimai yra užpatentuoti pramonės kraštuose. Tarp kitko jis dirba prie išradimų išvystymo. Vienas yra užpatentuotas ir JAV 1971 m. gruodžio mėn. 14 d.

Kostas Tamulėnas gimė Gajūnų kaime, Biržų vls. ir aps. Jis lankė Biržų gimnaziją ir baigė Aukštesnę Technikos mokyklą Kaune 1943 m. 1944 m. žvejų laiveliu su savo artimaisiais pasitraukė į Švediją. Čia dirbdamas gilino toliau mokslą Chalmers Technikos Aukštesnėje mokykloje.

Prisimenu, kaip artėjant antrajai Sovietų okupacijai 1944 m. liepos mėn. grupė biržiečių Baltijos pajūryje, tarp Palangos ir Šventosios, ieškojo žvejų turinčių laivelį ir sutinkančių plaukti į Švediją. Kai pora šeimų, turėjusių neblogus laivelius, sutiko su siūlytojų sąlygomis, tai iškilo laivelio tvirtumo klausimas, ar su juo būtų galima leisti į tokią tolimą kelionę. Kostas, tos grupės dalyvis, sutiko nakties metu, kad vokiečiai nepastebėtų, patikrinti gulinčio ir aukštyrų dugnu apversto laivelio motorą ir jo stiprumą. Kostas buvo optimistas ir patikrinęs rado motorą tvarkoje.

Plaukimo metu Kostas visą laiką sėdėjo prie motoro ir dabojo, kad motoras gerai veiktų. Kitas vyras nuolat pumpavo lauk iš laivo vandenį, kuris per plyšius veržėsi į vidų. Kai kartą motoras buvo sustojęs veikti, - visų širdys sudrebėjo. Tačiau Kostas, netrukus sutvarkęs motorą, vėl visus pralinksmino.

Esant jūros viduryje, tarp Palangos ir Gotlando salos, mus pastebėjo švedų patruliuojantis karo laivas. Mes tą laivą labai bijodami stebėjome, manydami vokiečių laivu esant ir vylėmės, kad jis nuvažiuos savo keliu, bet laivas pasuko mūsų link. Buvome visi išsigandę, nes gi vokiečiai už nelegalų bėgimą mus visus sukiš į kalėjimą. Kai pastebėjome ant laivo švedų vėliavą, neapsakomai apsidžiaugėme, - būsime išgelbėti. Švedų laivas mūsų laivelį prisirišo ir mus nutempė į Gotlando salą.

Kostas yra vedęs ir augina du vaikus. Dukra yra mokytoja ir ištekėjusi už inžinieriaus, augina sūnų Petrą. Kosto sūnus Jonas yra baigęs vidurinę mokyklą, atitarnavęs kariuomenėje ir rengiasi stoti į universitetą.

MYKOLAS TAMULĖNAS
1884 - 1956

Inž. KOSTAS TAMULĖNAS su dukra Rita
jos konfirmacijos dieną

Motiejaus, gyv. JAV, ir Kosto, gyv. Švedijoje, tėvas, 1914 m. buvo mobilizuotas ir pakeltas į karo valdininkus. I Pasaulinio karo metu buvo Vakarų fronte karo ligoninės administratorius

Kol vaikai augo, Kostas su šeima kas vasarą praleisdavo atostogas Italijoje ar kur kitur šiltesniame klimate.

Tarnybos reikalais dažnai komandiruojamasis į įvairius kraštus. Prieš keletą metų skrido į Argentiją, į Buenos Aires ir į pramonės centrą Cordobą. Atgal skrisdamas, užsuko į JAV ir West Palm Beach aplankyti savo dėdę su dėdiene Tamulėnus ir brolių Motiejų, gyvenančių Racine, Wis.

Göteborgo mieste, kur Kostas gyvena, yra ir daugiau lietuvių, pabėgusių iš Lietuvos. Visi yra prisitaikę prie krašto sąlygų, turi gerus darbus. Kąrts nuo karto susirenka pas kurį nors su šeimomis ir gražiai pabendrauja. Jie ten sugyvena ir padeda vieni kitiems įvairiuose reikaluose. Ar ne liūdna, kai gyvendami arti gimtojo krašto negali aplankyti net savo tėvų kapų.

Būnant Švedijoje teko girdėti, kad iš kurios tai bažnyčios aukšto bokšto giedrių dieną galima matyti tėvynės Lietuvos krantus.

BOBŲ VASARA

Pavėluota! Pavėluota,
Bet geriau vėliau...
Bobų vasara ant luoto
Stumias pagaliau.
Upėm, ežerais ir mariom...
Kur dairais, šviesu.
Baltos prieblandos ir žaros
Po šalnų visų.
Rankoj gėlės paskutinės,
Ašaros veiduos.
Skrenda paukščiai iš gimtinės
Gal man ranką duos?
Su liūdna daina nuplaukia
Vasaros kerai.
Už nugeltusios palaukės
Pamatai gerai,
Kaip voratinkliai išsklydę
Supas ant žolės.
Nebetvirtas saulės skydas-
Šaltis nugalės.

V. A.

ŽEMAITIJA

Tu eglių skundas
Amžinas ir juodas,
Tu drebulėlių sielvartas tylus.
Beržų rauda
Ir ąžuolų paguoda,
Žiogų daina po vasaros dangum.
Vieni rūščia,
Kiti gražia vadina...
Sniegu dengta,
Rasa taškyta,
Esi manta,
Kur liūdesį ramina,
Visi keliai išėjus šaukia grįžti.

V. A.

Arėjas VITKAUSKAS

GAMTOS ORKESTRAS
(Žiogai orkestrantai)

Kaip jauku, kvapu, platu-
apsakyti negaliu:
maišosi kvapai kartu,-
lauko ir su darželiu...

Ir saulutė (taip nešykšti)
maudo, lieja spinduliais...
Žiū, ir žiedas ima blykšti,
lyg nuo jų jau pagrioviais...

Vėjas popierius pavarto-
palapinėje rašau:
tyli, tyli-ir iš karto
nori plėšti... Aš matau!...

Štai, prie šono palapinės,
iš vytelių nupintos,
plaštakėlės-lyg kaulinės,
baltos... glaudosi prie jos...

Seka akys ir kregždutę,
žvilgančių šilkų sparnais...
Ir staiga kas po pievutę
kalbasi keistais garsais...

Ne, tai spartūs orkestrantai-
renkasi žali žiogai:
jie sumanė, pievų "frantai",
man pagriežti, -ne juokai!

Na, įtempęs visą klausą,
atsilošiu ir klausau:
girdžiu garsą tratų, sausą,
nors griežėjų nematau...

Ir užmirštu aš, kad lauke
sėdžiu-kad ne teatre...
O griežėjai kartais braukia
lyg per smuiką, kartais ne...
Vilčatavos mokykla, 1929 m.

Girdžiu aiškų jų čirškima-
diriguotojas miklus,
ir visai patikti ima
koncertas šis įstabus!

Kompozitoriai-jie patys,
juk gamtoje tiek garsų!
Kiek tiktai norėsi-tratys
įdomiausių tau natų!...

Rodosi, žolėje stovi
orkestro tikra tvarka,
veda jų tvirta, nedrovi,
diriguotojo ranka...

Žinoma: gerai, patogų!...
Publika maža, marga...
Sužavėja net ir žmogų
jų kūryba paprasta!...

Prie baltųjų plaštakėlių
ir vabzdelių įvairių,
pasidžiaugti gražumėliu
prisidėti aš turiu!...

Ir klausau, kaip plaukia gyvas
muzikos šis kūrinys:
aplinkybėms šioms akyvas
aš esu, o kambarys-

be ribų: visa platybė-
telpa čia visa gamta!
Ir žiūrovai čia-berybės,
nuotaika vaiski, aukšta!...

Prisiklausęs orkestrantų,
einu kupinas garsų:
neužmiršiu pievų "frantų"-
muzikų gamtos tikrų!...

SKAUTŲ SĄJUNGOS JUBILIEJUS

St. Petersburg Beach, Florida

Negalime nepaminėti ir mūsų spaudoje 1978 metų įvyki, kuris liečia vieną jaunimo organizaciją, kuriai priklauso ir mūsų tikėjimo jaunimas. Daug gražių mergaičių ir berniukų savo laiku Nepriklausomoje Lietuvoje priklausė jai, priklauso ir šiandien.

Tai Lietuvių Skautų Sąjungos 60 metų veiklos sukaktis. 1978 metais buvo surengtos dvi pagrindinės jubiliejinės stovyklos, - viena Australijoje, kita JAV prie Bostono. Į minėtas stovyklas suskrido lietuvių skaučių - skautų iš viso pasaulio. Ne visi sąjungos nariai, dėl tam tikrų priežasčių, galėjo dalyvauti minėtose stovyklose, bet sąjungos nariai vienokiu ar kitokiu būdu mažose stovyklose, ar minėjimuose, paminėjo sąjungos sukaktį. Aprašysiu vienos vietovės surengto minėjimo ne jaunųjų organizacijos narių, bet vadovų, išėjusių į atsargą - pensiją.

Nors sakoma, kad 60 metų amžius yra pensininko amžius ir dauguma sulaukę šio amžiaus išeina į pensiją, bet ne skautės - skautai vadovai, Lietuvių Skautų Sąjungos nariai. Nors jų amžius jau seniai yra peržengęs pensininko amžių, bet jie visi save skaito vadovais, išėjusiais į atsargą.

Skautininkės-skautininkai, susirinkę St. Petersburg Beach, paminėjo Lietuvių Skautų Sąjungos 60 metų sukaktį. Suvažiavo iš pietų, rytų, šiaurės, bet niekas neatplaukė iš vakarų. Iš ten tik pūtė švelnus vėjelis, lyg nuo Baltijos jūros. Baltijos pajūryje augo gražios aukštos pušaitės, o čia, St. Petersburg Beach, stovėjo aukšti dangoraižiai, lyg atstodami sudžiūvusias, aukštas pušaites, tik pajūryje malonus smėlis buvo panašus į Palangos paplūdimį.

Atvykusius skautininkes-skautininkus globojo ir suteikė malonią pastogę St. Petersburg gyvenantieji skautininkai. Priėmimas buvo šiltas, broliškas ir nuoširdus.

1978 m. lapkričio 5 d. 13 val. buvo iškilmingos pamaldos St. Holy bažnyčioje. Pamaldas atlaikė kunigas skautas vytis Tadas Degutis, C. F. M. Turiningame pamoksle Dvasios Vadovas neužmiršo paminėti skautų siekimus, jų idėją. Paminėjo mirusius, nukankintus, žuvusius už laisvę ir prašė Aukščiausio palaimos esantiems darbuotojams. Skautininkė Ang. Karnienė skaitė lekcijas. Po pamaldų visi nuvyko į Lietuvių St. Petersburg klubą, kur buvo pietūs. Salė užė, kaip avilyje bitės, nes visi norėjo pasidalinti savo išpūdžiais iš praeities, turėtais sąjungoje pergyvenimais, o be to,

Mergaitė puošiasi

Jaunavedžiai ————— *DAGYS*

susitiko seni draugai, kurie seniai besimatė, kuriems visuomet yra ką nors naujo papasakoti.

Lapkričio 6 d. vėl skautininkės-skautininkai rinkosi Lietuvių Klubo patalpose ir vienoje iš salių surengė Lietuvių Skautų Sąjungos gyvavimo parodėlę. Salėje buvo iškabintos nuotraukos iš Sėsėrijos, Brolijos, Akademikų ir Jūrų skautų įvykių ir pergyvenimų. Salės viduryje ant apskrito stalo buvo spauda, pradedant nuo išleistų dainorėlių, stovyklinių laikraštėlių, "Skautų Aidų", baigiant P. Jurgėlos "Lietuviškoji Skautija". Parodėlę įrengė: sktn. Ang. Karnienė, v. s. B. Kliorė, v. s. K. Grigaitis, s. A. Urbonas, j. v. s. L. Knopfmileris ir ponja Elena Kačinskienė, dirbusi Kongreso bibliotekoje Washingtone. Ji tvarkė ir prižiūrėjo menišką parodėlės įrengimą. Kitą dieną klubo didžiojoje salėje vakariniam laužui menišką papuošimą atliko senas j. s. darbuotojas budys Juozas Radvila. Salės papuošimas tikrai visus nukėlė į mišką.

Lapkričio 8 d. Happy Dolphin Inn. St. Petersburg Beach buvo bendri priešpiečiai, kur dalyvavo kviesti svečiai, skautininkės -

skautininkai. Programa prasidėjo tėvo kun. T. Degučio malda. Žodinę programą pradėjo v. s. V. Palčiauskienė, pietų šeimininkė, ir pakvietė skautininką F. Prekerį praveisti ir kviesti skautiško sąjungos veteranus, ir pasidalyti pergyvenimais ir įvykiais iš praeities su čia esančiais. Savo malonius prisiminimus pradėjo v. s. dr. K. Žilinskienė, vėliau v. s. Al. Valiušis, j. v. s. L. Knopfmileris ir v. s. V. Bražėnas. Kiekvienas iš kviestųjų savo trumpose kalbose papasakojo įspūdingus įvykius iš mūsų sąjungos gyvenimo.

Tos pačios dienos vakare, Lietuvių Klubo patalpose, miško motyvais papuoštoje salėje, įvyko sąjungos akademija ir laužas. Senu skaučių-skautų papročiu vyr. sąjungos Geležinio Vilko kavalierius vadovus dr. K. Žilinskienę ir v. s. K. Palčiauską, asistuojant v. s. F. Prekeriui, pasitiko s. Ang. Karnienė ir v. s. Al. Karnius ir paprašė juos uždegti minėjimo laužą. Abu vyr. skautininkai rankoje turėjo po degtuką. Su degančiu degtuku abu pasilenkė ir, kaip stebuklas, laužas suliepsnojo, visiems dalyviams suteikdamas linksmą nuotaiką. Skautininkė Ang. Karnienė pakvietė v. s. K. Palčiauską pasakyti susirinkusiems trumpą Lietuvių Skautų Sąjungos istorijos apžvalgą. V. s. K. Palčiauskas nupasakojo nelengvą kelią Lietuvių Skautų Sąjungos, kol galų gale buvo nugalėti visi sunkumai ir skautija susilaukė pagarbos ir pasitikėjimo mūsų visuomenėje. Paskaita buvo įdomi ir turtinga faktais ir pergyvenimais. V. s. B. Kliorė papasakojo Brolijos nueitą kelią ir Brolijos laimėjimus. V. s. G. Kodatienė supažindino susirinkusius su Seserijos pradžia iki vėliausių dienų. V. s. dr. H. Lukoševičius palietė akademikų įsikūrimą ir jų didelį įnašą mokslo srityje ir pareigų ėjimą universitete. J. v. s. B. Michelevičius svečius supažindino su jūrų skautų "banguota veikla" sąjungoje iki šių dienų ir nuleidimo "taikos inkaro" sąjungos apimtyje. Visi kalbėtojai davė mūsų sąjungos gyvavimo laikotarpio puikų vaizdą.

Po akademijos sknt. Sng. Karnienė pakvietė praveisti laužo dainas v. s. Al. Karnių, kuris į pagalbą pasitelkė v. s. V. Bražėną ir s. P. Armoną. Puikų, eiliuotą feljetoną paskaitė dr. Br. Zelbienė, kuris sukėlė daug juoko ir pjojimų.

Kaip stovyklose, taip ir čia, po dainų, kalbų visi buvo išalkę ir ilgai nereikėjo laukti kai stalai, apkrauti įvairiais skanėstais, liko tušti.

Tylus vakaras ir saulutė pamažu leidosi jūros horizonte, palikdama gražius atspindžius danguje, kurie atsispindėjo lengvai banguojančioje jūroje. Tylus bangų užsesys susiliejo su salėje giedančiu Himnu.

Muzikos daktarė Alisa Raminta Lampsatyė ir Hamburgo operos fleitistas Petras Odinis atlieka koncerto programą Jaunimo centre. Dr. A. R. Lampsatyė yra Hamburgo operos solistų ir koncertų akomponiatorė. Šį svarbų muzikinį postą Daktarė laimėjo konkurso keliu, — iš 200 kandidatų laimėjo pirmąją vietą. Reikėjo didelio talento, kad moteris, ir dar užsienietė, įstengtų minėtą poziciją užimti. Chicago, 1979.III.11. Nuotr. M. Nagio

Tėviškės parapijos Verbų sekmadienio giesmių vakaro choras.Choristų centre (iš k. į d.): senj. kun. A. Trakis, prof. J. Žilevičius, choro vedėjas J. Lampsatis, muzikos dr. R. Lampsatyė, Hamburgo operos solistas D. Lagemueller. Chicago, 1979.IV.8 Nuotr. M. Nagio

IŠ I PASAULINIO KARO PRISIMINIMŲ

1914 m. rugpjūčio 1 d. prasidėjęs I Pasaulinis karas sukėlė Lietuvos gyventojams didelį rūpestį ir nerimą. Visi žinojo, kad tik vienas tas žodis "karas" reiškia daugeliui mirtį. Mano senelis tuoju nusiuntė samdinį pas savo artimiausią kaimyną, taip pat gyvenantį Kildiškių kaime, latvių Grendzinį ir prašė, kad jis užeitų pasikalbėti. Ši baisi žinia, kaip žaibas, greit perbėgė visus kaimynus.

Karas nusiaubė visą Lietuvos žemę, palikdamas sudegintus trobesius, išdraskytus ūkius, vargą ir skurdą. Daug šeimų iš baimės pasitraukė iš savo ūkių ir bėgo į Rusijos gilumą.

Mano senelio šeimoje buvo kasdieną svarstomas šis klausimas - bėgti ar palikti. Pagaliau, po ilgų svarstymų ir pergaltvojimų, senelis nutarė pasilikti ūkyje, o jo duktė, tai yra, mano tėveliai - iškelti į Rusiją. Prieš išvažiuojant mano motina rinko ir krovė būtiniausius daiktus į maišus ir medines dėžes. Senelis pats nuvežė mus į geležinkelio stotį. Gyvuliniuose vagonuose važiuojome labai ilgai, net kelis mėnesius, kol pagaliau pasiekėme Nižnij - Novgorod miestą. Tėveliai pasakojo, kada išeidavome pasivaikščioti į miestą, tai po tiltais matydavome daug sėdinčių išbadėjusių žmonių, kurie nepajėgdavo atsikelti ir ten pat mirdavo badu. Gyvenimo sunkumai, badas, nepritekčiai pradėjo skverbtis ir žiūrėti visiems į akis. Tėvelis buvo be darbo, pinigų ir be maisto. Iš Lietuvos pasiimtas maistas per ilgą laiką jau buvo suvalgytas. Tėvelis išnuomavo mažą pigų butelį. Motina nesijautė gerai, nes laukė šeimos padidėjimo. Gimė dvynukės mergaitės. Padėtis dar pasunkėjo.

Tėvas pagaliau gavo darbą mažoje nereikšmingoje dirbtuvėje. Kareiviai badaujantiems miesčionims dalindavo kareivišką duoną ir avižinius miltus, kaip sakydavo, po "gorčių". Tėvelis iš ryto eidamas į darbą mane ir seserį pastatydavo į eilę duonos paimti. Eilė būdavo tokia ilga, kad tėvelis tik grįždamas vakare iš darbo galėdavo mus atsiimti. Sekančią dieną ir vėl stovėdavome eilėje prie miltų. Parneštus miltus motina išsijodavo. Iš smulkių miltų keptavo blynelius mažiems vaikams, o iš sėlenų gamindavo maistą mums.

Per tokį didelį skurdą ir badą motina susirgo pleuritu ir buvo paguldyta į ligoninę. Namuose liko vyriausia tvarkos prižiūrėtoja mano 7 metų amžiaus sesuo. Mus visus, mažiausius vaikus, apstojė utėlės ir visi, išskyrus mane, susirgo dezinterija. Motinos liga, dėl stokos medikamentų karo metu, buvo ilga ir sunki, bet stipri prigimtis pamažu padėjo atgauti jėgas.

Senelis, sužinojęs apie savo vienturtės dukters sunkų likimą, atvažiavo iš Lietuvos pas mus į Rusiją ir prašė, kad tėveliai grįžtų atgal į Lietuvą. Jis pasakojo, kad visą laiką buvęs ūkyje, tik vieną kartą jam tekę slapstytis savo laukuose 3 dienas, todėl ūkis ne taip daug nukentėjo ir bado netekę jausti. Seneliui iš Rusijos išvažiuojant, motina nutarė su manimi palydėti jį į stotį, o vyresnę sesutę su dvynukėmis palikti namie. Mums išvykus, į namus pasibel-dė kaimynų tarnaitė. Kadangi sesuo ją pažinojo, tai įsileido į butą. Tarnaitė tuojau uždarė mano seserį į vonios kambarį. Pašaukusi iš gatvės vežiką sukrovė, kiek tik tilpo, mūsų daiktus. Nuo mažų sesučių lovelių nutraukė net pagalvėlius ir paklodytes. Butas liko si tuščias. Kaimynai matė, bet nieko blogo neįtarė. Manė, kad mes išsikraustome iš to buto. Prisimenu grįžusios motinos didelį susi-jaudinimą.

Po šio nuotykiio tėveliai nutarė, kad nebėra jokios prasmės čia begyventi, iš naujo kurtis ir su keturiais mažais vaikais tokiame skurde ir nepritekliuje begyventi. Pasiėmę paskutinius likusius skudurų likučius pradėjo kelionę į Lietuvą. Kelionė gyvuliniuose vagonuose užtruko vėl kelis mėnesius. Mes buvome įsitaisę kartu su arkliais viename vagono kampe. Užklupo dideli šalčiai, susirgo viena iš dvynukių ir mirė. Laimė, kad mes jau buvome pasiekę Lenkijos žemę ir Lydos miesto kapinėse tėveliai palaidojo mūsų sesutę. Toliau, mes jau pasiekėme Vilnių. Iš Vilniaus tėveliai davė žinią seneliui, kad atvažiuotų mūsų pasiimti. Tuo tarpu išnuomavo mažą kambarį kokioje tai palėpėje. Praėjo pusė metų, o iš senelio vis dar nebuvo jokios žinios. Tame pačiame daugiaaukščio namo pusrūsyje buvo žydo kepykla. Aš susidraugavau su duonkepio dukra žydaite, nes buvome tų pačių metų. Iš jos tėvų gaudavau pakan-kamai duonos mūsų šeimai. Jau buvau gerokai pramokusi kalbėti ir dainelių dainuoti hebraiškai. Susėdusios ant pusrūsio laiptų abi dainuodavome ir žaisdavome.

Tėveliai nesulaukę iš senelio jokios žinios, nutarė ilgiau nebe-laukti ir vėl leidomės kelionėn, bet jau per Lietuvos žemes į Kil-diškį. Bevažiuojant susirgo ir mirė antroji iš dvynukių sesučių. Buvo žiemos metas. Motina nenorėjo užkasti kur nors savo vaiko pagriovyje, tai laikė ją ant rankų kaip gyvą, kad kas neištartų iš ke-leivių. Ir taip be įtarimo mirusi buvo atvežta iki senelio namų. Už poros dienų buvo mažytės laidotuvės. Nors buvo didelis liūdesys mano senelio namuose dėl abiejų sesučių tragiškose sąlygose mirčių, bet aš, nesuprasdama tos tragedijos, džiaugiausi, kad galiu šildytis prie šilto pečiaus mūrelio, išsitraukiant iš po pagalvės kelis raudonskruosčius obuolius. Gyvenimasėjo savo keliu ir pri-vertė užmiršti praeityje išvargtą laikotarpį.

Caracas, 1978 m. rugsėjo 12 d.

MES IR BROLIS JURGIS

Lyglaukių (Biržų vls. ir aps.) Jono ir Onos Povilonaitės Kregždžių erdvioje sodyboje augome trise: Matilda gimusi 1902 m., Jokūbas gimęs 1903 m. ir brolis Jurgis gimęs 1905 m. Mus nuo vyresniųjų - sesers Aniutės ir brolių Jono, Petro, Konstantino skyrė nemažas metų skaičius. Tarp jaunesniojo brolio Kosto ir mūsų buvo šešerių metų skirtumas. Toks metų tarpas šeimoje susidarė mirus vaikystės amžiuje dviem sesutėm. Kada vyresnieji lankė mokyklas, mes dar "žiponus" dėvėjome.

Carinės Rusijos laikais Lyglaukiai, nors ir susidėjo iš dviejų bendrapavardžių, negiminingų kiemų, buvo laikomi vienkiemiu. Tuo laiku Lyglaukiuose mūsų amžiaus vaikų daugiau nebuvo. Nors augome trise, bet lakstėme ir žaidėme dažniausiai dviese. Jurgis buvo mamutės sūnus, o aš - tetytės.

Sesuo Aniutė mus visus tris supažindino su rusiškomis raidėmis ir skaitmenimis. Ji pirmoji iš mūsų gausios šeimos atsiskyrė, dar prieš I Pasaulinį karą, ištekėdama už Lyglaukių antrojo kiemo kaimyno sūnaus Martyno Kregždės. 1914-15 mokslo metais visi trys buvome tėvelio nuvežti į Druseikių kaimo pradžios mokyklą, kurioje buvo mokoma rusų kalba. Per žiemą buvome apgyvendinti viename ūkininko trobos kambarėlyje ir maitinomės mamutės kas savaitę atvežamu maistu. Pavasari, orui atšilus, kasdien mes iš tėviškės, per laukus ir ganyklas, kulduodavome į Druseikių kaimo gale pastatytą iš raudonų plytų mūrinę mokyklą. Šios mokyklos teko baigti tik pirmąjį skyrių.

I Pasaulinis karas prasidėjo 1914 m. rugpiūčio 1 d. Vokiečiams 1915 m. vasarą okupuojant Lietuvą, iš mūsų šeimos pirmieji į Rusijos gilumą pasitraukė broliai Petras ir Kostas. Tėvai buvo pasiryžę iš tėviškės nesitraukti. Karo frontui prie Biržų dviem savaitėm sustojus, rusų karininko duotas dviejų valandų ultimatumas, privertė tėvelius kinkyti arklius ir su gyvuliais trauktis į Rusijos gilumą. Besitraukiant visą laiką frontas lipo "ant kulnų". Pakely iš pabėgėlių susidarė nemažas karavanas, kuris po gana ilgokai trukusios vargingos kelionės, palydėtas sirgimais, mirimais ir laidotuvėmis, atvykome prie Rezeknės (Rėzytės) miesto Latgalėje, Latvijoje. Čia visi atsivaryti gyvuliai - arkliai, karvės, avys ir kiaulės, vežimai su pakinktais, buvo atiduoti priėmimo punkte. Persiskyrimą su kaimene ir manta tėvai sunkiai pergyveno. Su likusiais daiktais pasikrovėme į geležinkelio prekinį vagoną ir po po-

ros savaičių trukusios kelionės, pasiekėme Selo Sasovo, Tambovo gubernijoje, kur tuo metu brolis Konstantinas buvo tremtinių stovyklos vedėju. Neužilgo Kostas išvyko mokytojauti į kitą Rusijos vietovę.

Sasove buvo išnuomotas naujai pastatytas namukas su prieangeliu, iš vieno kambarėlio, kurioj buvo krosnis ir tilpo viena lova bei kampe stalas su suolais ir turėjo du langeliu. Šiame nedideliame namelyje turėjo tilpti tėveliai, brolis Jonas ir mes trys paugliai. Miegodavome ant grindų, pasikloję rūbus. Nedidelis sklypelis buvo aptvertas aukšta medine tvora ir jame buvo daržinė. Po kurio laiko brolis Jonas buvo paimtas į rusų kariuomenę.

1915-16 mokslo metais visi trys lankėme vietinės pradžios mokyklos antrąjį skyrių. Per 1916 m. vasarą mus pamokė panelė Šidlaitė, kad nuo sekančių mokslo metų pradžios pajėgtumėme įstoti į M. Yčo gimnaziją Voroneže. Brolis Petras, jau kaip karininkas, vykdamas į tarnybą Sibire, atvykęs iš Petrogrado, mus visus tris nugabeno į Voronežą. Čia mes buvome kiekvienas patalpintas skirtingame moksleivių bendrabutyje. Nuo 1918 m. pradžios Voroneže prasidėjo neramūs laikai. Vietinių gyventojų ir net M. Yčo gimnazijos vyresnių klasių moksleivių areštai, kalinimas. Gatvės buvo užtvertos barikadomis. Mieste dažnokai vyko kovos tarp raudonarmiečių ir baltgvardiečių. Dažnokai pasigirsdavo kulkosvaidžių kalnimas, šautuvų spragsėjimai, granatų sproginėjimas. Pasireiškė maisto trūkumas. Bendrabučiuose maistas suprastėjo, duonos porcijos sumažėjo. Alkis kankino moksleivius. Jurgis buvo drąsesnis, sumanesnis, o aš nedrąsus, kuklus, ausų skausmų ir klausos stokojimo kankinamas. Jurgis, atvykdamas mane aplankyti, iš kur tai gavęs, atnešdavo duonos gabalėlį.

1918 metų pavasarį, pasibaigus mokslui, atėjęs pas mane Jurgis pradėjo kalbinti grįžti pas tėvus. Abu vykome pas sesutę Matildą jos prikalbinti. Nors vyresnių klasių gimnazistės prieštaravo mūsų sumanymui, vienok sesutė su mūsų pasiūlymu sutiko. Tais laikais keliauti geležinkeliu reikėjo gauti leidimą. Dėl šio reikalo su Jurgiu nuvykome pas komisarą. Komisaras mums leidimo duoti nesutiko. Kai su komisaru išėjome iš jo ofiso į kiemą, tada Jurgis pradėjo jam pasakoti, kad mūsų brolis Jonas, kuris iš tikrųjų tuo laiku dar buvo rusų kariuomenėje, tarnaujantis raudonarmiečių daliniuose Žitomire ir kariaujantis su baltgvardiečiais. Tada komisaras, grįžęs į ofisą, išrašė mums leidimą, kuris buvo gautas dėka brolio Jurgio sumanumo ir susiorientavimo tuolaikinėje padėtyje. Pragyvenę Voroneže porą metų ir baigę dvi klases, visi trys sugrįžome pas tėvus į Selo Sasovo.

Neužilgo sugrįžo atleistas iš kariuomenės sergantis brolis Jonas. Po to dar pora mėnesių sunkiai sirgo plaučių uždegimu iki

atgavo jėgas. Tad ir vėl šešiemis šeimos nariams teko ankštokai susispaudus praleisti 1918 m. vasarą, rudenį ir žiemą. Dėl vyks-
tančių Rusijoje suiručių ir vidujinių kovų ir čia, provincijos užkam-
py, pradėjo reikštis maisto trūkumas. Brolis Jonas, ne kartą išvy-
kęs maisto ieškoti, parnešdavo arkliai šonkaulius, kurie verdami la-
bai putodavo. Nutrūko ryšiai su Novo-Nikolajevske, Sibire, gyve-
nančiais broliais Petru ir Kostu. Vietiniai gyventojai pradėjo į pa-
bėgėlius skersuoti ir reikšti neapykantą.

Negalėjome sėdėti rankas sudėję. Reikėjo visaip suktis, kombi-
nuoti. Su Jurgiu sutarėme ieškoti darbo geležinkelio stotyje. Jur-
gis iš karto buvo priimtas. Jis buvo fiziniai tvirtesnis, aukštesnio
ūgio, nors ir buvo dviem metais už mane jaunesnis. Aš buvau pa-
laikytas per jaunu ir fiziniam darbui nepajėgiu.

Pasklidus paskaloms, kad į raudonarmiečių išvadotas sritis
leidimai grįžti bus duodami pirmoj eilėj geležinkeliečiams, tai ta-
da ne tik Jurgis, bet Jonas ir aš vaikščiojome į darbus prie gele-
žinkelio stoties, kuriuos dirbome kartu su vietiniais darbininkais.
Rusų darbininkai krutėdavo, kol jų tarpe buvėdavo darbą prižiūrė-
tojas. Jam pasišalinus, visi mesdavo darbą ir tinginiaudavo.

Vietinei spaudai paskelbus, kad raudonoji armija jau išvadavo
Panevėžį, rimtai pradėta rūpintis grįžimu. Mamutė, kaip ir nujaus-
dama, jau iš anksčiau buvo pradėjusi atsargai gaminti duonos
džiuvėsius. Tėvai turėjo nusipirktą stambią, aukštą karvę, kuri sa-
vo ūgiu išsiskyrė iš bendros gyvulių kaimenės ir iš tolimos ją ga-
lima buvo atpažinti. Karvei paskersti reikėjo gauti iš vietos vykdo-
mojo komiteto leidimas, kurį išdavė su sąlyga, kad skerdiena būtų
lygiai ir proporcingai išparduota vietos gyventojams. Teko šią są-
lygą tesėti, bet šis tas liko ir mūsų šeimai. Iš likučių mamutė pa-
darė šiek tiek rūkytų dešrų.

Po nemažų pastangų buvo išprašytas iš geležinkelio stoties vir-
šininko vykti leidimas ir gautas prekinis vagonas. 1919 m. vasario
mėn. gale kelios šeimos, kaip geležinkelio darbininkai, su turima
manta ir maišais džiuvėsių susikraustėme į paskirtą vagoną. Ke-
lionė tęsėsi su visokiais prastovėjimais virš mėnesio laiko iki
pasiekėme Obelius. Kai keliavome į Rusijos gilumą, stotyse esan-
čios būdelės lūžo nuo įvairiausių maisto produktų, o kai grįžome
jos buvo tuščios ir užkaltos. Kai kuriose stotyse buvo galima gauti
tikvirinto vandens. Nors mamutė taupiai dalino džiuvėsius, bet ke-
lionės gale ir tų pritrūkome.

Iš Obelių, sudėję į vežiko ratus visą mantą, pėsčiomis pasiekė-
me Rokiškį, o iš Rokiškio - Pandėlių. Tą dieną Pandėlyje buvo tur-
gus. Tėveliai surado pažįstamų, kurie mus, susodinę į vežėčias,
pavėžino iki tėviškės. Radome mūsų gyvenamąjį namą pilnumoj
apgyventą. Viename gryčios gale gyveno tolimas giminaitis Lazdi-

nynės šlubis Petras Kregždė, kuris vylėsi tėvų ūkį užgyventi, ant-rame - pusininkas su šeima, o seklyčią buvo užėmę broliai Kostas su Petru, anksčiau už mus sugrižę iš Sibiro. Tą sugrižimo vėly vakarą brolis Kostas, kuris mokytojavo Astravo dvare, atsivarė nupirktą karvutę. Tai buvo mums visiems netikėtos lauktuvės. Vėliau tėvelis, nuėjęs į Biržų turgų, parsivedė nusususį, visą kaškėmis apaugusį, juodbėrį. Nuo tų dviejų gyvulių buvo pradėtas įsikūrimas tėviškėje. Svetimi gyventojai dar ilgokai mūsų namuose gyveno ir mums teko visiems gyventi susikimšus.

Buvome išvargę ir išbadėję. Mamutė su visu atsargumu mus visus iš palengva atmaitino. Biržuose gimnazija jau buvo įsteigta. Per vasarą veikė suorganizuoti parengiamieji kursai įstoti į gimnaziją. Tad mes visi trys per visą mielą vasarėlę kasdien iš tėviškės žygiavome į tuos kursus, nueidami į ten ir atgal po 4 km. Gimnazijoje, mokslo metams prasidėjus, aš su sesute Matilda buvome patalpinti IV klasėn, o brolis Jurgis III-čion. Žiemos metu visitrys buvome apgyvendinti išnuomotame nemažame, esančiame virš aptiekos, kambaryje, kur tilpo dvi lovos ir nemažas stalas. Šiame kambaryje išgyvenome trise iki 1924 mokslo metų pabaigos, kada aš su sesute gavome brandos atestatus. Maistu mus aprūpindavo mamutė. Šeimininkavo sesuo Matilda. Kai mes mokėmės Biržų gimnazijoje, broliai Petras ir Kostas dirbo Lietuvos valstybės atstatymo kuriamąjį darbą, o brolis Jonas ūkininkavo tėvų ūkyje.

Metai iš metų tėviškėje gyvulių kaimenė gausėjo, klėčių arudai pilnėjo. Mokslui gimnazijoje pasibaigus ir grįžus į tėviškę vasaros atostogų, brolis Jonas tuoju suorganizuodavo mėšlavežtę. Trise - Jurgis, aš ir bendraamžis Aleksis - mėždavome tvartus, o brolis lauke iš prikrautų vežimų mėšlą išversdavo. Nuo sunkiai išpešamo mėšlo šakių kotai braškėdavo. Per tas tris, keturias mėšlavežtės dienas rankos nuo sutrintų pūslių prakiurdavo, sutindavo. Ne tik muskulai, bet ir kaulai įskausdavo. Po tokio sunkaus darbo mamutė mums duodavo savaitę "atostogų" atsikvėpti.

Visi broliai laisvalaikiu padėdavo dirbti tėvų ūkyje. Man tekdavo sunkesni darbai, Kostui ir Jurgiui - lengvesni. Aš su dalgiu, subrendusių vyrų rikiuotėje, pradalgės varydavau, o jie su grėbliais švaistydavosi. O visgi šienapiūtė būdavo pats švariausias ir gražiausias darbas ūkyje.

Kas tas Aleksis? Bene 1919 m. vėlyvą rudenį užėjo į mūsų gryčią iš Baltgudijos atsibastęs mano amžiaus vaikinai, kurį vėliau vadinome vardu Aleksis. Jis pasiprašė būti priimtas į šeimyną dirbti mūsų ūkyje. Pasisakė, kad jo tėvai per karą žuvę ir jis esąs našlaitis. Tėveliai įtartinais jį pažiūrėjo, bet brolis Jonas, pakalbėjęs su juo, priėmė. Tai buvo judrus, paslaugus vaikinai. Po metų jau gerai kalbėjo lietuviškai. 1922 m. vasario pradžioje slapta

Mokslėivių konfirmacija (iš k. i d.) — I-je eilėje: Šernaitė Olga, Kriukėnaitė Olga, Beršteinaitė Marytė, kun. Jakubėnas Povilas, Kregždaitė Matilda, Suveizdytė Palmyra, Devenytė Olga; II-je eilėje: N.N., Kregždė Mykolas, Kriukėnaitė Marė, Kregždė Jokūbas, Burbulytė Olga, Nastopka Liudas, N.N.; III-je eilėje: Undžėnas Jonas, Mekas Karolis, Sketeris Adomas, Striužas Jonas, Bernšteinus Julius, Dagys Petras, Tatoris Jonas ir Kregždė Jurgis.

Biržai, 1922 m. vasara

Nuotr. P. Ločerio

dingo iš mūsų namų. Po mėnesio, atjojęs iš Biržų policininkas, atsargiai pranešė, kad Aleksis žuvęs vaduojant Klaipėdos kraštą.

1923 mokslo metų atostogų pradžioje buvome "prileisti prie vieros". Ir vėl visi trys per vasaros karščius porą savaitių kasdien vaikščiojom iš tėviškės į Biržus, į kun. P. Jakubėno vedamus konfirmacijos kursus. Moksleiviai, lanke gimnazijoje tikybos pamokas, būdavo atleidžiami nuo konfirmacijos kursų lankymo, bet mes tos privilegijos neturėjome.

Sesuo Matilda, baigusi gimnaziją, tą vasarą ištekėjo už Biržų gimnazijos mokytojo Jono Bružo, o aš nuo rudens, apgyvendintas brolio Petro šeimoje, pradėjau studijas Kauno universitete. Brolis Jurgis likosi baigti Biržų gimnaziją. Nuo tada mūsų trijulė suiro. Jurgis 1925 m., baigęs gimnaziją, taipgi buvo apgyvendintas brolio Petro šeimoje ir pradėjo lankyti Kauno u-to teisių fakultetą. Studijų metu priklausė studentų varpininkų, studentų evangelikų draugijoms ir buvo studentų "Žalgirio" korporacijos vienas iš steigėjų. Kurį laiką buvo valdybos nariu.

Pagausėjus Kauno universitete Biržų gimnaziją baigusių studentų skaičiui, iškilo sumanymas, kad biržiečiai studentai turėtų kuo nors pasireikšti Biržų visuomenėj. Susigrupavę nutarėme suvaidinti per Kalėdų atostogas "Mokslo Draugas". Visas organizacinis ir administracinis darbas krito ant mano pečių. Pora repeticijų, kurias darydavome universiteto auditorijoje, pravedė Kauno teatro režisierius B. Dauguvietis. Jurgis vaidino vieną iš svarbiausių rolių. Biržų Vasiliauskų salė buvo išpuošta iš eglių šakų pinto mis girliandomis. Šiam reikalui buvau į Biržus atgabėjęs prikištę miške pora vežimų eglaičių.

Kalėdų antrąją dieną teatro salė buvo publikos sausakimšai prikimšta. Studentai neblogai savo roles suvaidino. "Biržų žiniose" tilpo palankus atsiliepimas ir geras įvertinimas. Tai buvo gal pirmas ir vienintelis visoj Lietuvoj toks biržiečių studentų pasirodymas, atliktas Šiaurės Lietuvos kunigaikščių Radvilų buvusioj sostinėj. Iš spektaklio gautas pelnas buvo perduotas mokslus einančiam jaunimui šelpti "Žiburėlio" draugijai Kaune.

Pirmaisiais studijų metais vasaros atostogas praleisdavome tėviškėje. Vos iš Kauno parvykus, brolis Jonas pareikšdavo, kad nuo šios dienos "gaspadoriu" būsiąs Jokūbas, o jis imąs "atostogas". Per tuos tris mėnesius tekdavo ūkyje intensyviai padirbėti. Brolis Jurgis kiek padirbėjęs, kumelaite į lineiką pasikinkęs, išvykdavo visai savaitei po "svietą pamandravoti". Namiškiai dėl to kio jo elgesio nieko jam nesakydavo, o aš taip daryti neišdrįsdavau. Per tai jis buvo išsigijęs daug pažinčių, prietelių, draugų. Jurgis buvo socialus, minkšto charakterio, draugiškas, kompanijos mėgėjas.

Tais laikais studijozui gyventi Kaune, neturint tarnybos, buvo sunku. Brolis Jurgis pradėjo tarnauti Žemės Ūkio Ministerijoje. Dirbo kaip vedėjas vyriausioj žemės rūšiavimo komisijoj ir buvo tiesioginėje direktoriaus J. Vanago-Simonaičio žinioje.

Baigęs išklaudyti teisių kursą, vienerius metus tarnavo Lietuvos kariuomenėje, baigdamas aspirantu karo mokyklą. Iš kariuomenės grįžęs, baigė laikyti egzaminus ir parašė diplominį darbą. Kurį laiką buvo Kauno apylinkės teismo tardytojas. Po nepilnų metų buvo paskirtas Rokiškio apylinkės teisėju, kur teisėjavo pora metų. Čia be tiesioginio darbo buvo įsijungęs į šaulių veiklą ir buvo Rokiškio šaulių rinktinės vadu.

Būdamas Rokiškio teisėju, 1938 m. vasarą vedė Nem. Radviliškio pašto viršininko dukrą Olgą Stuinaitę, tais metais baigusią Klaipėdos Pedagoginį Institutą. Šaunios vestuvės buvo atšvęstos tėviškėje Lyglaukiuose, kuriose dalyvavo Biržų apylinkės plačioji mūsų giminė ir nemaža dalis Biržų inteligentijos.

Rokiškyje susibičiuliavo su kurt. pulk. Martynu Jašinsku, Rokiškio apskrities komendantu. Greičiausiai, jo įtaigotas, įstojo į Tautininkų Sąjungą. Žmonai Olgai pasireiškus džiovos simptomams, ji buvo patalpinta Aukštosios Panemunės sanatorijon. Brolis Jurgis dažnokai važinėjo jos lankyti, darydamas ilgas keliones. Teisingumo ministeris A. Tamošaitis prašomas, į rimtą padėtį atsižvelgė ir Jurgį paskyrė Kauno apylinkės teisėju. Dėl žmonos ligos apsigyveno Aukštojoj Panemunėj ir iš čia kasdien važinėjo į Kauno mieste esančią teismo įstaigą.

II Pasauliniam karui 1939 m. rugsėjo 1 d. prasidėjus ir Sovietų Sąjungai slapta su Vokietijos Reichu susitarus pasidalyti Pabaltijo valstybes, į Lietuvą buvo įvestos Sovietų Sąjungos armijos igulos. Rusų raudonosios armijos igulų įsileidimas į Lietuvos teritoriją, iš karto pakeitė gyventojų nuotaikas ir visus apgaubė rytojaus netikrumas. Žmonės plačiai pradėjo kalbėti: "Vilnius mūsų, o mes rusų". Ta grėsmė persisunkusiu laiku, Sovietų Sąjungos okupacijos išvakarėse, Jurgiui teko spręsti žurnalisto Justo Paleckio šmeižto bylą, kurioj jis buvo nuteistas.

1940 m. birželio 15 d. 3 val. po pietų Sovietų Sąjungos kariuomenė peržengė Lietuvos valstybės sieną ir pavergė Lietuvą. Į Lietuvą įžygiavo 250,000 sovietų karių, 1000 tankų ir 700 lėktuvų. Kremliaus emisaras Vl. Dekanazovas, kuris buvo atsiųstas į Kauną suorganizuoti Lietuvos įjungimą į Sovietų Sąjungą, Justą Paleckį išodino į Lietuvos ministerio pirmininko ir respublikos prezidento postą.

Komunistinis režimas be atodairos triuškinė visą tai, kas per 22 laisvo Lietuvos gyvenimo metus buvo sukurta. Naikino Lietuvos valstybės institucijas, griovė suklestėjusį Lietuvos ūkį. Panaikino

Teisininkas JURGIS KREGŽDĖ

Lietuvos policiją ir jos vieton įvedė miliciją. Tuoju uždarė nuginkluodama Lietuvos Šaulių Sąjungą, kaip sudarytą iš patriotinio nusistatymo lietuvių. Lietuvos kariuomenę išskleidė. Nacionalizavo stambesnius namus, fabrikus, įmones, bankus, nusavindami žmonių santaupas. Lietuvos valiutą dešimteriopai nuvertino. Visą buvusią Lietuvos spaudą panaikino.

Kauno miesto aikštėse prasidėjo organizuoti mitingai su iškeltais grasinančiais kumsčiais. Gatvėse pasipylė eisenos su ant kartelių prikabintais Stalino, Lenino ir kitais Sovietų Sąjungos didvyrių paveikslais. Šūkavo iš kažkur atsibasčiusios nematytų veidų minios, varu suvarytos į aikštes ir gatves, reikšti padėką už kažkokį "išlaisvinimą".

Spaudoje pasipylė, kaip iš gausybės rago, visokie praeitų dergiantieji straipsniai. "Tiesa" ištisai buvo išmarginta visokiais, kasdien vis keistesniais, įsakais, su griežtais perspėjimais, grasinimais. Spauda kėlė triukšmą ir kiršino visuomenę. Pradėta vykdyti, diktatūros pateisinimui, tariamoji komunistinė "klasių kova".

Nuo pat komunistinio režimo pradžios buvo atneštas neįprastai perdėtas rytietiškas slaptumas. Vyko kažkoks paslaptingas valdžios naktinis gyvenimas. Taip pat, nuo pat pirmųjų okupacijos dienų, prasidėjo slapti žmonių dingimai. Vos spėję užimti kraštą, rusiškieji komunistai tuoj ėmė areštuoti Lietuvos aukštesnius valdininkus, tarnautojus, profesorius, mokytojus, studentus, moksleivius, net ir eilinius darbininkus. Kalėjimai greit buvo sausakimšai

prikimšti žmonėmis.

Gėrybėmis pertekęs Lietuvos kraštas pradėjo sparčiais žingsniais žengti į nuosmukį. Pasikeitė blizgesiu žvilgėjęs Kaunas. Puošnios krautuvių vitrinose ištuštėjo, prekėmis perkrautos lentynos pradingo. Pasikeitė kauniškių išvaizda. Nuo vyrų krūtinių dingo kaklaraiščiai, nuo galvų - skrybėlės. Moterų puošnios skrybėlaitės pakeitė skarelės. Dingo iš veidų šypsenos, laisvi garsūs pokalbiai. Kaunas suproletarėjo.

Kiekviena įstaiga buvo aprūpinta iš Maskvos atsiųstais komisariais, kurie pradėjo pertvarkyti ant rusiško kurpaliaus. Kadru viršininkai pradėjo knaisiotis po asmenines tarnautojų bylas, juos kilnoti, atleidinėti. Įstaigose atsirado slaptai saugumo užverbuotų tarnautojų. Tarnautojų kalbos pasidarė santūrios, dingo atvirumas. Draugai pradėjo nepasitikėti savo buvusiais draugais.

Vieton objektyvių Lietuvos teismų buvo įvedami, saugumui pajungti taip vadinami "liaudies teismai". Broliui Jurgiui buvo pavesta likviduojamų Lietuvos teismų sutvarkymas. Jis vienas iš paskutiniųjų teisėjų buvo atleistas iš pareigų ir šis reiškinys jam kėlė įtarimų. Iš teisėjo pareigų nušalintas, gavo tarnybą Kauno universiteto kanceliarijoje. Jo sieloje beldėsi neramumas ir kažkoks blogio nujautimas. Blogos žinios laikraščiuose, nauji įsakai, atleidinėjimai iš pareigų, suėmimai, - jį kankino vis daugiau ir daugiau.

Ne kartą man prasitarė, kad to namo sargas, kurio bute A. Panemunėje jis gyveno, jį visą laiką sekęs. Vėliau, išsinuomavęs butelį Žaliakalnyje prie Petro Vileišio aikštės, persikėlė gyventi į Kauno miestą. Bet ir čia gyvendamas jis pagrįstai kalbėjo: "Kam ta gausybė sunkvežimių privaryta Petro Vileišio aikštėje? Kurieems reikalams tie prekiniai vagonai sugrūsti ant atsarginių bėgių Kauno geležinkelio stotyje?!" Tie tušti užrakinti prekiniai vagonai buvo atgabenti iš Rusijos gilumos į Lietuvą su užrašytais lozungais "Badaujančiai Lietuvai".

(Bus daugiau)

BIRŽAI MANO JAUNYSTĖS METUOSE

Per pat Velykų šventes sugrižome iš Slucko į Biržus. Buvo 1919 metai ir bolševikų valdžia. Mus pasitiko dėdė Mykolas Vanagas, metais anksčiau sugrižęs iš Rusijos. Radome viską nugyventa ir neprižiūrėta. Žemė dirvonavo, daržai ir sodas sunykę, bet jau dvelkė pavasario grožiu.

Sunki buvo pradžia, bet noriai stvėrėmės darbo. Vieną ankstų rytą teta Emilija Balčiūnienė išėjo "laimės ieškoti", palikusi manė su broliuku Jonu vienus. Sugrižo po trijų dienų atsivesdama karvę. Kiek džiaugsmo, kiek laimės, kiek gyvybės atnešė mums "priukė". Netrukus atsirado trys paršeliai, vištos. Pradėjome kapstyti daržę, sode, o žemė buvo išnuomota pusininkui.

Dirbau daug su meile ir noru, nes, pagaliau, buvome savo namuose, savųjų tarpe ir dirbome sau. Protarpiais nubėgdavau pasigrožėti prie ežero ar į pilį, kurie tapo mano gyvenime gimtojo krašto poezija.

Karas sparčiai artėjo prie Biržų. Mieste pasirodydavo daugiau raudonarmiečių. Dažniau laidodavo jų kritusius kovoje karius pilies kampe. Dalyvaudavau jų laidotuvėse. Kalbos buvo ugningos, o veidai nusiminę. Pas mus trumpam buvo sustoję trys rusų karininkai. Paprašė tetos pavalgydinti. Nugirdau jų pašnekesį: "Iš šiaurės mums atkerta kelią vokiečiai, iš pietų į Dvinską slenka lenkai, iš vakarų spaudžia "litovcy". Ar spėsime ištrūkti iš apsupimo?" Supratau, kad raudonieji bėgs iš Biržų.

Netrukus Biržus užtvindė besitraukiančioji bolševikų kariuomenė. Visur jutosi sumišimas ir betvarkė. Abiejose turgavietėse, visoje Dirvono gatvėje, aplink katalikų bažnyčią ir kleboniją stūksojo vežimai, pavarytos ūkininkų pastotės su pilnais vežimais grūdų, pririštomis karvėmis ir arkliais. Gabeno pasigrobtą turtą.

Susijaudinęs atbėgo kaimynas Kostas, dviem metais už mane vyresnis ir jau perėjęs gimnazijos II klasėn. Sako: "Ateina lietuviai, turime jiems padėti". "Kaip?" - klausiu. "Nueisime ir suskaičiuosime kiek rusai turi ginklų, vežimų, kareivių, arklių, o kai ateis lietuvių kariuomenė, perduosime surinktas žinias karininkui". Staigus Kosto pasiūlymas sukrėtė mane. Žinojau, kad špionus šaudo ir pradėjau atsikalbinėti. "Tai ką, nenori būti Lietuvos patriotu?", - iššaukiančiai šovė Kostas. Atsargumo dėlei sutarėme eiti drauge ir skaičiuoti atmintinai, o vėliau, sugrižus į namus, davinčius surašyti "ant popieriaus".

Iš mūsų žvalgybos buvo mažai naudos. Suskaičiavome 4 lauko patrankas ir 8 sunkius kulkosvaidžius. Kitko neištengėme suskaičiuoti. Mums besižvalgant, pamatėme skubiai atjojančius rusų raitelius. Matyt štabui pranešė nemalonią žinią, nes netrukus visa kariuomenė sujudo, kaip skruzdėlynas. Skubiai parbėgome į namus.

Radau susirūpinusią tetą. Aimanavo užlauždama rankas, kas bus dabar su mūsų "priuke"? Lekiu atgal pas Kostą ir drauge skubame į laukus parsivesti karvių. Pribėgę prie turgavietės išvydome, kad čia galvatrūkčiais, kiek arklių kojos išneša, lekia vežimai, arkliai ir karvės. Nudardėjo ir armosos Liesiškių link.

Ištuštėjus turgavietei, pasukome Vilniaus gatvės link. Staiga pasigirdo artimi šūviai. Išsigandę nėrėme į dviaukščio mūrinio namo kiemą. Pamatėme atjojančius lietuvių žvalgus. Priešakyje jojo didelė ruda barzda F. Kairys, o paskui išsisklaidę apie 12-15 žvalgų. Staiga Kairys sulaukė arklių ir garsiai sušuko: "Kur bolševikai?" Matėme kaip iš vieno namo išniro žmogelis ir rankos mostelėjimu parodė į Tiltos gatvės pusę. Kairys davė komandą ir visi nujojo tolyn. Liko tuščia turgavietė ir neiaprastai tylu. Įsidrąsinę išnirome iš kiemo ir pasileidome Vilniaus gatve į laukus, surasti savo karves. Kaip koks karo didvyris atsivariau iš "mūšio lauko" mūsų visų maitintoją.

Tyla truko gal pora valandų. Po pietų pasigirdo armotų trenksmas. Šaudė iš vienos ir antros Biržų pusės, bet į patį miestą sviediniai nekrito. Tetos paragintas, saugumo dėlei, uždariau langines. Po poros valandų armotų susišaudymas nutilo ir pasklido žinia, kad nuo Mūravankos ateina lietuvių kariuomenė. Bėgu kiek kojos neša pasitikti savosios kariuomenės. Suskubau atbėgti iki cerkvės, iš kur, drauge su gausiai susirinkusia minia, išvydau žygio maršu ateinančius karius. Priekyje žygiavo dūdų orkestras, grodamas maršą. Paskui sekė du vokiečių daliniai. Buvo vežamos dvi lauko patrankos ir keturi sunkūs kulkosvaidžiai, po kurių sekė kelios gurguolės. Nė vieno lietuviško kario.

Drauge su minia, užbėgdamas kareiviams į priekį, palydėjau žengiančius karius į Biržų miestą. Perėję Dirvono gatvę, pasuko į turgavietę, iš kur kareiviai poilsiui ir nakvynei buvo išskirstyti po namus. Į mūsų namus atėjo du vokiečių kariai. Vienas buvo vyresnis laipsniu ir kalbėjo vokišku akcentu lenkiškai. Pavalgę ir pagėrę ėmė skūstis, kad lietuviai jų nemėgstą ir negerbią, nors jie išviję bolševikus iš jų krašto.

Vokiečiai nesiskubino vytis bolševikų. Išbuvo Biržuose apie dvi savaites, gerai pavalgė ir pailsėjo. Ypač buvo pamėgę ežerą, kuriame maudėsi, maudė savo arklius, šaudė laukines antis ir narus. Linksmi leido laiką. Vienu metu atsirado prie ežero du lietuvių

kareiviai. Dėvėjo namų darbo austus drabužius ir tik ant rankovių turėjo baltus raiščius su įrašais, o kepurėse buvo vyties ženkleliai. Stovėjo kiek nuošaliau, nedrąsiai žvalgėsi į vokiečių karius. O tie, žvilgčiodami į juos, tarpusavyje šaipėsi.

Mačiau vokiečių paniekos šypsnį taikomą lietuvių kareivėliams, kurie ir nebuvo panašūs į tikrus karius. Mano sąmonėje subrendo mintis: vokiečiai yra tikri kariai, o lietuviai tik kareivėliai. Ne nuo lietuvių žvalgų galvotrūkčiais bėgo raudonarmiečiai, bet nuo vokiečių karių, kurie ir buvo tikrieji Biržų išlaisvintojai.

Susidariusi manyje nuomonė apie Biržų išlaisvinimą nedavė mano protui ramybės, nes susikirto su skelbiama patriotizmo sąvoka. Vėliau skaičiau "Karyje" straipsnį apie Biržų išlaisvinimą, bet jame nebuvo net užuominos apie vokiečių dalinius. Bendrai, visuose lietuvių nepriklausomybės kovų aprašymuose buvo nutylima apie vokiečių dalinių pagalbą ir tik išeivijoje karo istorikas K. Ališauskas atstatė istorinę tiesą.

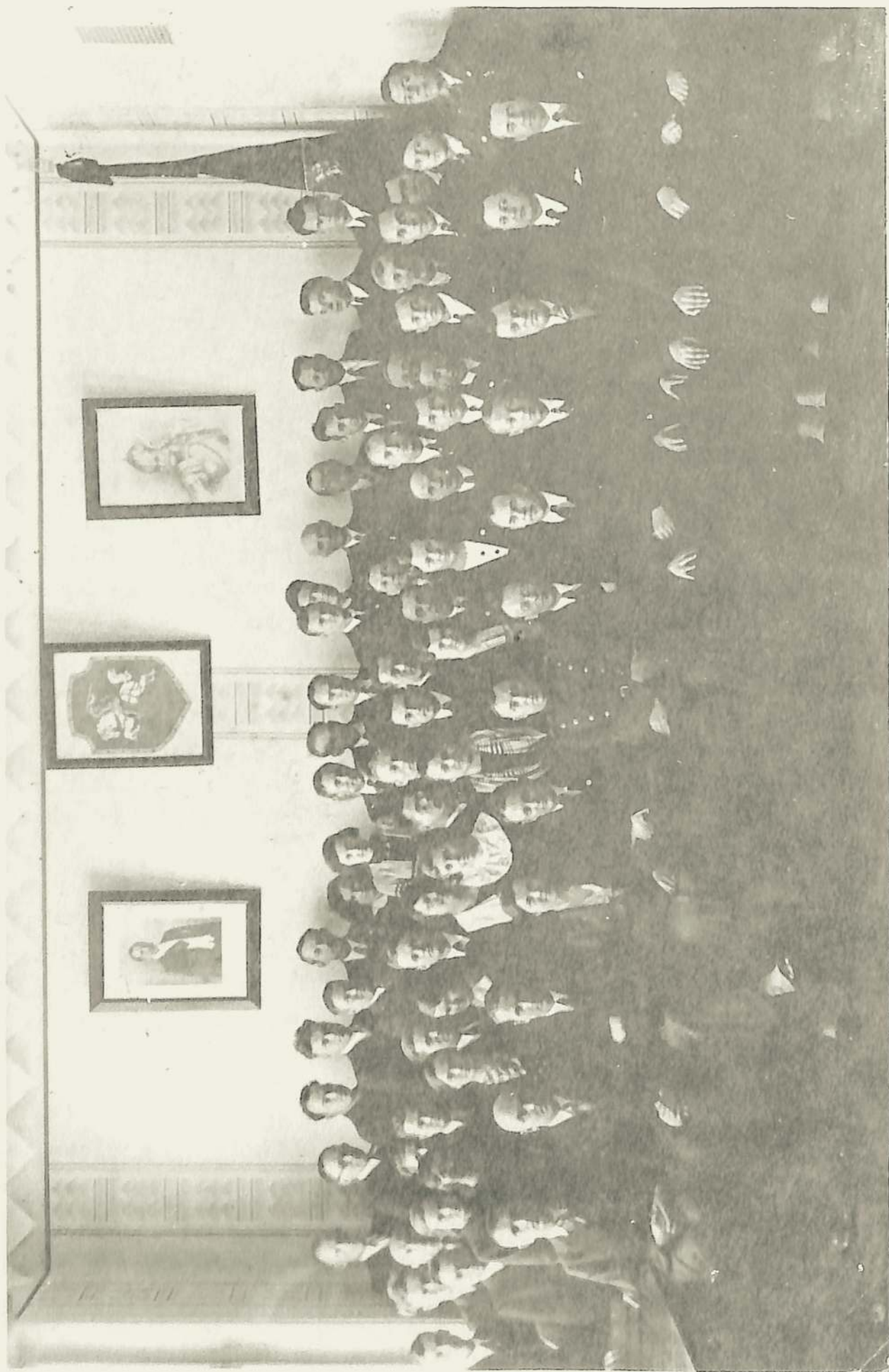
Nuo pat jaunystės dienų negalėjau pakęsti, kad vardan patriotizmo, ar ginant savo Bažnyčią, būtų klajojami istorijos faktai, kartais nutylint, kartais iškreipiant, kad sudarius savo tautos didingumo vaizdą ar karžygiškumo žygius, kurie tikrumoje buvo kitų pagalba pasiekti.

Pergyventas Biržų išvadavimas manyje paliko prieštaringas mintis ir sujauktus jausmus. Buvo džiugu, kad atsikratėme badą ir mirtį nešančių bolševikų, kad galėsime ramiai dirbti ir naudotis savo darbo vaisiais, siekti geresnio gyvenimo, bet drauge vokiečių daliniai paliko sieloje neišaiškinamą netikrumą ir sudarkytą patriotizmo sąvoką.

Vien iš savo žemės, daržų ir sodo nebuvo galima pragyventi. Teta pasirinko išbandytą pragyvenimui kelią. Iš keturių kambarių trys buvo išnuomotai valdininkams, vėliau gimnazistams, drauge paruošiant jiems valgį. Patys susispaudėme viename kambaryje ir mažoje virtuvėje. Taip tetai kombinuojant galima buvo galvoti apie mano ir broliuko mokslinimą. Mano tėvai ir protėviai negyveno vien dėl duonos, - vis galvojo ir siekė geresnio ir šviesesnio gyvenimo ateinančiai kartai.

Dar per vasarą, ne be pasididžiavimo, nešiojau gimnazisto kepurę, bet su ja nepatekau į Biržų gimnaziją. Teta dar Slucke buvo kiek pamokiusi lietuviškai skaityti iš maldaknygės, bet tiek mokslo iš lietuvių kalbos buvo per maža. Teko grįžti į pradinę mokyklą, buvusią prie Dirvono gatvės ir turgavietės kampo.

Priėmė kaip buvusį gimnazistą į ketvirtą skyrių. Ketvirtame skyriuje tebuvo vos trys ar keturi suolai, o likusieji - trečiokų. Suolai tilpo toje pačioje patalpoje, įrengtoje neva antrame aukšte, bet tikrumoje "salkoje" su žemomis lubomis ir vieninteliu dideliu

Žemės Ūkio Ratelių vadovų konferencijos dalyviai 1936 m. Biržuose. Pirmoje eilėje (iš k. į d.): P. Variakojis, M. Tamulėnas, P. Lemberys, P. Suveizdytė, Nutautas, apskr. virš. Rozmanas, agr. J. Puodžiūnas, apskr. agr. A. Binkis, mok. insp. Virkėtis, V. Snarskis, agr. P. Variakojis, K. Kregždė
Nuotr. P. Ločerio

langu gale. Pamokas abiemis skyriams dėstė pakaitomis 2-3 mokytojais.

Pradžioje jaučiaus labai nejaukiai ir nedrąsiai, nes buvau atsilikęs lietuvių kalboje, bet, svarbiausia, pajutau priešiško ir neapykantos nuotaiką. Slucke buvau susidaręs sampratą, kad visi lietuviai yra reformatai, o kas katalikas - tas jau lenkas. Mokykloje mano lietuviškumo samprata apsigėdė aukštyn kojomis. Pamačiau, kad reformatai mokykloje sudarė mažumą, o didžiumą - lietuviai katalikai. Pasireiškė neapykantos ir pravardžiavimų scenos, kurios neaplenkė ir manęs.

Nuo mažens buvau tylus ir užsidaręs, tuo labiau vengiau ką nors iššaukiančiai užkabinti. Gimęs silpnos sveikatos, bei augęs karo ir pusalkio sąlygose, neišvysčiau stiprios fizinės struktūros.

Neprisimenu gerai dėl ko daug už mane vyresnių ir stipresnių buvau užpultas, apstumdytas, apkumščiuotas ir "prakeiktu bambizu" išvadintas. Gilaus apmaudo sukrėstas skubiai parbėgau į namus ir pro ašaras ėmiau skūstis tetai. Labiausiai mane užgavo pravardžiavimas. Ką reiškia tas žodis "bambizas"? Kodėl mane pravardžiuoja? Ką jiems blogo padariau? Ne, neisiu daugiau mokyklon, tegu prasmenga kiauron žemėn.

Teta, kiek įmanydama, ėmė mane guosti ir raminti: "Tu jau du kartu Slucke bėgai iš mokyklos, bet kur nubėgai? Ateina lietingas ruduo, tai kur dingsi išėjęs iš namų, o be mokyklos iš vargo nepakilsi. Iš turimos žemės neišgyvensi. Mūs, reformatų, katalikai nekenčia, bet tarp jų turime gyventi. Jie mums pavydi, kad mes geriau gyvename, esame darbštesni, sumanesni ir mokytesni. Dėl to jie mūs nekenčia ir biauriai pravardžiuoja, bet Dievas viską mato ir tau dešimteriopai atlygins už tau padarytas skriaudas, o skriaudikus ir piktus žmones nubaus. Tu turi gerą galvą, tai tau Dievo duota dovana, kurią naudok savo naudai. Nerodyk neapykantos kitiems, nors tavęs nekęstų ir pravardžiuotų. Jėga neapsiginsi, bet parodyk savo proto galią, kuria nugalėsi savo piktus priešus ir iškilsi gyvenime."

Klausiaus raminančių ir gaivinančių tetos žodžių, kurie giliai smigo į mano sąmonę, tapusiais vėliau kelrodžiu visam gyvenimui. Paprastai, grįžęs iš mokyklos veik neėmiau vadovėlių į rankas, nes užteko mano geros atminties, pasitikėjau savo gabumais matematikoje ir gamtos moksluose, o atliekamą laiką skyriau namų ruošos ir ūkio darbams, o likusį pašvęsdavau žaidimams ir knygų skaitymui.

Po tetos atidengtos tiesos, visai kitaip pažiūrėjau į mokslą. Kiek spustelėjau ir kaip mat iškilau į pirmuosius mokinius. Ir įvyko stebuklas, kaip teta pranašavo. Nustoję kumščiaavimai, stumdymai ir pravardžiavimai. Per pertraukas negalėjau apsiginti nuo

draugų: vieniems paaiškink uždavinį, kitiems parodyk žemėlapyje nesurandamas vietas, tretiems paaiškink istorijos pamoką ir taip be galo.

Su šia patirtimi ėmiau pasitikėjimą savimi, ėmiau statyti sau klausimus ir pats ieškoti atsakymų. Taip pamažu ėmė formotis mano vidujinis pasaulis, susidaręs iš konflikto tarp reformacijos dvasios paveldėjimo ir katalikiškos aplinkos.

Man nebuvo lemta studijuoti humanitarinių mokslų, ypač istorijos ir filosofijos, kur būčiau galėjęs geriausiai pritaikyti savo besireiškančius sugebėjimus gilintis į painią tikrovę, bet ėgautus Biržuose galvojimo pradmenis teko pakartotinai patikrinti ir pergyventi karo audrų ir politinių perversmų eigoje.

Galvodamas apie lietuvių tautos dabartį dažnai asociacijos būdu prisimindavau Biržuose išgyventą ir suprastą gyvenimo tiesą. Esant mažumoje ir turint prieš save galingą priešą, beprasmiška stvertis ginklo ir stoti į pražūtingą kovą. Tokiomis mintimis vertindavau vykusį partizaninį karą ir vidujiniu džiaugsmu sveikinau iškilusį Lietuvoje disidentinį sąjūdį.

Ilgai savyje kenčiau baimę, ar lietuvių tauta, panašiai reformatams, suras būdus kaip apsisaugoti nuo sunaikinimo, esant giliame priešo apsupime, ir kaip atremti diena iš dienos priešo kertamus smūgius? Perskaitęs pogrindžio spaudoje žemiau cituojamas eilutes su pasitikėjimu ir viltimi pažvelgiau į savo tautos ateitį:

"Aušra" nesiekia politinių tikslų - sukelti revoliuciją ar grąžinti kapitalistinę santvarką. Jos uždavinys ir sunkiausiais laikais gaivinti lietuvių dvasią, ugdyti tautinį susipratimą, tautos dorovingumą, skatinti visokeriopą pažangą. Lietuvių tauta išsilaikys, jei bus kultūringesnė už pavergėjus. Todėl turi pasikartoti senovės istorija: romėnai jėga nugalėjo graikus, o graikai kultūra nugalėjo romėnus. "Aušra" nekurstys tautinės neapykantos. Ji laiko savo draugais visų tautų taikius ir geros valios žmones, kurie Lietuvai linki gero ir nori su jadaintis kultūrinėmis vertybėmis" (pogr. "Aušra" Nr. 1, 1975 m.).

Ar šiuose žodžiuose nesigirdi ta pati išmintis ir dvasia, kurią liaudine kalba man perteikė teta Biržuose? Reiškia, atneštos reformacijos dvasinės vertybės išliko lietuvių tautos sąsmonėje, kurios išplaukė į sąsmonėjimo paviršių, kai teko, po pralaimėto partizaninio karo ir rezistencijos nesėkmių, ieškoti naujų dvasinių ginklų.

Užbaigęs pradžios mokyklą, tą patį rudenį išlaikiau egzaminus į antrąją Biržų gimnazijos klasę. Gimnazijoje aplinka ir nuotaika buvo daug skaidresnė ir laisvesnė. Nesijuto čia religinio priešiško tarp katalikų ir reformatų mokinių. Gal būtų dėlto, kad, bent pradžioje, išskyrus katalikų kapelioną, visi mokytojai su direkto-

riumi buvo reformatai.

Gimnazijoje manyje ėmė ryškėti naujas bruožas. Viską, kas man buvo suprantama, dabartiniu terminu tariant - logiška, buvo lengvai išmokstama, kas ne - labai sunkiai. Tie sunkumai pasireiškė ypatingai besimokant lietuvių kalbos ir per tikybos pamokas.

Išmokęs nuo mažens lietuvių kalbą biržiečių tarpe, negalėjau klausa išskirti ilgųjų nuo trumpųjų balsių. Kas kita rusų ar lenkų kalboje, ten kaip girdima, taip ir rašoma. Reiškia, lietuvių kalbos rašybą turėjau iškalti atmintinai, ir tik atmintimi, o ne logika vadovautis rašant. Tai buvo ir liko svetima mano prigimčiai. Su panieka žiūrėjau į savo klasės draugus, kurie "kalimu" ir vien atmintimi įsisavindavo įvairius mokslo dalykus.

Kitaip reikalai susiklostė per tikybos pamokas. Nuo pat mažens savo tetos buvau iššamonintas branginti savo tėvų tikėjimą. Uoliai lankiau pamaldas. Gal ir todėl, kad mūsų sodybos žemės rubežia vosi su reformatų bažnyčios daržais ir žinojau iš tetos pasakojimų, kad mano senelis ir proseneliai buvo bažnyčioje "užsakytojais". Prisilaikydamas šeimos tradicijos, visuomet lipdavau į "viškas" prie vargonų, iš kur garsiai traukdavau giesmes. Apžvelgęs susirinkusius pamaldoms, išskirdavau tik du mūsų gimnazijos mokytojus ir vos kelis gimnazistus. Kun. P. Jakubėno pamokslai man buvo nepagaunami ir nesuprantami. Jo pamokslų tonas man primindavo banguojantį ežerą: tai balsas pakyla, rodos, iki pat lubų, tai nusileidžia iki pat aslos. Parėjęs iš pamaldų, paklaustas tetos apie ką buvo sakoma pamoksle, negalėdavau atsakyti. Ausyse teskambėjo dažnai girdimas posakis: "Per mūsų mieliausį Jėzų Kristų būsime išganyti".

Tikybos pamokas reformatų mokiniams dėstė kun. P. Jakubėnas, kuris, be tikybos, gimnazijoje dėstė kai kuriose klasėse lotynų ir vokiečių kalbas. Kun. Jakubėnas, kaip mokytojas, garsėjo savo griežtumu. Vargas buvo tam mokiniui, kuris pakliūdavo į jo nemalonę.

Būdamas ketvirtoje klasėje išdrįsau per pamoką paklausti kun. Jakubėno: "Kaip pateko kengūros ir kiti užjūrių žvėrys į Nojaus Arką?" Piktų žvilgsniu pervėręs mane nuo galvos iki kojų, vietoje paaiškinus, mane išbarė: "Tai ką, ir tu prisiskaitei dr. Šliūpo knygpalaikių ir dabar vaizduoji mandrapypkį? Ne tau, purkelni, klausti Dievo, kaip Jis surinko viso pasaulio gyvūniją į Nojaus Arką". Tokiais maždaug žodžiais išgirdau kun. Jakubėno atsakymą.

Maždaug nuo ketvirtos klasės nustojau lankyti pamaldas, nesidomėjau religijos klausimais ir, vietoj Šventojo Rašto, mokslas man tapo aukščiausiu autoritetu.

Troškau iš pradžių pažinti Biržų miesto praeitį, sužinoti dau-

giau apie kung. Radvilas, apie Kalviną, Liuterį ir pačią reformaciją bet be kelių skurdžių straipsnelių Biržų kalendoriuose, nieko geresnio neradau.

Nors buvau nusistatęs daugiau nekelti kojos bažnyčion ir nieko bendro neturėti su kun. Jakubėnu, bet taip neįvyko. Gyvenimiški reikalai ir gilios reformatų dvasios šaknys nenutrūko ir po lūžio. Per didžiąsias šventes atsilankydavau į pamaldas ir kiekvieno Sinodo proga nunešdavau į kleboniją tetos parinktą pačią riebiausią ir didžiausią vištą.

Tuo tarpu mano dvasinis pasaulis pakrypo visai netikėta kryptimi. Pasirinkęs mokslą už vadovą, turėjau pakrypti kairiųjų pusėn ir atsidurti "aušrininkų" eilėse. Tuo pačiu laiku gyveno Biržuose dr. J. Šliūpas ir apie pora metų dėstė gimnazijoje higieną. Nebuvau jo klasėje, bet jo įtaka buvo juntama mokinių tarpe. Girdėjau jo kalbas ir paskaitas. Pamenu gerai, kaip Vasiliausko salėje karštai ir išspūdingai pasakojo apie lietuvių genčių kilmę, bet kai užbaigė pakiliu balsu, kad ir Adomas su Ieva rojuje lietuviškai kalbėję, tai suabejojau ne vien šiuo tvirtinimu, bet ir bendrai jo moksliniu autoritetu.

Mažai laiko pašvęsdavau pamokų paruošimui, teko nemažai padėti tetai apsidirbti, atliekamam laiku pažaisti su draugais, bet daugiausia įknibau į knygų skaitymą. Skaičiau viską kas papuolė po ranka rusų ir lietuvių kalbomis. Iš visų rašytojų labiausiai pamilau Levą Tolstojų, kurio skelbiamas žmoniškumas, meilė žmogui ir gamtai, suprantamai išdėstytas krikščioniškas mokslas, pasmerkimas karų ir priespaudos, užvaldė mano vidujinį pasaulį.

Nepamenu gerai, ar būnant trečioje, ar jau ketvirtoje klasėje, į mano rankas pateko išeinąs Šiauliuose žurnaliukas "Meilės keliais", savo dvasia ir turiniu labai artimas L. Tolstojaus skelbiamiems idealams. To žurnaliuko teišėjo vos keli numeriai, bet visus buvau surinkęs ir laikiau kaip savo dvasinę brangenybę. Šis žurnaliukas savo tolstojinė dvasia, sulaikė mane nuo įsijungimo į politinių ar ideologinių kovų aistras, kurios jau šėlo Biržų gimnazijoje ir už jos sienų.

Nė vienas iš mokytojų, nė teta, nė klasės draugai, neturėjo didesnės įtakos į mano vidujinį pasaulį. Apie mano užsidarymą savyje, liudija toks mažmožis. Pradėjau rašyti eiles. Niekam jų nerodžiau, niekam jų neskaičiau, laikiau paslėpęs kluono pašalinėje, kur ir liko neišvydę pasaulio.

Buvau pamilęs gamtą, tiesiog įsimylėjau Širvenos ežerą su jo gamtos grožybėmis ir Astravo parką. Pamilau Biržų pilį ir svajojau apie jos rūmų atstatymą. Pamilau savo pievas Medžvalakiuose, kur kas vasarą šienavome. Gamtoje jaučiausi savas, joje atsigaudavau, joje stiprėjau kūnu ir dvasia.

Biržų piliakalnio gžuolinis tiltas 1976 m.

Ar mano meilė gamtai sutapo su savojo gimtojo krašto meile? Tur būt taip, nes vėliau matyti didingi gamtos vaizdai kitose šalyse nenustelbė manyje intymaus jausmo savo krašto gamtos grožiui. Į ateities Lietuvą buvau įsimylėjęs ir jai norėjau pašvęsti savo gyvenimą ir jėgas.

Pamažu manyje ėmė susidaryti skirtinga pažiūra apie Lietuvą, lietuvių tautą, jos paskirtį ir uždavinius mūsų amžiuje, kuri skyrėsi nuo oficialaus skelbiamo patriotizmo. Pakartotinai, jau ne vien religinėje, bet ir tautinėje plotmėje, suėjau į konfliktą su aplinka, kurioje turėjau grumtis už savo individualumo išlaikymą.

Veik tuo pačiu laiku į mano gyvenimą įsibrovė politinis momentas. Vietoje ankstyvesnio katalikų kapeliono, niekuo ypatingu nepasireiškusio, buvo atkeltas energingas politikas ir katalikų veikėjas kun. J. Lomanas. Eidamas kapeliono pareigas atgaivino ir sustiprino ateitininkų veiklą, kuri palaipsniui kėlė įtampą tarp katalikų ir reformatų mokinių. Tas pats kunigas, įsidrąsinęs, pareikalavo pašalinti iš mokiniams skirtos bibliotekos dr. J. Šliūpo, Ko-

rolenkos ir kitų rašytojų veikalus. Mačiau savo akimis, kaip kun. Lomanas peržiūrinėjo kiekvieną knygą ir be jokio pasipriešinimo iš mok. Jono Dilio pusės, ėjusio bibliotekos vedėjo pareigas, metė į krūvą atrinktąsias knygas sunaikinimui.

Kitą kartą pamačiau tą patį kun. Lomaną žygiuojantį priešakyje suorganizuotos demonstracijos prie miesto valdybos būstinės. Savo pasakytoje kalboje griežtai pareikalavo pašalinti pradinės mokyklos vedėją mok. Protą, nes mokykloje platinąs bedievybę. Tai buvęs mano geriausias mokytojas. Kuo jis nusikalto? Per visus metus iš jo lūpų negirdėjau nė vieno pasisakymo nei prieš Dievą, nei prieš Bažnyčią. Kokią jis turėjo teisę per akis meluoti ir šmeižti mano buvusį mokytoją - pasipiktinau širdyje.

Minimas kun. Lomanas tikriausiai buvo krikščionių demokratų partijos veikėjas, nes per rinkimus į II seimą susikirto viešame mitinge su liaudininkų partijos kandidatu Kostu Kregžde. Man tai buvo naujiena ir staigmena. Kažkaip iki tol turėjau savyje pagarbos jausmą visiems dvasiškiams, nesvarbu kuriai religijai atstovautų. Nuo to laiko kun. Lomanas prarado manyje pagarbos jausmą.

Nežinau, ar kun. Lomano veikla buvo suderinta su platesniu Kauno valdžios užsimojimu, bet su jo atvykimu pradėta šalinti mokytojai reformatai, ar perkeldinami į kitas gimnazijas. Ypatin- gai skaudžiai pergyveno reformatai gimnazijos dir. V. Grytės iš- keldinimą į Rokiškį.

Prasidėjęs reformatų persekiojimas sudrumstė mano tolstojinį nusistatymą ir sukėlė pasipriešinimo nuotaikas. Anksčiau vengęs ir nedalyvavęs jokioje politinėje akcijoje, būnant penktoje klasėje jau teko dalyvauti pusiau slaptame reformatų ir kairiųjų mokinių pobūvyje, įvykusiame vienoje ežero saloje, kur buvo tartasi, kaip pasipriešinti kun. Lomano ir jo vadovaujamų ateitininkų vedamai akcijai.

Neteko išitraukti į bręstančią kovą, nes sugrižus iš Rusijos dėdei Aleksandriui su šeima, sugyvenimas namuose pasidarė neįmanomas. Teta, pasiėmusi su savim Jonuką, persikėlė į Šiaulius pas savo sūnų, o mane paliko kuriam laikui reformatų bendrabutyje, iš kur vėliau nukeliavau pas tėvą į Vilnių.

Aprašomasis mano gyvenimo laikotarpis apima 1919-24 metus, per kuriuos užbaigiau penkias Biržų gimnazijos klases. Per tą laiką ėmė formuotis mano vidujinis gyvenimas. Teko augti ir bręsti nepavydėtinosiose sąlygose.

OLGA KREGŽDIENĖ

Olga Variakojytė - Kregždienė
Biržai, 1904 — Chicago, 1979

Olga Kregždienė mirė 1979 m. sausio 7 d. Jos laidojimas sutapo su jos vyro mirties diena. Stipriam šalčiui spaudžiant, buvo atlydėta nemažo būrio pažįstamų ir draugų į Lietuvių Tautinės kapinės. Palaidota šalia vyro kurt. Mykolo.

Mirtis jai buvo išvadavimas nuo sunkios kančios ir skausmų. Gydytojų rūpestingos pastangos ligonei padėti, pakartotinos operacijos, jos noras gyventi ir kentėti skausmus, pasiryžusiai ligonei nepadėjo. Kas velionę pažino, ją visuomet prisimins kaip ištikimą tėvynės Lietuvos dukrą, atsidavusią savo Ev. Reformatų Bažnyčios narę, kaip gimtinę mylinčią biržietę, Biržų klubo narę. Jos pasiges Chicagos Lietuvių Ev. Reformatų parapija ir parapijos Moterų Draugija netekusi aktyvios narės, pagal išgales visuomet prisidėjusios savo darbu ir auka.

Olgos Kregždienės nueitas gyvenimo kelias, kaip našlaitės ir našlės, buvo atžymėtas nuo pat kūdikystės didesniais sukrėtimais, kurie atsispindėjo jos tolimesniame gyvenimo būde.

Gimė 1904 m. vasario 10 d. Aulių kaime, Mykolo ir Daratos Kakliauskaitės Variakojų, Biržų Ev. Reformatų parapijos, ūkininkų šeimoje. Dar jai esant vaiku, mirė 27 metų amžiaus tėvas. Užaugo prie patėvio Jokūbo Viederio. 1931 m. ištekėjo už mokytojo Mykolo Kregždės. Lietuvoje gyveno Kėdainiuose, vyrui tarnaujant Lietuvos žemės ūkio įstaigoje ir vėliau Biržuose. 1949 m. kartu su vyru atvyko į JAV. 1955 m. sausio 10 d. netikėtai širdies smūgiu mirė vyras. Tautinės kapinės tapo velionės viena mėgiamiausių apsilankymo vietovių, rūpestingai gėlėmis papuošiant vyro kapą, kol čia ra-

do ir ji amžiną poilsio vietą.

Pašarvota buvo Petkaus Marquette koplyčioje. Gedulingas pamaldas atlaikė suprnt. kun. Povilas Dilys. Į kapines išlydėjo ir palaidojo gener. suprnt. Stasys Neimanas. Laidotuvėmis rūpinosi pusseserė Milda Urbonas. Polaidotuvių dalyviai susirinko pietums.

"Palaiminti mirusieji, kurie miršta Viešpatyje. Jie turi atsil-
sėti nuo savo vargų, nes jų darbai seka juos!" (Apr. 14, 13).

Evanston, 1979. III. 27

Kun. S. Neimanas

ALGIRDAS UNDŽENAS

Algirdas Undžėnas, gimęs 1913 m. Klausučių km., Biržų vls. ir aps., buvo labai smarkiai sužalotas eismo nelaimėje 1978 m. birželio 29 d. Melbourne, Australijoje. Per dešimt mėnesių gydytojų dėtos didelės pastangos išgelbėti jo gyvybę, -nepavyko (buvo sužalotos jo galvos smegenys). Mirė 1979 m. balandžio 9 d. Palaidotas balandžio 12 d. Melbourne miesto kapinėse.

Ligoninėje ir sveikstančių namuose visą laiką juo ten rūpinosi ir globojo p. p. A. ir V. Bieliauskai. Okup. Lietuvoje liko liūdėti jo du broliai, -Petras ir Jonas su šeimomis.

Algirdas baigė Biržų gimnaziją ir Klaipėdos Prekybos Institutą. Dirbo "Maisto" bendrovėje Šiauliuose. Ten buvo prekybos skyriaus direktoriaus pareigose. Nuo bolševikų pasitraukė į Vokietiją ir vėliau emigravo į Australiją. Ten gyvendamas, kurį laiką buvo Kolegijos išaiotinis.

J. P.

DAGYS DEJUOJA IR DAINUOJA

Tokiu pavadinimu yra dailiojo žodžio kūrybos ir skulptūros darbų Dagio knyga. Jau keletą kartų teko matyti žurnale "Mūsų Sparnai" ir kituose laikraščiuose skulptoriaus Dagio medžio darbų skulptūras. Vos tik užmeti akį į kūrinį tuojau matosi, kad čia nėra mėgėjo folklorinis medžio drožinys, bet meno kūrinys, kuriame atsispindi atvaizduojama būtybė su išraiška veide ir įkūnytu pergyvenimo jausmu. Visi Dagio skulptūriniai darbai yra originalūs, savaip įdomūs ir reikšmingi. Visuose jaučiama natūrali išraiška ir įdėto darbo švelnus užbaigimas. Nėra abejonės, kad jis yra gimęs kurti meno kūrinius. Kūrybos gabumų pas jį rasime daugiau, nei pas kitą, nes jis valdo ir kuria "plunksna dailiojo žodžio meną" ir tuo pačiu lakią fantaziją perkelia į medį ir jį įkūnija žmogaus pavidale.

Daugelis eilėraščių turi pesimistinių ir humanistinių jausmą. Pavyzdžiui, eilėraštyje "Ąžuolas ir aš" gražiai apdainuoja jaunojo ąžuolėlio likimą ir su kokiais pavojais ąžuolėliui tenka susidurti. Jis augina, saugoja ir prižiūri šį ąžuolėlį nuo sunaikinimo. Praėjus daugeliui metų šis gražiai prižiūrimas ąžuolėlis išauga ir bujoja pačiame jaunatvės gražume ir stiprume, o tuo tarpu jis žiūri pats į save ir stebi, kad jis jau paseno ir liko tik svečias šiame gyvenime ir nežinia kiek ilgai teks viešėti...

Kaip daugumai mūsų iškilių asmenų, taip ir Dagiui jaunystėje gyvenimo takas nebuvo rožėmis išbarstytas. Vargingos piemenavimo dienos įsispaudė į jauno būsimo menininko sielą. Paūgėjus pradėjo pasireikšti meniški gabumai ir patraukimas kūrybai. Jam piešimo ir eilėraščių kūryba suteikdavo progą pasireikšti ir susikoncentruoti savo mintyse. Vienas mintis išreikšdavo plunksnos pagalba, kitas perkeldavo į drobę ar į medžio gabalą.

Meniškų gabumų paskatintas, baigęs gimnaziją įstojo į meno mokyklą Kaune. Ir čia jo pirmas užduotas atlikti ornamentinis darbas sužavėjo ir atkreipė dėmesį profesoriaus Zikaro ir Dubeckio. Jis pats dar nenorėjo tikėti, kad jo pirmasis darbas būtų buvęs taip aukštai įvertintas ir priskirtas architektūrinių darbų lygiui savo išdėstymu ir kompozicija. Vėliau, jau subrendęs skulptūroje, kiekvieną savo darbą atlikdavo su dideliu atsidėjimu, kruopštumu ir, kas svarbiausia, sumanytai kompozicijai pridudavo "gyvybę". Todėl jo skulptūros darbuose pasireiškia natūralumas ir atvaizduota kūrinio išraiška.

Toliau, pakeliavęs po pasaulį ir prisižiūrėjęs pasaulio garsenybių meno ir skulptūros darbų, nėra abejonės, kad ir jam praplėtė akiratį, padarant įtakos į jo kūrybos darbus, suteikiant didesnę

Biržų gimn. VI klasės mokiniai (iš k. į d.): Jonas Undžėnas (agronomas), Kazys Jakubėnas (poetas, miręs Liet.), Jokūbas Šernas (miręs Liet.), Adomas Dagys (ekonomistas, miręs Liet.), Jokūbas Dagys (dailininkas), Alfredas Dučinskas (agronomas) ir Albinas Paškevičius (inžinierius, Canada). Biržai, 1925 m. gegužės 21 d.

spalvingumą ir žavumą.

Eilėraščiuose, kuriuos kūrė 1948 metais, dar nebuvo išblėęs tėvynės ilgesys ir meilė savo kraštui. Dažnai mintyse grįžta į savo tėviškę ir mato motinos ir tėvo atliekamus kasdieninius darbus:

Ten motina kepdavo duoną, taip kvapią, kaip liepų medus,
ten tėtis augindavo arklius ir ardavo savo laukus.

Sielojasi, kad sodybą lankys svetimi žingsniai, o durys saviems bus uždarytos... Ir paukštelis sugrįžęs į namus neberas savo seno lizdo. Visur jaučiasi humaniškas švelnumas.

Jo poezija ir meno kūriniai gerai suprantami ir pririša skaitytoją ilgesniui laikui apsistoti prie jų ir pamąstyti. Skaitydamas gali paskęsti į pačias išsireiškimo gelmes; rodos, kad kiekvienas iš mūsų galvojame taip, kaip ir poetas galvoja, bet mes nemokame taip išsireikšti ir surinkti tokių žodžių. Čia ir yra menas, kad jis turi tai, ko mes tūkstančiai neturime. Mes galime tik skaityti, stebėtis ir grožėtis, pergyventi iš tolo jo sukurtu menu.

Dagiui neverta "dejuoti", jis gali tik "dainuoti" ir savo dailiojo meno žodžiais ir skulptūromis pradžiuginti daugelio mūsų sielas. Nėra abejonės, kad daugelis jo tėvynainių, kaip ir jis pats, dažnai grįžta mintyse į savo tėviškės namus, bet duris atranda uždarytas saviems...

Caracas, 1978 m. spalio 15 d.

LIETUVOS REFORMATŲ RAŠTIJA

(K o m e n t a r a i)

Tokiu pavadinimu išėjo iš spaudos Jokūbo Kregždės reformatų raštijos istorinė apžvalga. Knyga išleista Devenių Kultūrinio Fondo ketvirtuoju leidiniu, atspausdinta M. Morkūno spaustuvėje 1978 m. Viršelis pieštas dailininko inž. H. Pavilionio. Pati knyga sudaro 271 psl. su gausiomis iliustracijomis.

Mūsų lituanistai visame Lietuvos raštijos palikime, įskaitant rašytus pradžioje slavų ar lotynų kalbomis, stengėsi išryškinti lietuviškumo pradus, pagauti lietuvių tautinį savitumą, nustatyti lietuviškos minties ir dvasios originalumą, kurie pasireiškė visuose lietuviškuose raštuose, nesvarbu kuriai epochai ar sąjūdžiui priklausytų.

Lituanistui buvo nesvarbu ar lietuvių kalba rašytas veikalas buvo originalus ar verstinis, paruoštas kataliko, protestanto ar netikinčio, bet jei buvo skirtas lietuvių tautai, tai automatiškai tapdavo įnašu į lietuvių tautos dvasinį ir kultūrinį lobyną.

Nusistovėjusią lituanistų pažiūrą sukretė okupuotoje Lietuvoje vykdoma rusifikacijos ir sovietizacijos politika, kuriai tolygiai yra panaudojamas lietuviškas raštas tautinės kultūros ir lietuvių tautos individualumui sunaikinti.

Panašius reiškinius lietuvių tauta pergyveno reformacijos ir kontrreformacijos kovų periode, kuomet lietuvių kalba leidžiami raštai siekė sunaikinti lietuvių tautoje jos tautinį ir valstybinį sąmoningumą, galutinai sutirpdant lietuvius lenkų masėje. Panašų vaizdą turėjome Maž. Lietuvoje, kur pasireiškęs XVIII a. gale vokiečių nacionalizmas, pajungė protestantiškas bažnyčias savo tikslams, panaudodamas lietuvių kalbą savo ideologinei indoktrinacijai.

Pasirodo, kad ne kiekvieną lietuvių kalba rašytą knygą ar raštą, išvydusią viešumą, galime skaityti įnašu į lietuvių tautos dvasinį ar kultūrinį lobyną. Šioji mintis pirmiausia ėmė kristalizuotis pas lietuvius reformatus, kuri tapo vykusiai pagauta Jokūbo Kregždės, pridavusi jo veikalui išskirtinumo ir originalumo bruožą.

Ši kritiška pažiūra dar toli gražu neišsemia reformatų raštijos reikšmės lietuvių tautos istorijoje. Tautinio atgimimo pradininkai, paveikti romantizmo ir nacionalizmo ideologijų, visą savo dėmesį nukreipė į DLK didingą praeitį ir išlikusią turtingą liaudyje tautinę kūrybą. Jų įsitikinimu, kuris tapo savotiška tautinio sąmonin-

gumo doktrina, Lietuvos bajorijos ir didikų nutautėjimas ir jos nutolimas nuo tautos kamieno buvo svarbiausia DLK žlugimo priežastis. Žlugus Lietuvos valstybingumui, tauta netekusi laisvės, merdėjo svetimųjų vergovėje.

Pagal šią teoriją, norint atgauti prarastą laisvę ir tapti kultūringa tauta, reikėjo pirma atgaivinti pavergėjų užgožtą tautinę sąmonę, kurią atgavus, sąmoningai siekti tautinės valstybės atstatymo.

Tautinio atgimimo pradininkai nematė, kad gretimoje Lenkijoje jos bajorai ir didikai nebuvo nutautėję, bet sutapatinę katalikybę su tautišku, išvirto į didžiausius šovinistus ir fanatikus. Rzeczpospolitos žlugimas prasidėjo ne nuo nutautėjančios DLK, bet pačioje Lenkijoje, iš kur plintanti anarchija ir netolerancija sužlugdė didžiausią valstybę Rytų Europoje.

Metę žvilgsnį į Vak. Europą, tautinio atgimimo pradininkai būtų pamatę, kad veik visos katalikiškos valstybės prarado savo pirmavimą pasaulyje ir atsidūrė antraeilį, atsilikusių ar merdinčių tautų būklėje. Tuo tarpu protestantiškos valstybės iškilo į pirmaujančias galias pasaulyje ir net pavergtose tautose, kaip gretimoje Latvijoje, Estijoje, Maž. Lietuvoje nebuvo sustabdytas kultūrinio proceso.

Pasižvalgę plačiau po pasaulį būtų pamatę, kad arabų pasaulis, Indija, Kinija ir daugelis kitų valstybių žlugo ne dėl savo nutautėjimo, praradimo senovės religijų ar kultūrų, bet dėl sustingimo savo tradicijose ir nesugebėjimo toliau progresuoti. Atsilikusios tautos ėmė atgimti su tuo momentu, kada pateko į pirmaujančių kultūrų įtaką ir ėmė įsisavinti jų sukurtas dvasines, idėjines, mokslo ir technologines vertybes.

Šitos istorinės tiesos, paskendę savo romantiškumo naivume, nepagavo mūsų tautinio atgimimo pradininkai ir per tai nesuprato renesanso, humanizmo ir reformacijos reikšmės mūsų tautos istorijoje.

Reformatai savo raštija ir bendrai visa savo veikla nepapildė esamus lietuviškos kūrybos aruodus, bet nešė lietuvių tautai naujas idėjas ir skiepijo naują dvasią, kuriomis skynė lietuvių tautai kelią į gimstantį vakarų demokratinį pasaulį. Priešingai tautinio atgimimo pradininkams, reformatai matė lietuvių tautos išsigelbėjimą nuo tautinės mirties negrižtant į atgyventą praeitį, bet ieškant kelių į ateitį.

Tokia buvo Lietuvos reformacijos istorinė paskirtis, kurią pagavo Jokūbas Kregždė ir toje dvasioje atskleidė tragiškas Lietuvos reformatų pastangas gelbėti savo tautą.

Autorius išanginiame žodyje duoda istorinį foną, kuriame gimė, brendo ir vargo reformatų raštija. Pirmas reformatų raštijos de-

ginimas įvyko Vilniuje 1581 m. šv. Jono bažnyčios aikštėje, į kurio ugnį buvo metama garsioji kung. M. Radvilos Juodojo išleista Brastos Biblija ir galimai M. Mažvydo pirmoji Lietuviška knyga. Nepraslinkus dešimtmečiui, 1591 m. jėzuitų įsiundyta fanatikų minia sudegino reformatų kultūrinį ir religinį centrą Vilniuje, drauge su bažnyčia sunaikino aukštąją mokyklą, biblioteką ir archyvus.

Atsistačius reformatams, smurtas buvo pakartotas 1611 m. ir 1640 m. Po trečiojo sudeginimo Lietuvos Tribunolo nutarimu buvo uždrausta reformatams atsistatyti Vilniaus miesto ribose ir turėjo savo būstinę perkelti į kapines, esamas už miesto mūrų sienos. Bet ir čia atsikūrusius reformatus 1682 metais pasiekė žiauri fanatizmo ranka, nes sudeginus visus pastatus, biblioteką, archyvus, priedui buvo atkasami ir išniekinami mirusiųjų lavonai.

Siaučiant fanatizmui Vilniuje, reformatai įkūrė antrąjį centrą Kėdainiuose, kur nuo 1625 metų veikė gimnazija, buvo įrengta spaustuvė bei pastatytas popieriaus fabrikas, specialiai skirti lietuviškų raštų spausdinimui. Netrukus prasidėjęs Tvano karų periodas, kurio metu Vilnius buvo okupuotas rusų, o Kėdainiai pateko švedų globon. Kung. Jonušas Radvila, pasirašęs garsiąją Kėdainių sutartį su švedais, sukėlė didžiausią priešišką visoje Rzeczpospolitoje. Pralaimėjus švedams karą, 1658 metais Varšuvos seimo nutarimu arijonai buvo ištremti iš krašto, o reformatai neteko teisių dalyvauti valstybiniame gyvenime. Po Didžiojo Šiaurės karo, Varšuvos seime 1736 m., reformatai viešai buvo apšaukti savo krašto išdavikais.

Autorius, patiekęs bendrais bruožais istorinį foną, kuriame teko reikštis reformatų raštijai, prieina sekančios išvados: "Reikia stebėtis, kad prie tokių sąlygų iš viso DLK galėjo pasirodyti lietuviška ir nelietuviška reformatų raštija, ... prieš kurią kontrreformacijos stovykla buvo nukreipusi savo svarbiausius puolimus. Reikia tolygiai stebėtis, kad mūsų tautos rašto žinovai dar drįsta mesti kaltinimus reformatams, kad jie per mažai prisidėję prie lietuviškos raštijos išvystymo (psl. 11).

Aptariant konkrečiai pačią reformatų raštiją, autorius pabrėžė pačios raštijos ypatumus, lyginant su likusia. Sprendžiant iš paliktų reformatų raštų apimties jie būtų palyginamai neskaitlingi, bet svarūs savo reikšme lietuvių tautai. Be to, reformacijos atstovai buvo pirmon eilėn veiklos žmonės, kurių nuveikti darbai buvo keleriopai iškalbingesni už jų paliktus raštus. Pav., Radvila Juodasis atliko milžiniškus darbus, bet jo išlikę asmeniniai laišakai ir raštai yra neskaitlingi ir iš jų negalima spręsti apie jo genialius užmojus. Tą patį galima būtų pasakyti apie pirmuosius lietuvių reformatorius: Kulvietį, Rapolionį, Zablockį ir net apie Mažvydą.

Jie mažai paliko raštų ir tie patys mūsų lituanistams atrodo menkaverčiai, nes buvo skiriami "erezijai" platinti, bet šie vyrai padėjo pagrindus lietuvių tautos raštijai, įkūrė pirmąją aukštąją mokyklą Vilniuje, vėliau, pabėgę Karaliaučion, prisidėjo prie universiteto įkūrimo, kuris tapo lietuvių tautinės kultūros lopšiu.

Tą patį galima būtų pasakyti apie reformatų pasireiškimą tautinio atgimimo ir nepriklausomybės laikotarpyje. Martynas Yčas, kunigai - Jakubėnas ir Šepetys, profesoriai - Kurnatauskas, Jonas Yčas ir Žemaitis, generolai - Žukauskas, Nastopka ir Katche, poetai - Dagilis ir Janonis, menininkai - Vl. Jakubėnas, J. Dagys; Šerūnų, Kregždžių, Variakojų, Devenių giminės, jau nekalbant apie mažiau žinomus, suvaidino didelę rolę lietuvių tautos laisvės kovose ir gyvenimą pastūmėjo pažangos keliu. Vienok jie arba visai nepaliko jokių raštų, arba neproporcingai mažai.

Antras atžymėtinas reformatų raštijos bruožas, tai nebūta nė vieno romantiko. Nebuvo reformato sukurtas bent vienas romanas ar šiaip apysaka, skirta Lietuvos praeičiai idealizuoti. Netgi garbinga Biržų pilis nesusilaukė reformatų poetų plunksnos. Tai nėra pripuolamas reiškinys, nes ir Maž. Lietuvos lietuvių protestantiški rašytojai vengė idealizuoti Didž. Lietuvos Kunigaikštijos praeitį. Bene pats didžiausias lietuvių tautos poetas Kr. Donelaitis savo raštuose net neužsiminė apie gretimai dar egzistavusią Didžiąją Kunigaikštiją.

Toliau, reformatų raštijoje nerasime sentimentalizmo ir kaimo gyvenimo idealizavimo. Jiems pakrypusios kaimo samanotos bakūžės, stakietų tvoromis aptverti kiemai, kad ir su rūtų darželiais, liudijo ne tiek materialinių, kiek dvasinių tautos skurdą. Privengdami iššaukti tautoje aštrią polemiką, atsargiu žodžiu ir gyvu pavyzdžiu skelbė savo tautai pažangos idėjas visose gyvenimo srityse.

Autorius taip nusako reformatų paskirtį savo tautoje: "Reformacija siekė ne vien atstatyti katalikų Bažnyčios nugyventą krikščionybę. Reformacija nebuvo vien tik religinis sąjūdis, kaip tai įprasta galvoti. Reformacija, atmesdama autokratizmą, kosmopolitizmą, kolektyvizmą, pasisakė už tautų savistovumą, už žmonijos išlaisvinimą iš politinės, ekonominės ir dvasinės vergijos" (15 psl.).

Be minėtų idėjinių savitumų, reformatų raštuose dar tenka išskirti Br. Bušackio atidengtą jų dvasinių aristokratiškumą, kuris suteikė jiems originalumą ir novatoriškumą.

1563 m. Vilniaus seime, Radvilos Juodojo iniciatyva ir pastangomis, buvo pravesta Religinės laisvės privilegija, pirmas tos rūšies įstatymas visoje Europoje. Pažymėtina, kad Vatikano II susirinkimas lygiai po 400 metų priėmė panašų nutarimą, kuo turėtų didžiuotis visa lietuvių tauta. Ne be reformatų įtakos buvo rašomi

Lietuvos Statutai, kurie garsėjo visoje Europoje savo humanišku-
mu.

Kalbant apie reformatų minties originalumą, šioje vietoje ten-
ka paminėti arijoną S. Przytkowski, radusį prieglaudą ir paramą
kung. Jonušo Radvilos dvare Biržuose, kur parašė lotynų kalba
veikalą, kuriame pirmą kartą iškėlė principą, kad norint užtikrin-
ti piliečiams politines ir sąžinės laisves, Bažnyčia turi būti ats-
kirta nuo valstybės. Šią idėją perėmė anglų filosofas John Locke
ir vėliau ji buvo įrašyta į Amerikos konstituciją.

Išmirus Biržų-Dubingių Radvilų giminei, atėjo siaubingos die-
nos Lietuvos reformatams. Dar vienas kitas talentas švystelėjo
Lietuvos padangėje, bet greit užgeso drauge su visa raštija. Nuo
galutino reformatų sunaikinimo išgelbėjo Rzeczpospolitos padali-
nimas. Išlikusios reformatų salos išspūdingai pasireiškė tautinio
atgimimo ir nepriklausomybės laikotarpyje.

Imant domėn, kad Lietuvos reformatai tesudarė kiek daugiau
pusės nuošimčio visų gyventojų, jų įnašas tautos gyvenime buvo
keliariopai didesnis, skaičiuojant proporcijos skalėje. Per pirmą
visuotinę gyventojų surašinėjimą, Biržų apskritis savo raštingumu
pirmavo visoje Lietuvoje, nurungdama net Kauno miestą. Neprik-
lausomybės metais Biržų apskr. rungėsi dėl ūkinio pirmavimo su
Marijampolės apskr. ir būtų toli pralenkusi savo konkurentą, jei
nebūtų atskirta nuo Rygos uosto.

Verta pabrėžti dar vieną būdingą faktą. Biržuose veik visa pra-
monė ir stambiausios prekyvietės, bankai buvo reformatų ir liute-
ronų rankose. Žydai teturėjo vienintelį garo malūną ir vertėsi
prekyba ir amatais. Tuo tarpu iš katalikų tarpo neatsirado nė vie-
no pramonininko ir tik vienas kitas vertėsi prekyba ir amatais.
Tuo būdu, akivaizdžiai buvo įrodyta, kad žydai neįstengia paveržti
visos prekybos ir ypač pramonės į savo rankas, kur susiduria su
lietuviais reformatais, ar bendrai su protestantais, nes jie dvasi-
niai ir kultūriniai buvo paruošti tokiam uždaviniui. Nežiūrint aiš-
kių varžybų dėl vietinės rinkos, santykiai tarp reformatų ir žydų
išliko korektiški ir tolerantiški.

Kalbant šia tema reikia neužmiršti, kad Radvilų dvarus pavel-
dėjo grafai Tiškevičiai, kurie dar cariniais laikais turėdami virš
vieno milijono rublių metinių pajamų, pinigus praleisdavo viešėda-
mi Vakarų Europoje. Jei bent pusė tų sumų būtų investuojama į
pramonę, prekybą, bankus, švietimą ir t. t., tai Biržai būtų iškilę
į didelį pramoninį ir kultūrinį centrą visoje Lietuvoje. Tai būtų
įvykę, Radvilų turtams išlikus reformatų valdovų rankose.

Nežiūrint visų nepalankiausių sąlygų, reformatai ne tiek savo
raštais, kiek savo darbais įrodė ką lietuvių tautai būtų atnešusi
laimėjusi reformacija.

Reformacijos įtakos į lietuvių tautą negalima matuoti vien išlikusiu reformatų įnašu. Dar didesnę rolę suvaidino Maž. Lietuvos protestantai. Aiškinant suvalkiečių didelį vaidmenį tautiniame atgimime ir nepriklausomybės atstatyme, reikia atminti, kad po trečiojo Rzeczpospolitos padalijimo buvo patekę į protestantiškos Prūsijos įtaką, iš kur įsisavino darbštumo, savistovumo, veržlumo ir net arogancijos charakterio bruožus. Šie momentai, taip ir daug ankstyvesnis baudžiavos panaikinimas, iškėlė suvalkiečius į pirmaujančias pozicijas, su kuriais likusioje Lietuvoje dėl pirmenybės galėjo rungtis tik biržiečiai. Dar daugiau pasakytina apie Amerikos lietuvių išėviją, patekusią į tiesioginę reformacijos dvasios ir kultūros poveikį.

Jokūbas Kregždė, ryškindamas Lietuvos reformatų raštijos reikšmę lietuvių tautoje, netiesiogiai sugriovė lituanistų pažiūras, kuriems kiekvienas lietuviškas raštas buvo vertinamas lietuvybės išlaikymo požiūriu. Kregždės įsitikinimu, tauta ant tiek gali išlaikyti savo tautinius savitumus, ant kiek sugeba eiti progreso keliu.

Toje dvasioje Jokūbas Kregždė savo veikale išdrįso iškelti viešumon Lietuvos reformatų kultūrinį ir dvasinį palikimą, kurio reikšmė mūsų laikų lietuvių tautos laisvės kovai yra dar reikšmingesnė.

Paskutiniai XX amž. istoriniai įvykiai dramatiškai įrodė, kad Lietuva gali išlikti gyva ir kūrybinga tik kaip demokratinė tauta, įsijungusi ar atsirėmusi į Vakarų demokratinį pasaulį. Ši geniali idėja gimė kung. M. Radvilos Juodojo sieloje, kuri apsprendė visą jo veiklą ir savo idėjiniu tęstinumu reiškėsi visoje reformatų veikloje ir raštijoje, pasiekusiose mūsų laikus.

Jokūbui Kregždei priklauso pagarba ir padėka už paruošimą šio veikalo, nes savo realistiniu požiūriu iškėlė užgoštus ir pamirštus Lietuvos reformacijos atneštus dvasinius turtus.

Aišku, pats veikalas dar toli gražu neišsemia visos problemos, nes neapėmė visų progreso sąjūdžių, veikusių Lietuvoje. Prie šių sąjūdžių tenka priskaityti Maž. Lietuvos protestantišką raštiją ir jos veikėjus: arijonus, kaip reformacijos radikalaus sparno intelektualinius veikėjus, apšvietos amžiaus švietėjus ir masonus, ir XIX amž. liberalinius ir revoliucinius sąjūdžius. Be paminėtų sąjūdžių, nepamirština didelė žydų, vokiečių ir kitų mažumų reikšmė Lietuvos kultūros ir civilizacijos formavime.

Visi minėtini sąjūdžiai ir veiksniai turėjo tiesioginę ir netiesioginę sąryšį su Lietuvos reformacija, bet juos jungė vienas tikslas - išvaduoti lietuvių tautą iš viduramžių praeities ir nutiesti kelią į naujųjų amžių epochą.

Pasisakant dėl autoriaus iškeltų minčių, reikia nepamiršti De-

venių Kultūrinio Fondo reikšmės bendrame lietuvių tautos artėjime prie Vakarų demokratinio pasaulio. Labai apgailėtina, kad reformatai neturėjo panašaus Fondo nuo pat savo įsikūrimo pradžios.

Lietuvos gyvenimo sąlygose reformatai negalėjo išvystyti savo pilno dvasinio ir idėjinio potencialo, nes lietuvių tautoje dominavo katalikiškas nusistatymas kitų religijų ir pasaulėžiūrų atžvilgiu. Kiekviena naujai iškelta mintis, jei tik buvo priešinga katalikų Bažnyčios dogmoms ar jos politikai, ypač jei kildavo iš protestantų ar žydų tarpo, buvo pasmerkiama arba užgožiama tylos sąmokslo.

Esant tokioms sąlygoms, dar sustiprinta įvesta oficialia cenzūra, Lietuvos reformatai turėjo tenkintis labai ribotais galimumis reikšti savo mintis ir tai dažnai užmaskuota ar netiesiogine forma. Panašią situaciją, tik daug žiauresnėje formoje, turime okupuotoje Lietuvoje, kur lietuviško rašto atstovams tenka stvertis imantriausių kombinacijų, kad pro tirštus komunistinės propagandos rūkus praskverbus vieną kitą gaivinanti tiesos žodį.

Atsidūrus reformatams tremtyje ir vėliau išėivijoje, greit paaiškėjo, kad net tautiniai ir liberaliniai žurnalai rankomis ir kojomis kratėsi nuo Lietuvos reformacijos temų, jau nekalbant apie išsamesnio veikalo išleidimą apie Lietuvos reformacijos reikšmę istorine prasme. Tokia pat tyła gaubė visus kitus sąjūdžius, kurie pradedant nuo XVI amž. skynė lietuvių tautai kelią iš praeities į ateitį.

Esant tokiai padėčiai, Devenių Kultūrinio Fondo įkūrimas tapo gyvenimo padiktuota būtinybe. Neturint tokio Fondo pradžioje, negalima buvo nukreipti lietuvių priaugančios protestantiškos jaunomenės intelektualines pajėgas norima vaga, kad sudarius tvirtus demokratinius kadrus ateičiai. Galime apgailestauti, kad neturint tokio Fondo nebuvo išnaudotas didžiulis prof. dr. K. Kurnausko talentas, kuris būtų palikęs lietuvių tautai ne vieną veikalą, kur būtų atidengta mūsų epochos susidarymo priežastys, jos kryptingumas ir dėsningumas. Be mokslinio ir filosofinio mūsų epochos pažinimo neįmanoma daryti tikslingų praktiškų sprendimų, ko pasigendame savo lietuviškoje veikloje.

Tokiomis mintimis teks užbaigti savo komentarus apie pasirodžiusį Jokūbo Kregždės veikalą "Lietuvos reformacijos raštija", kurį nuoširdžiai rekomenduoju lietuvių skaitytojui.

NAUJAS RADINYS

Ši naują radinį, kuris visiškai neminimas senųjų lietuviškų knygų raštijoje, prisiuntė rašytojas Jurgis Jašinskas iš So. Bostono, gavęs jį iš senųjų lietuvių reformatų šio krašto ateivių. Šios knygos su storais viršeliais (formatas 4, 5" x 7") titulinis lapas taip skamba:

"Naujas Testamentas Wieszpaties musu Jezaus Kristaus, su didžiu dabojimu perguldjtas, o ant Garbės Diewui Traicej Szwentoj wienatijam, Lietuvos žmonėms ant iszganitingos naudos iszspauostas.

Drukawojjo arba iszspaudė spaustuwoj Mitaujo, metu 1844. "

Antroje titulinio lapo pusėje rusiškomis raidėmis išspausdinta: "So storony Vilenskago Komiteta Evangeličeskago Bibleinago obščestva pečatat dozvoliaetsia". Vilno, Noiabria 2 dnia 1843 goda.

(L. S.)

Prezident P. Dobnar

Sekretar C. Lipinskij

(Vilniaus Evangelikų Biblijos bendruomenės Komitetas spausdinti leidžia).

Toliau, lenkiškai: "Pozwolono drukowač pod warunkiem złożenia po wydrukowaniu exemplarzy pravem przepisanych u komitecie cenzury. Wilno 1843 roku Listopada 9 dnia.

(L. S.)

Cenzor Jan Waszkiewicz

Knyga išspausdinta gotiškomis raidėmis. Su laiškų ir evangelijų skaitymais sekmadieniais ir švenčių dienomis rodykle iš viso 652 psl. Knyga ganėtinai gerame stovyje, nors lapai dalinai patamsėję.

"Mūsų Sparnų" Nr. 45 buvo pranešta, kad Pietų Amerikoje, Venecuelos valstybės Caracas miesto tautinėje bibliotekoje, veikli lietuvaitė p. Jūratė Statkutė de Rosales rado kun. Samuelio Bitnerio (a. 1632-1710), Žemaitijos superintendente, išverstą į lietuvių kalbą Naująjį Testamentą, kuris buvo išspausdintas Karaliaučiuje 1701 m. Kad šis S. Bitnerio išspausdintas Naujasis Testamentas būtų susilaukęs pakartotinių leidimų, apie tai savo raštuose neužsimena nei senųjų lietuviškų knygų tyrinėtojai, nei bibliografai. Apie tai nutyli ir prof. Vaclovas Biržiška savo "Senųjų lietuviškų knygų istorijoje".

Ar ši, iki šiol senųjų knygų tyrinėtojams bei bibliografams nežinoma, knyga yra Naujojo Testamento antroji laida? Ar prieš šį leidinį, išleistą 1844 m., nebūta pakartotinių leidinių? Žinoma, kad po paskutiniojo Rzeczpospolitos padalijimo 1781 m. Karaliaučiuje buvo išspausdintas kancionalas-giesmynas su maldomis. Galima

prileisti, kad XVIII a. gale ar XIX a. pradžioje galėjo būti pakartotinai išspausdintas S. Bitnerio verstas Naujasis Testamentas, kuris bibliografams nežinomas, kaip nebuvo žinomas ir 1844 m. leidinys.

Kas šio Naujojo Testamento spaudai parengimu ir išspausdinimu pasirūpino? Tuo laiku literatūros baruose reiškėsi kunigai: Karolis Nerlichas (1808-1860), Kėdainių parapijos, vėliau Gudijos distrikto superintendantas, ir Aleksandras Rapolas Mačiulskis (1790-1866), Žemaitijos superintendantas. Kuriam iš jų priklauso šis nuopelnas tegali tiksliai išaiškinti senųjų lietuviškų knygų tyrinėtojai-istorikai.

Šis radinys ne tik praturtina Lietuvos reformatų raštiją, bet juo privalėtų susidomėti bibliografai ir lituanistai.

Be šio naujo radinio, kurt. J. Jašinskas prisiuntė dar šias tris, lietuviškoje raštijoje jau žinomas, knygas:

1. "Kancyonolas" - knyga su storais odiniais viršeliais, formata 4, 5" x 7", išspausdinta Mintaujoje 1877 m. gotišku raidynu, susidedanti iš giesmyno 319 psl., su giesmiu ir psalmiu registru 12 psl. ir maldų 294 psl.

2. Aleksandro Rapolo Mačiulskio "Trumpas katechizmas", išsp. Mintaujoje 1861 m., lotyniškėmis raidėmis, 31 psl.

3. Aleksandro Rapolo Mačiulskio du leidiniai įrišti į vieną knygutę su storais viršeliais: "Prisiwertimas grieszna žmogaus ing Diewą", 46 psl., ir "Wartojmas arba Meginimas patis sawę", 24 psl., spausdintas Rygoje 1863 m., bet faktinai jos buvo išspausdintos Eislebene, Vokietijoje.

P. S. Mieli "Mūsų Sparnų" skaitytojai maloniai prašomi turimas, ar kur pripuolamai surastas, senas lietuviškas knygas nemesti į šiukšlyną, bet siųsti jas mūsų Bažnyčios tvarkomai bibliotekai šiuo adresu:

Mr. J. Kregždė
2439 W. 51 st. Str.
Chicago, Ill., 60632

NEIŠKREIPTAS JANONIS

Tokiu pavadinimu "Aidų" mėnesiniame kultūros žurnale, 1978 m. spalio Nr. 8, yra tilpusi pedagogo V. Kulboko išsami Jurgio Jašinsko knygos "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius", išleistos 1975 m., recenzija.

Recenzentas teigia, kad J. Janonis - proletarinis poetas: "vertinamas laisvųjų lietuvių dėl gamtinės ir asmeninės poezijos nuoširdumo, jaunuoliško entuziazmo ir kai kurių visuomeninių eilėraščių" ir kad Janonių: "vieni savinasi, iškraipydami jo kūrybą, kiti,

nepažindami jo veiklos nei kūrybos, jį ignoruoja".

Recenzentas, peržvelgęs J. Jašinsko atmetą melo propagandą ir teigiamai įvertinęs objektyviai atitaisytas klaidas, duoda sekančią išvadą:

"Jašinsko knyga įdomi kaip Janonio gyvenimo ir darbų atskleidimas, atmetus komunistinę propagandą, ir iš naujo parodymas primiršto poeto - jautraus gamtos mylėtojo ir kovingo vargstančiųjų dainiaus".

NAUJI LEIDINIAI

Atsargos majoras Petras Gudelis, savo nepaprastu darbštumu ir kruopštumu, jau spėjo išleisti "Joniškėlio apskrities partizanai" II-ją dalį, apimančią viešosios veiklos laikotarpį (1919. III. 22-XI. 20). Knyga suskirstyta į tris skyrius: I. Grįžta demokratinė valdžia; II. Viešos kovos su raudonąja armija; III. Partizanų organizavimas ir jų veikla bendrai. Išspausdinta 600 egz. autoriaus parūpintomis lėšomis Pranciškonų spaustuvėje Brooklyne, N. Y. 1979 m.

Knyga, kaip I-ji dalis, taip ir antroji, didoko formato, su keliomis kautynių schemomis, su panaudotos literatūros ir rėmėjų sąrašais, asmenvardžių, vietovardžių rodyklėmis, su vokiečių ir anglų kalba santraukomis, - viso 220 psl.

Įžangos žodyje autorius pasisako: "Atiduodamas visuomenės dėmesiui Joniškėlio apskrities partizanų veiklos apžvalgos II-ją dalį, esu laimingas, galėjęs pabaigti prieš trylika metų pradėtąjį darbą".

P. Gudelio knygos yra vertingos istoriniu atžvilgiu. Autoriaus knygoje yra nušviestas Nepriklausomos Lietuvos pradinio laikotarpio reikšmingieji kovos metai už Lietuvos valstybės atstatymą. "Joniškėlio partizanų batalionas buvo fenomenalaus savanoriško visuomenės pasiryžimo ginti tėvynę vaisius" (152 psl.). Knyga parašyta sklandžiai, gausiai dokumentuota ir su įdomumu skaitosi.

Autorius yra pasiryžęs išleisti nepriklausomybės laikais Lietuvoje išspausdintų partizanų atsiminimus "kaip anuometinio jaunimo didelio valstybinio susipratimo ir pasiryžimo ginti Tėvynę įrodymą", su anuometinėmis foto nuotraukomis. Autorius, būdamas tautiečiams dėkingas už ligšiolinę paramą, maloniai prašo padėti išleisti jo ketvirtą knygą.

Sveikindami darbštųjų autorių, linkime užsibrėžtų darbų sėkmingo užbaigimo. Knygos kaina 10 dolerių, arba 20 vokiškų markių. Knyga gaunama pasiuntus čekį šiuo adresu:

Mr. J. Šepetys

242 W. Savannah, Detroit, Mich., 48203

SPAUDA PAVARČIUS

"Lietuvių Dienų" žurnalas 1979 m. vasario mėn. numeryje teigiamai įvertina J. Kregždės parašytą knygą "Lietuvos Reformatų Raštija". Štai ką A. R. (Alė Rūta ?) savo recenzijoje rašo:

" Tokiu vardu Jokūbas Kregždė parašė, o Devenių Kultūrinis Fondas 1978 m. išleido knygą beveik 300 puslapių, iliustruotą žymesnių veikėjų bei autorių atvaizdais, su H. Pavilionio pieštu viršeliu. Joje sukaupta nemažai istorinės medžiagos ir įdomių svarstymų apie lietuvių reformatų autorius ir raštus. Iškelti iš istorinių glūdumų vardai, kurie šiaip chrestomatijoje ar literatūros vadovėliuose bei rašto studijos veikaluose mažai minimi ar per siaurai nušviesti. Pavyzdžiui, prieš spaudos uždraudimą - plačiau paminėti Samuelis ir Karolis Nerlichai ir Nerlichio giesmynai, Aleksandras R. Mačiulskis, J. Skeberdis. Spaudos draudimo metai, palyginus, aprašyti labai trumpai, bet iškeliami daugelis vardų laikotarpy tarp spaudos grąžinimo ir Lietuvos valstybės atstatymo; taip pat plačiai atskleistas reformatų autorių ir veikėjų (daugiausia biržėnų) vaizdas nuo Lietuvos Nepriklausomybės iki kone mūsų laikų, įjungiant ir periodinės spaudos vaizdą.

Knyga parašyta ne sunkiu moksliniu stiliumi, o daugiau populiariai, kad būtų lengva skaityti kiekvienam; be to, labai naudinga, kad susidarytume pilną mūsų raštijos vaizdą.

Gaunama pas knygų platintojus. "

Būtų įdomu ir daugiau išgirsti recenzijų bei atsiliepimų apie šį vertingą J. Kregždės veikalą.

J. Ktr.

MŪSŲ SPARNAI

Tėvų Pranciškonų leidžiamame savaitraštyje "Darbininkas" 1979 m. vasario 16, Nr. 7, visuomenininkas-žurnalistas Alfonsas Nakas taip recenzuoja mūsų žurnalą:

"Lietuvių evangelikų reformatų žurnalas, įsteigtas bene Vokietijoje (bet nebesu tikras) 1951 metais. Čia Nr. 45. Redaguojamas Jokūbo Kregždės ir redakcinės komisijos. Administratorius - Jonas Palšis (5718 So. Richmond St., Chicago, Ill. 60629). Siuntinėjamas už auką.

Pustuzinių metų MŪSŲ SPARNUS gaudamas, negaliu atsistebėti pusmetraščio punktualumu: vis vienas numeris apie liepos vidurį, o kitas - sausio vidury (be abejo, po trejetą savaičių gulėję paštų

sandėliuose). Puslapių skaičius svyruoja tarp 96 ir šimto keliolikos (šio numerio 96 puslapiai). Spausdinamas ofsetu, labai švariai, su korektūros klaidų minimumu. Kiekviename numeryje, ir šiame, daug gerų, ryškių nuotraukų. Ypač žavingai atrodo (Jokūbo) Dagio skulptūros fotografijos.

Religinių akcentų žurnalui duoda vietoj vedamojo spausdinamas kurio evangelikų reformatų kunigo (šiam numery teologo Eugenijaus Gerulio) pamokslas. Kruopščiai aprašinėjami Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios sinodai. Šiame numery XXXI sinodo išeivijoje tema randam kun. P. Dilio, M. Tamulėno ir J. Kregždės rašinius. Visada su pagarba, meile, nostalgija aprašomi ir dažnai labai vertingomis nuotraukomis prisimenami evangelikų reformatų centrai: Biržai (šiam numery apie juos rašo M. Tamulėnas, Aleksandra Vaisiūnienė ir kiti), Radviliškis, Papilys, Kėdainiai. Kiekvienam numery teikiama vietos lietuviui liuteronam (ši kartą rašo kun. Fr. Skėrys ir Petras Veršelis, abu iš Vokietijos). Visuose, ir šiame numery, spausdinama eilėraščių, dažniausiai tiksliai surimuotų ir sklandaus ritmo, bet perskaičius greit pamirštamų. Dažnai išsamiomis biografijomis paminimi garbingi ev. reformatai. Ši kartą išryškinama dr. Mykolo Devenio asmenybė (Viktoras Karosas), ir aprašomos jo laidotuvių iškilmės (J. Kregždė). Taip pat randam velionio docento Petro Nastopkos įdomią biografiją.

Kai kuriuose numeriuose būna įdomių ir vertingų straipsnių - istorinių studijų, liečiančių reformacijos kilimą, augimą ir žlugimą Lietuvoje arba kurios nors reformatų parapijos istoriją. Tokiu atveju neišvengiama antagonizmo katalikam, jų dvasiškijai, ypač jėzuitam, reformacijos sužlugdytojam. Vis dėlto apie tai dažniausiai rašoma ramiai ir kultūringai. Dabartinės veiklos aprašymuose ryškios ekumenizmo pastangos.

Trumpai tariant, MŪSŲ SPARNAI yra nuosaikus religiškai tautinis ev. reformatų žurnalas (pusmetraštis), vertas daugelio skaitytojų, ypač katalikų, norinčių suprasti kiek kitaip tikinčius savo brolius.

Baigiant viena pastaba MŪSŲ SPARNŲ redaktoriui. Atkakliai, visuose numeriuose, visuose rašiniuose Kanada rašoma su C, Canada. Tai labai keista maniera, ir labai nejauku šių nesąmonę visuose linksniuose skaityti.

P. S. Žurnalas įsteigtas Chicagoje 1951 m. Redakcija svetimtaučių pavardžių nei vietovių pavadinimų nelietuvina. Redakcija reiškia gilią padėką didžiai gerbiamam Alfonsui Nakui už objektyvią recenziją ir pastabas.

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Mielas Redaktoriau,

Turiu apkaltinimą! Jūsų atsiųstoji knyga "Lietuvos Reformatų Raštija" yra taip vertinga ir įdomi, kad tuojau griebiau skaityti, tuo atsilikdamas savo kituose gausiuose darbuose!.. "Kad Jus kur", taip sakant...

Dirbate svarbų darbą: užfiksuoti ateičiai faktus ir įvykius, kad nežūtų. Manau, visi turi rašyti atsiminimus kol dar gyvi! Nesvarbu: reformatai, katalikai, bedieviai - tegul nenusineša į kapus kad ir atrodančių smulkmenomis dalykų - ateity viskas bus svarbu archyvuose surasti. Ypač kai mūsų tėvynėje "gerieji broliai" daug ką nukiša į nežinią.

New Jersey

A. V.

* * *

Garbė p. Kregždei už pastangas viešu žodžiu išryškinti teisybę. Ant palinkusios liepos visos ožkos lipa, kalba patyrę žmonės. O tų ožkų, Romos ūkyje augintų, taip daug priviso, kad jos žaloja daug "augalų", naudingų tautos gerbūviui...

Reformatai, protestantai, laisvamaniai turėtų aktingiau reikštis. Nenuleiskite rankų. Dažnai rėkia isteriškai, kad Lietuva turinti būti tik katalikiška. Net išėivijoj neišsiblaivo. Jūsų spaudai linkiu sėkmės išeiti viešumon ir apraminti tuos, dėl kurių Lietuva amžiais kentėjo.

Chicago

K. B.

* * *

Gavau knygą "Lietuvos Reformatų Raštija". Radau mano niekur spaudoje neužtiktų reformatų raštijos autorių ir tų raštų svarbos aptarimų. Atliktas kruopštus darbas iki šiol santūriai prisimenančius reformaciją ir jos poveikį Lietuvai, privers istorikus išsamiau aptarti.

Baltimore

M. K.

* * *

Jaučiu, kad ši knyga ("Lietuvos Reformatų Raštija", Red.) bus įdomi visiems, o ypač įdomi ir reikalinga spaudos bendradarbiams.

P. S. Kiekvieną "Mūsų Sparnų" numerį perskaitau ištisai ir beveik apie kiekvieną parašau recenziją į kurią nors laikraštį (anksčiau į "Naujienas", dabar į "Nepriklausomą Lietuvą" ar "Keleivį"). Ne viskas "Mūsų Sparnuose" auksu žiba, bet randu kiekvienoje knygoje ir labai gerų straipsnių. Valio Jums už ištvėrmę ir punktualumą.

Birmingham

A. N.

* * *

Dėkui labai už gražią knygą apie Reformatų Raštiją. Skaitau ir stebiuosi iš kur suradote tiek spausdinių iš senovės, tiek veikėjų fotografijų. Sveikinu su tokiu įnašu į mūsų literatūrą.

California

H. P.

* * *

Susipažinau su Tamstos naujausia knyga "Reformatų Raštija". Reikia tikrai širdingai dėliaugtis Tamstos surinkta medžiaga ir jos paskelbimu. Darbas atliktas kruopščiai ir vertingai.

Chicago

V. P. M.

* * *

Nuoširdus ačiū už "Mūsų Sparnus" ir "Lietuvos Reformatų Raštiją". Viskas labai įdomu, daug naujų žinių gauname apie praeitį. Taip pat palaikome ryšį ir su dabartiniu gyvenimu. Tikrai galite didžiuotis turėdami darbščius ir pasiaukojančius bendradarbius. Tas viskas sukelia tiek malonių prisiminimų iš tų laimingų dienų, praleistų brangioje Tėvynėje mylimųjų draugų tarpe. Tėduoda Jums Aukščiausias daug sveikatos, jėgų ir ištvėmės dar daug metų tęsti tą naudingą darbą.

Toronto

M. Š.

* * *

Ačiū už siuntinį "Mūsų Sparnų", kurių pasirodymas mano pašto dėžutėje sudaro man didelio dėliaugsmo. Žurnalas gražiai redaguojamas ir taip mielas, savas su savo turiniu ir žiniomis.

Gavau dvi knygas išleistas Devenijų Kultūrinio Fondo. Šio laikmečio objektyvios istorijos trūkdavo Nepriklausomos Lietuvos laikais.

Australia

A. Š.

* * *

Jūsų atsiųstas pluoštas sąsiuvinių yra tikrai išpūdingas rinkinys, ryškiai liudijąs nepavargstantį redaktorių ir bendradarbių ryžtą. Būkite malonus perduoti šį mano pasigėrėjimą visiems "Mūsų Sparnų" talkininkams.

Northern Virginia

L. Gr.

* * *

Gavau oro paštu "Mūsų Sparnus" Nr. 45 iš 1978m. gruodžio mėn. ir jį perskaičiau nuo pradžios iki galo. Malonu tokį žurnalą paimti į rankas. Jis techniškai švariai išleistas ir puikūs straipsniai bei nuotraukos. Nuoširdžiai sveikinu visą Lietuvos Reformatų Kolegiją, kad vėl iš naujo išleido tokį puikų žurnalą. . . Tėgu "Mūsų Sparnai" ir toliau plasnoja tarp mūsų brolių ir seserų, tėgu jis auga ir kasmet tobulėja.

Mannheim

Fr. Sk.

Kun. PETRAS DAGYS

1978 m. gruodžio 3 d. N. Yorko Lietuvių Protestantų parapija iškilmingai atžymėjo savo mylimo parapijos steigėjo kun. Petro Dagio vienerių metų mirties sukaktį.

Minėjimo pamaldoms bažnyčioje ir parapijos salėje, bendrai kavai gausiai susirinko ne tik parapijiečiai, bet ir daug velionio buvusių bendradarbių, draugų, vieminčių, pažįstamų. Velionio veikimo plotas buvo gana platus. Pažinom jį kaip didelio pasiryžimo dvasiški, lietuvių patriotą, visuomenės veikėją. Daugiausia savo veikla pasireiškė Klaipėdos krašte, eidamas ten aukštas valdžios pavestas pareigas. Galima sakyti, kad gimęs Peikšteniuose prie Biržų, iš prigimties aukštaitis, kartu buvo ir Mažosios Lietuvos sūnus.

Šį minėjimą suruošė liūdinti žmona, nepailstanti parapijos kunigo padėjėja, Ariana ir visuomet padėti pritariąs, energingas, ilgametis parapijos pirmininkas Ramunas Brakas.

Pamaldas atlaikė iš Chicagos

atvykęs velionio studentavimo laikų draugas kun. Stasys Neimanas. Suruoštas minėjimas parodė, kad nors velionio nebebuvo susirinkusiųjų tarpe, bet jo paskleistoji veikimo ir susiklausymo dvasia tebejungia pasilikusius.

Prisimindami kun. Petrą Dagį, kalbomis apibūdino: kun. St. Neimanas, parapijos pirmininkas Ramunas Brakas, Juozas Audėnas, dr. Noakas, dr. Spudienė. Bažnyčioje ir minėjime solo giedojo p. Raizgaitis. Minėjimui pasibaigus, nemažai artimųjų susirinko našlės Arianos Dagienės vaišinguose namuose, kur, lyg viena darni šeima, pasidalino praeities laimingais ir liūdnais mūsų kartos pergyvenimais.

Kuom buvo kun. P. Dagys parapijai, negreit bus užmiršta, liks ilgam neužgydyta žaizda, kol Aukščiausias ją užgydys pagal savo išmanymą. Dievas yra mūsų ramstis, pasitikėjimas ir ateitis.

Kun. S. Neimanas

1978 m. Kalėdų eglutė Los Angeles (iš k. į d.): muz. O. Metrikiene, gener. konsulas V. Čekanauskas, J. Kutra — Prof. S-gos pirm., kun. M. Preikšaitis. Priekyje — A. Balčiūnienė, rašytojo J. Švaisto našlė
Nuotr. V. M. Glazės

CALIFORNIA. 1978 m. gruodžio 9 d. Liet. Prot.Š-ga surengė First Lutheran Church patalpose-Los Angeles mieste, tradicinę kalėdinę eglutę. S-gos pirm. J. Kutra pasveikino susirinkusius ir pareiškė džiaugsmą, kad visi bendraiekumeninėje dvasioje-galime paminėti besiartinančias Kalėdas. Prašė nepamiršti ir mūsų tautiečių tėvynėje, kurie negali susieiti ir šiomis šventėmis pasidžiaugti.

Sukalbėjus kun. M. Preikšaičiui invokaciją, pirmą kartą atsilankęs genr.konsulas V. Čekanauskas pasveikino švenčių proga ir pasidžiaugė, kad mes taip gražiai galime sugyventi.

S-gos išd. E. Balceris, kuris toliau vadovavo meninei daliai, pasidalijo kalėdinėmis mintimis ir perskaitė labai nuoširdų genr. su-

perintendenteo kun. St. Neimano laišką-sveikinimą.

Meninę dalį pradėjo S-gos sekr. H. Yčaitė Petkienė. Ji vaizdžiai papasakojo apie Kalėdų papročius Lietuvoje, pavaizdavo mitologinę Kalėdą, atvykstančią aukso rogemis ir devyniaragių elniu. Giesmę "Ir atvažiavo sena Kalėda" su visais bendrai sugiedojo solistės K. Vidžiūnienė, St. Pautenienė ir E. Vilimienė. Akomponuojant muz. O. Metrikienei, sol. St. Pautenienė, su dideliu įsijautimu, atliko keturias giesmes-dainas: Tyliąją naktį, Lopšinė, Šventą naktį ir Beržai, berželiai (O. Metrikiene's komp.).

Po meninės dalies sekė vaišės ir bendros kalėdinės giesmės. Kurt. A. Devenienė papasakojo savo išspūdžius iš Chicagos evangelikų veiklos. Scenoje buvo išstaty-

ta lietuviškais ornamentais-šiaudinukais papuošta eglutė, kuriuos pagamino jauna skautė A. Sodeikaitė. Viršuje švietė didelė Betliejaus žvaigždė. Iš abiejų scenos šonų ant užuolaidų kabėjo Biržų ir Dubingių kunigaikščių Radvilų herbai. Vieną iš jų nupiešė dail. inž. H. Pavilonis; jis pasirūpino ir scenos sutvarkymu.

S-gos narės - H. Balcerienė, A. Pavilonienė, E. Pamataitienė, A. Kutrienė, Kiršonienė ir kt. ne tik pagamino skanius valgius, bet ir svečiams gražiai patarnavo. Eglutė buvo baigta Lietuvos Himnu. Visi skirstėsi pakilia nuotaika.

* * *

Kurt. inž. Hermanas Pavilonis išklauses visus dailės meno dalykus Whittier Art College ir sėkmingai išlaikęs egzaminus, gavo menininko diplomą. Tenka nusistebėti jo pasiryžimu ir palinkėti tikrai kūrybingos nuotaikos ateičiai.

* * *

Liet. Prot. S-gos Valdyba nuoširdžiai dėkoja p. H. Balcerienei už tautinės vėliavos pasiuvimą, kurią dabar S-ga galės išstatyti savo parengimuose.

J. Ktr.

* * *

TORONTO. Kuratorius Petras Šernas su ponia Erna 1979 m. gegužės 6 d. atšventė auksinį vedybinio gyvenimo jubiliejų. Puikias iškilmes tėvams surengė jų dukros - Aldona Švarcienė, Irena Meiklejohn ir sūnūs - Gytis ir Valentinas.

Tą sekmadienio rytą Liet. Ev. Liuteronų Išganytojo bažnyčioje

Jubiliatai buvo palaiminti kun. A. Žilinsko. Pokylis įvyko kurt. inž. Gyčio Šerno puošnioje rezidencijoje. Pagerbime dalyvavo virš 50 žmonių. Daugelis pasveikino Jubilatus raštu, o pokylyje - žodžiu.

Mieliems Jubilatams nuoširdžiai linkime Aukščiausiojo palaimos tolimesniam jų gyvenimui.
Red.

* * *

CHICAGO. Diakonas Eugenius Gerulis, baigęs sėkmingai teologines studijas Christian International universitete, žinias gilino Chicagos Moody Bible institute, kur 1978 m. baigė dviejų metų šešių kursų teologinę pedagogiką. 1979 metais kovo 20 d. Chicagos Loyolos universitete baigė vienerių metų kursą, apžvelgiantį modernųjų laikų filosofiją ir teologiją, išlaikydamas 21-ą egzaminą aukščiausiu pažymiu.

* * *

CHICAGO. Ev. Reformatų Parapijos visuotinis metinis susirinkimas įvyko 1979 m. kovo 25 d., tuojuo po diakono E. Gerulio atlaikytų pamaldų. Susirinkimą atidarė parapijos pirmininkė H. Dilienė. Susirinkimui pirmininkavo J. Kregždė, sekretoriavo J. Indriūnas, kuris perskaitė ir praeito susirinkimo protokolą. Protokolas priimtas be pataisų.

Pirmininkės padarytą praeitų metų veiklos pranešimą papildė genr. suprint. kun. St. Neimanas ir suprint. kun. P. Dilys. Kasininkas P. Bružas pateikė per metus turėtų pajamų ir išlaidų apyskaitą ir sekantiems metams sąmatą. Revizijos komisijos aktą perskai-

*Biržų valsčiaus Taryba ir seniūnai prie Valsčiaus namų. Prekyje iš kairės ketvirtas — viršaitis J. Vaisiūnas, penktas — sekretorius V. Morkūnas.
Biržai, 1938.I.16*

Nuotr. P. Ločerio

tė M. Neimanaitė, kur konstatavo, kad kasos knygos ir pateisinamieji dokumentai vedami tvarkingai, išlaidos padarytos prisilaikant didžiausio taupumo. Revizijos komisija pasiūlė valdybos patiektą apyskaitą tvirtinti ir priimti racionaliai sudarytą sekantiems metams sąmatą.

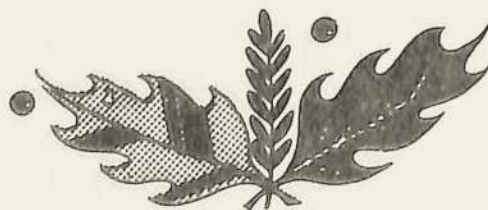
Susirinkimas, užgirdamas valdybos veiklą, patvirtino apyskaitą ir priėmė sekantiems metams sudarytą sąmatą.

Į valdybą sekančių trijų metų

kadencijai susirinkimas išrinko: Haliną Dilienę-pirm., abu kunigus-St. Neimaną ir P. Dilį, Stasių Dagį-sekr. ir Joną Indriūną-kasininku. Revizijos komisija buvo perrinkta ta pati (P. Variakojis, E. Bružienė ir M. Neimanaitė). Parapijos atstovu į 1979 m. Sino-
dą išrinktas Jonas Palšis.

Susirinkimas pasižymėjo sklandumu ir praėjo darbingoje nuotai-
koje.

J. Kr.

NUO 1978 M. GRUODŽIO 1 D. IKI 1979 M. BIRŽELIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

M. Bernstein, Vokietija ir J. Suv-
vis, NJ-po 50 dol.; kun. ir Ponia
Diliai, Chicago, A. M. Makarus,
Hagerty Shores ir K. ir P. Varia-
kojai, Chicago-po 30 dol.; J. Joku-
bonis, Chicago-26 dol.; V. Karo-
sas, Cicero, dr. J. Yčas ir M. Ja-
kowitz abu iš Canados-po 25 dol.;
dr. E. Čigas, Cleveland, dr. P. Še-
petys, Detroit, A. J. Šilimas, Cape
Code, M. Yčas, Canada, M. Tamu-
lėnas, Florida, dr. J. Kregždė, Los
Alamitas, J. Juzaitis, Chicago, p.
Gumbinienė, Owing Mills ir Ida
Tamulėnienė, Racine-po 20 dol.;
L. Kairys, Chicago, M. Šenferas,
Canada, K. Plepys, Hot Springs ir
P. Ramutėnas, N. Zealand-po 15
dol.; P. Kezelis, Australija-11. 85
dol.

Mr. & Mrs. P. ir K. Variakojai,
vietoj gėlių a. a. Olgos Kregždie-
nės prisiminimui, paaukojo 25 dol.
"Mūsų Sparnams". Nuoširdus ačiū!

Po 10 dol. :

P. Lampsatienė, J. Anysas, J. Jurk-
šaitis, J. Dagys, J. Gepneris, A. Uz-
nienė ir M. Plačienė-visi iš Chi-
cagos; M. ir A. Kuolai, V. Anysas,
I. Meiklejohn ir V. Trečiokas-visi
iš Canados; L. Knopfmileris ir A.
Plepys-iš FL; M. Žolėnas ir E. Šer-
nas-iš Rockford; A. Dagienė ir A.
Svalbonas - iš N. Yorko; E. Mano-
maitis, J. Bernstein ir K. Žemai-
tienė-iš MA; M. Kutra, PA; E. Bal-
ceris, Liet. Prot. S-ga ir F. Ma-
saitis-iš CA; J. Cirul, KY; M. Pe-
sienė ir K. Vaitaitis-iš CT; A. Jo-
dinskas, MI; P. Dagys ir dr. J. & D.

Kregždės- iš OH; K. Tamulėnas,
Švedija; E. Lukoschaitis, Vokietija.
Po 8 dol. :

E. Lenderskis, CA; A. Usvaltas, Ca-
nada.

Po 7 dol. :

A. Vaisiūnienė, Venezuela; A. Jan-
kūnas, Canada; J. Kaufmanas, Da-
nija, 7.80 dol. A. Hermanas, Palos
Heights; 6 dol. J. Navasaitis, FL.

Po 5 dol. :

V. Variakojis, E. Pušneraitienė, O.
Budėjienė, E. Gerulis, G. Josuweith,
J. Variakojis, A. Dagys, A. Kuras,
K. Varnelis, dr. J. Vaitaitis ir E.
Baršketienė-visi iš Chicagos; M.
ir A. Kiršoniai, E. Blynienė ir J.
Pauperas-iš CA; A. Vallenis ir D.
Plepys-iš PA; V. Šniuolis, MA; E.
Bardy ir A. Jablonskis-iš IL; T.
Miglinas, FL; J. Audėnas, NY; P.
Kuginys, CO; J. Gylys, CT; G. Mal-
witz ir A. Gedgaudas-iš WI; P. Ja-
nuševičius, O. Matulionis, A. Kap-
pa, J. Kasakaitis, St. Misiulis, A.
Ulickas-iš Canados; J. Wedge ir
Rev. A. Gelžinius-iš Vokietijos.

Po 3 dol. :

Mrs. Gavkus, WI; Z. Dalibogas, IL;
V. Nastopka, MD; V. Šarka, MI.

Po 2 dol. :

V. K. Sadžius ir M. Nordenas-iš
Chicagos.

Po 1 dol. :

K. Mačiukas, Chicago; S. Nyerger,
CA.

* * *

1978 m. per p. J. Dambarą Ca-
nadoje gautos aukos, bet pavėla-
vusios tilpti kalėdiniame "Mūsų

Sparnų" 45 Nr. :Liet. Ev. Liuteronų P-jos Moterų D-ja-30 dol. ; P. Sturmas, J. Sturmas, M.Jankus ir E. Jankus-po 10 dol. ; J. Dambaras ir J. Trečiokas-po 5 dol. ir L. Vaštokas-3 dol.

1979 m. per J. Dambarą gauta: Ulickienė-6 dol. ; O. Langienė ir J. Paulikaitis-po 5 dol. ; J. Preikšaitis-2 dol.

* * *

Svetima valiuta aukojai:

Rev. A. Keleris, Vokietija-50 DM;
F. Mažuika ir A. Neuman-50 DM;
Fr. Šlenteris, Vokietija- 50 DM;
Rev. G. Butkewtsch, Vokietija-40 DM;
V. Klimkeit, Vokietija-30 DM;
G. Šernas, O. Yčienė ir O. Beresnevičienė iš Canados-po 15 dol. ;

M. Schiller, Canada- 5 dol. ; Rev. Fr. Skėrys, Vokietija-10 svarų ir J. Pipynė, Anglija-4 svarus.

* * *

Aukotojas, neradęs savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija:

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond Str.

Chicago, IL, 60629

Administracija

* * *

Mielas Skaitytojau ir Bendradarbiai,

Jūsų paramos, aukų ir pasišventimo dėka ir vėl aplanko Jus mūsų žurnalas. Nuoširdus ačiū Jums visiems!

Žurnalo Redakcija

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKOMS LEISTI SĄJUNGA, priklausanti Amerikos Lietuvių Katalikų Federacijai

Greitu laiku išleidžia LKB Kronikos 1 tomą ispanų kalba ir LKB Kronikos 1 tomą anglų kalba Chicagos Lojolos universiteto vardu. LKB Kronikos 5 tomas lietuvių kalba jau baigiamas redaguoti.

Kviečiame visus lietuvius savo aukomis paremti LKB Kronikos knygų leidimą, o dar neatsilyginusius už gautas knygas, prašome greičiau tai padaryti.

Paaukojusieji nors 5 dol. bus laikomi LKB Kronikoms Leisti Sąjungos metiniais nariais, 100 dol. - amžiniais nariais ir 1000 dol. - mecenatais. Už visus aukotojus kasdien yra laikomos šv. Mišios.

Aukotojams išduodami kvitai ir jų aukos yra atleidžiamos nuo federalinių mokesčių. Paaukojusieji ne mažiau kaip 100 dol. bus įrašomi leidžiamose knygose.

Aukas siųsti ir čekius rašyti šiuo vardu ir adresu: LKB Kronikoms Leisti Sąjunga, 6825 So. Talman Ave., Chicago, Ill. 60629.

LKB Kronikoms Leisti
Sąjungos Valdyba

KNYGOS

gaunamos "Mūsų Sparnų" administracijoje:

1. Kun. V. Kurnatauskas "Evangelikų tikybos knyga lietuviams tremtyje" su prof. dr. kun. P. Jakubėno ir senjoro kun. A. Kelerio pratarmėmis. Išleista Schleswig-Holsteine, 149 psl. Kaina 3 dol.

2. Kun. lic. Jonas Pauperas "Dievo Žodžio tarnyboje" su Marijos Pauperienės žodžiu skaitytojui ir prof. Vl. Jakubėno straipsniu. Išleista Chicagoje 1973 m., 240 psl. Kaina 3 dol.

3. Dr. Martynas Anysas "Senprūsių laisvės kovos". Išleista Mažosios Lietuvos Lietuvių Draugijos, Chicago 1968 m. Vertinga istorinė knyga, iliustruota, su santrauka anglų kalba ir dviem senais žemėlapiais, 329 psl. Kaina 7 dol.

4. Jurgis Jašinskas "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius". Monografija su poeto ir jo šeimos bei kitomis nuotraukomis ir su autoriaus epilogu. Išleista "Naujienų", Chicago 1975 m., 265 psl. Kaina 8 dol.

5. Brunonas Bušackis "Radvila Juodasis", biografija. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 1, iliustruotas. Išleista Chicago 1977 m. Knyga priskiriama prie žymiausių istorinių veikalų, 263 psl. Kaina 5 dol.

6. Kostas Burbulys "Gyvoji Evangelija". Stambi, gilios krikščioniškos minties, populiariai parašyta 6x9" knyga, 348 psl., susideda iš 2-jų dalių: iš surinkimų istorinės medžiagos ir 35 asmenų liudijimų apie gyvąjį tikėjimą. Išleista "Rūtos", Hamilton, Canada 1977 m. Kaina 5 dol.

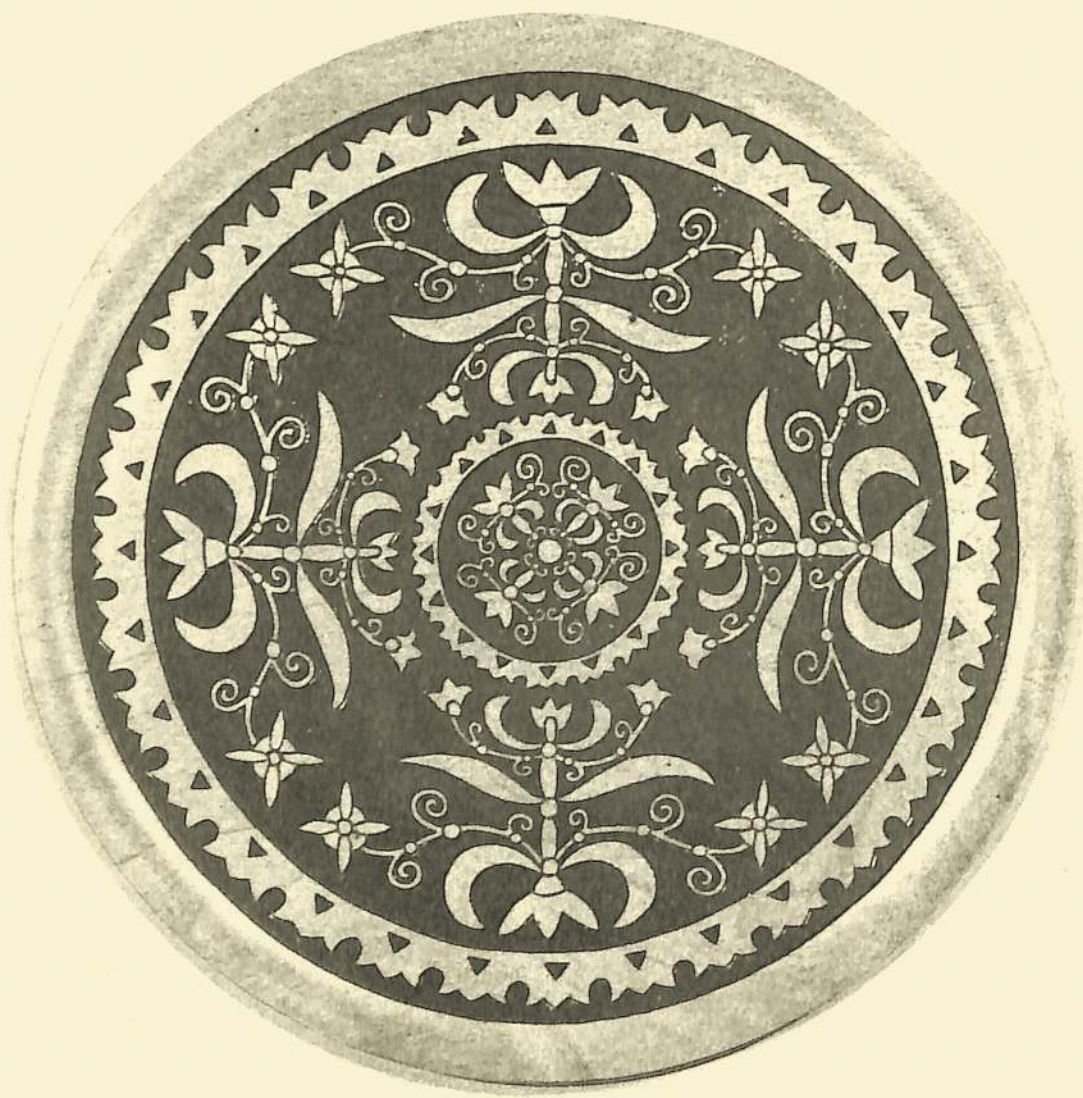
7. Viktoras Karosas "Lietuvos ryšys su Amerika". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 2, Chicago, 1977 m. Knyga iliustruota ir skirta Amerikos 200 metų Nepriklausomybės sukakčiai paminėti. Knygos gale duota plati santrauka anglų kalba, 176 psl. Kaina 3 dol.

8. DAGYS DEJUOJA IR DAINUOJA-stambaus formato knyga 152 psl., Toronto 1977. Knyga puošni. Iliustruota keliomis autoriaus nuotraukomis ir jo skulptūrų reprodukcijomis. Autoriaus leidinys. Siuntinėjama veltui, prisiuntus persiuntimui pašto išlaidoms padengti.

9. Jokūbas Kregždė "Lietuvos Reformatų Raštija". Istorinė apžvalga. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 4, Chicago, 1978. Knyga gausiai iliustruota rašytojų nuotraukomis ir tituliniais knygų lapais, 271 psl. Kaina 5 dol.

Knygas užsakant prašoma prisiųsti knygos vertės money orderį šiuo adresu:

"Mūsų Sparnai"
5718 So. Richmond St.
Chicago, Ill., 60629

Medžio raižinys — Paulinos VAITAITIENĖS